

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Војислав Илић

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналнo издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Војислав Илић

ПЕСМЕ

Садржај

I	1
ЗАДОЦЊЕНИ ПУТНИК	2
МОЛИТВА	4
НАД БЕОГРАДОМ	6
ЉУБИМ ТЕ, ДУШО!	8
ЕЛЕГИЈА	9
МОМЕ МИЛОРАДУ	10
ЗВЕЗДА	12
ЗВОНИТЕ, ЗВУЦИ... ..	13
ЉУБАВ	15
ЉЕЉО	17
ЉУБИЧИЦА	18
ДУХ ПРОШЛОСТИ	19
СЛУТЊА	20
НА ДРИНИ	22
ЈЕДНА НОЋ	23
ЖРТВА	25
ТИБУЛО	26
ПРОЛЕЋЕ	27
НА ВЕСЕЉУ	29
САН	34
НЕБЕСНИ ЗВУЦИ	38
ЈЕСЕН	40
ВЕЧЕ	42

ИСПОВЕСТ	44
ГРМ	50
ПЕСМА	51
ПОД ЉУПКИМ НЕБОМ.....	53
ЗИМСКО ЈУТРО.....	54
АНЂЕО МИРА	56
НА СТЕНИ.....	58
ЕЛЕГИЈА	59
У НОЋИ	60
ЉЕЉО.....	62
ЛАДА.....	64
ПОСЛЕДЊИ ГОСТ.....	68
Т*	70
[НА СЛИЦИ ТИЈАНИНОЈ]	72
ЕЛЕГИЈА	73
ГОСПОЋИЦИ Н*	74
НА ТИЧАРУ	78
ГОСПОЋИЦИ Н*	80
(СИВО, СУМОРНО НЕБО...)	86
(ТО ЈЕ БИЛО - СЕЋАШ ЛИ СЕ?)	87
(ВЕЧЕ ЈЕ ОДАВНО ПРОШЛО...)	89
СУМЊА.....	90
МОЈИМ ПРИЈАТЕЉИМА.....	92
(ЗБОГОМ!... НИКАДА МОЖДА НЕЋУ)	94
ФАНТАЗИЈА У НОЋИ	96
ИСТОК.....	99
(ПОД НОГАМА МОЈИМ ОТИМЉУ СЕ ВАЛИ)	101
У СПОМЕНИЦУ ПРИЈАТЕЉУ СИМИ Ј. АВРАМОВИЋУ	104
СТАРА ПЕСМА	105
ОМОРИКА	107
ЦИГАНЧЕ	109
АНЂЕО ТУГЕ.....	111
ОПРОШТАЈ СА ШАЈКАШКОМ	112
НА ЧАРДИ.....	114
(ПЛАШЉИВО И МИЛО ЛАНЕ).....	116
ВЕЧИТА ХАРМОНИЈА	117
НИМФА.....	118
ПРЕД ТРОЈОМ	119

ОВИДИЈЕ.....	121
(О ГОРДИ, РАЗВРАТНИ РИМЕ)	123
НА ВАРДАРУ	124
СА ФОРУМА.....	125
(ПОДИГНИ ЗАВЕСЕ ТЕШКЕ)	127
НОЋНИ ГЛАСОВИ.....	128
НА МОРУ ЈЕГЕЈСКОМЕ	130
АРНАУТКА.....	132
ПЕТРАРКИ.....	133
У ПОЗНУ ЈЕСЕН	135
ПЕСНИК.....	136
У ПРОЛЕЋЕ	137
ДРУГУ.....	138
ЛЕЛЕК	140
ЧЕКАЊЕ	142
НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ДОЈЧИНА У СОЛУНУ	143
СВЕТИ САВА.....	146
(ВЕКОВИ СУ ПРОХУЈАЛИ...)	149
ПОМЕНАК.....	150
ЗИМСКА ИДИЛА	152
(ШТЕКЋЕ ЛИСИЦА ГЛАДНА...).....	156
ТУРСКА.....	157
ЈУТРО НА ХИСАРУ КОД ЛЕСКОВЦА.....	158
ЧЕТИРИ ПЕСМЕ КАЛИФЕ АБУ-ЕЛ-РАХМАНА.....	159
(СТОЛЕЋА ДРЕВНА СУ ПРОШЛА...)	166
ВЕКОВНИ СТРАЖАР	167
У СПОМЕНИЦУ ПРИЈАТЕЉУ Ј. М. М. Х.	170
ПОСТАНАК ЉУБИЧИЦЕ	172
ОБУЋАР И ЊЕГОВ СИН	173
МОЈОЈ МУЗИ	175
ДАНАЈА	177
(ДОСАДА, МАГЛА И ТАМА...)	178
ХИМНА ВЕКОВА	179
(НЕ ЗИДАМО ДОМ КАМЕНИ)	181
У ОСАМИ	183
з*	184
ЕЛЕГИЈА НА РАЗВАЛИНАМА КУЛЕ СЕВЕРОВЕ.....	186
КЛЕОН И ЊЕГОВ УЧЕНИК.....	188

(ЗАРОБЉЕН ПРОМЕТЕЈ СРПСКИ)	192
БАБАКАЈ.....	193
ЗАПУШТЕНИ ИСТОЧНИК.....	195
(СУВА, КРЖЉАВА КРУШКА...)	197
ВЕЧЕ НА БРОДУ	198
НИОБА	199
(КАД СЕ УГАСИ СУНЦЕ...)	201
МУРАТОВО ТУЛБЕ.....	203
(СА ПОГЛЕДОМ УГАШЕНИМ)	205
II	206
МОМЕ ГАРИКУ	207
СПОМЕН	210
ОРГИЈЕ	214
ГРАЂАНСКА ВРЛИНА	218
МАСКЕНБАЛ НА РУДНИКУ	221
ТЕЛЕГРАМИ	224
[МИЛАНУ САВИЋУ]	226
ИЗ БЕЛЕЖНИКА	228
ЈЕДАН МОНОЛОГ МЛАДОГ СЛЕПЧЕВИЋА	233
(СТАРО, СРЕЋНО ДОБА...).....	236
ДВА ПЕСНИКА	237
ПРИЈАТЕЉУ	239
СРБИН У РАЈУ	243
ЕЛЕГИЈА ЈЕДНЕ ЗАЛУТАЛЕ ДЕПЕШЕ	245
РЕАЛИСТА.....	247
III	248
ПАСТИР.....	249
ВАРТОЛОМЕЈСКА НОЋ	252
ЦАР И АБАТ	254
ТАМАРА.....	262
ПЕЋИНА НА РУДНИКУ	266
ЉУБАВНА ПРИЧА О ДОНУ НУНЕЦУ И ДОНА КЛАРИ	271
ПЛАЧ АФРОДИТЕ НАД АДЕНИДОМ.....	276
КОРИНТСКА ХЕТЕРА.....	280
(КЛИЧЕ ВЕСЕЛО ГАЛЕБ НАД ПЛАВОМ ПУЧИНОМ МОРА)	286
ОПСАДА БЕНАРЕ	287
СМРТ КАТОНОВА	295
МРАМОРНИ УБИЦА.....	298

ЉУБАВНА ТРКА	302
ГЛАСНИК СЛОБОДЕ	307
(У ТВРЂАВИ БЕОГРАДСКОЈ ...)	310
УСАМЉЕНИ ГРОБОВИ	311
АМОР НА СЕЛУ	321

I

ЗАДОЦЊЕНИ ПУТНИК

Н

е дижу се више са шарених поља

Лагани лепири и свилена стада;
Све обави јесен магловитим велом,
И увело лисје на земљицу пада.

Одлетеле тице у далеке земље
Само једна јоште путу се не спрема:
Лагана јој крилца поломили људи,
А без крила збора о полету нема!

И под хладним даждем, оборене главе,
Боно тиче снева своје миле сеје:
Како зраком лећу далеко, далеко,
Куда топло сунце целе зиме греје...

И у благом санку из прошлости давне,
Болној тици тако протицаху дани;
Нит се из сна креће, нит очи отвара
И снег тихо веје - да тиче сахрани...

1880.

МОЛИТВА

Кад јекну звона с црквице старе,

Тихо и бôно, кроз ноћни мрак,
А суво грање зачушти благо,
Љубећи први зоричин зрак

Светиње пуна, душа ми леће
Тамо, где вечни борави Бог,
Па му се моли молитвом благом:
О, чувај, Боже, анђела мог!

Анђела оног што блуди ноћу,
И с душе гони несносан сан,
И души мојој крепости даје,
У горки часак, у страшан дан.

Анђелским крилом нека ме штити,
Кроз живот овај мучан и клет
А смрт кад дође, нек са мном онда,
Ка небу зрачни управи лет!

1880.

НАД БЕОГРАДОМ

С помениче неми прохујалих дана,

зашто ти је чело суморно и тавно?

Да л' се сећаш, можда, крвавих мегдана,

Што дигоше у зрак твоје име славно?

Ил' гробове бројиш туђинских синова,

Што падоше редом под зидине твоје,

- Занесени чаром освајачких снова

Далеко од крила домовине своје?

Јест, и сада често, кад те кроз ноћ гледам,

Укажу се људске горостасне сени:

С размрсканим грудма, са челима бледим,

И уснама хладним у крвавој пени...

И ја слушавам шапат непојмљивог збора,

Шапат који тихо умире и тоне...

То је, можда, израз дубокога бола?

То су, можда, речи које клетвом звоне?

О, колико снова, надања и мука

Заривено лежи у камењу твоје,

Што их сруши смрти оружана рука

У данима славе, у појаму своје!

И ти јоште живиш!... Твоју седу главу

Не положи у гроб тако бурно време!

Можда чекаш снова поништену славу,

Тај блеђани призрак будућности неме?

1880.

ЉУБИМ ТЕ, ДУШО!

Сумрачак пада; тишина се свија,

У милу тоне васиона сва;

Вечерња звезда трепери и сија:

Весело све је - само нисам ја!

Немир ми стискô уморене груди,

Несрећно срце што љубити зна!

Кроз тиха поља срдашце ми жуди

Далеко тамо, у бајнији свет:

Да злато своје иза санка буди

Уз гласак фруле, уз уздисај клет...

Ил' да јој шапне поветарцем благим:

Љубим те, душо, више него свет!

1880.

ЕЛЕГИЈА

Хладна је јесен; и суморно вече

Над пустим пољем разастире мрак;
А студен ветар са увелим лишћем
Таласа, сече магловити зрак.

И нигде зрака од живота нема,
Пролетњи давно изумро је крас;
Кишица сипи... А из села малог
Вечерњег звона разлеже се глас...

И страхом срце учас се притаји
Гледајућ мутно на јесењи дан
Ах, шта су снови и бескрајне жеље,
Кад живот пада као тихи сан!...

1880.

МОМЕ МИЛОРАДУ

У

венуће младо доба,

Кô што вене росно цвеће;

Али овај цветак мали

Увенути никад неће.

Вечно ће ти мирисати

Са мирисом прошлих дана,

Сећаће те свију снова,

Што просања младост рана.

И у болним твојим грудма

Васкрснуће живот нови,

Оживеће премалеће,

Старе жеље, стари снови.

И блаженим миомиром

Успаваће твоје груди

И сневаћеш, - Док те звоно

Смртном песмом не пробуди.

1881.

ЗВЕЗДА

Н оћ је ведро, блага,

Бледи месец сја,

У милини тоне

Васиона сва.

И звездице миле

Расипају зрак...

Само једна трепну,

Па је покри мрак.

Чија беше звезда?

Бог једини зна!

Спокојна је, мирна,

Васиона сва.

1881.

ЗВОНИТЕ, ЗВУЦИ...

З
воните, звуци...

А вече кад се на земљу спрема,

Уморни грлећ свет,

И срце дрхће - и речи нема

Да жељи прида лет:

Разбивши харфу о камен хладни,

Ја склапам поглед свој

И стрепим, тонем... и нашто звуци,

Кад чујем шапат твој!

О звучне струне немирних дана!

Чувајте слатки глас

За поздрав дана, кад зора рана

Истоком распе крас;

Па сву ноћ будан кад поглед склопи

Анђелац мили мој:

звоните звуци, звоните звуци,

звоните онда њој.

1881.

ЉУБАВ

О

што ме, срце, гониш ти,

И мориш духа моћ?

Сунце је зашло - мирно спи,

Тавна се спушта ноћ...

Да, тија поноћ шири лет,

Све жив о снева сан;

У светле снове пада свет,

И светли чека дан;

Ал' ноћ кад падне, бајна ноћ!

Почињем песму ја

И те је песме силна моћ,

Младост јој име зна!

И стократно је срећан свак

Те песме ко је плен;

Живота у њој трепти зрак,

И бол је сладак њен!

О, пусти да њом певам ја

И срећу, бол и јад:

Јер тешко теби ако та

Изумре песма кад!

1881.

ЉЕЉО

У

чудној срећи миља свог,

Кô љупки, мили дан,
Весело игра млади бог,
Уз лиру и тимпан.

И весô лети светом свуд,
Ширећи слатки јад
И стрелом рàни моју груд,
Несташко рàни млад!

И с чудне среће, јада мог,
Кô љупки, мили дан,
Весело игра млади бог,
Уз лиру и тимпан!

1882.

ЉУБИЧИЦА

М

еђ густом травом, скривена од целог света,

Мирно и тихо љубица цвета плава,
И лепо лисје нежног и бајног цвета
Стрњика крије и густа, висока трава.

Нит поток тече туда, нит славуј песмице поје,
Природа дивља суморна крила шири;
А лепи цветак не свија лисје своје,
Већ диже стабло и цвета, и слатко мири.

Е, тако и ти разведри анђелско лице,
И буди срећна у дивљој и пустој страни
Кô плави цвет питоме љубичице,
Стрпљењем својим што себе штити и брани!

1882.

ДУХ ПРОШЛОСТИ

С а старих руина, кад поноћ царује свуди,

Диже се прошлости дух. Озарен буктињом славе,
Он тајом жуди, ил' кроз ноћ суморно блуди,
Кô бледи призрак умрлих снова и јаве

И тихом песмом, и благим небеским гласом,
Он с тугом буди прошлости давно време;
И смерне звезде трепере чудним красом,
Док песма тоне у бескраје неме...

Све стрепи, слуша... И пастир иза сна се буди,
Па сву ноћ прати суморне ове гласе,
И залуд одзив чека - већ плава зорица руди,
И бледа кандила ноћи на плавом небу се гасе...

1882.

СЛУТЊА

то се мути зора сјајна?

Затпо тужи цура бајна?

Сунце зори не излази,

Драгој драги не долази.

Као одзив бојној труби,

Момче једно самрт љуби.

И док мртав јунак лежи,

Вранац коњиц пољем бежи.

Прам његове густе косе

Јецајући ветри носе

И где паде, крста кије,

Густи бршљан да се вије.

Ах, за мртве ко да мари?

Само гавран ту шестари;

Ал' се и он брзо вине,

И губи се у даљине . . .

Што се мути зора сјајна?

зашто тужи цура бајна?

1882.

НА ДРИНИ

Кроз тучна поља и питоме равни,

Срдитим током, у недоглед тавни,

Ти шириш твоја шуштајућа крила,

О, Дрино, водо мила!

Обале твоје шаренило краси,

Кô љупки венац невестинске власи,

Ал' твој се талас равнодушно креће,

Оставља росно цвеће.

Таласи мили! Равнодушно тако

Остављах и ја све што љубљах јако,

И гоним - јурим - а где ли ћу стати,

- Судба ћу, можда, знати!

1882.

ЈЕДНА НОЋ

Н

а трошној клупи, близу старог зида,

Где бурјан расте; и предео пуст
Пред мутним оком губи се из вида,
Сањиви бршљан никао је густ.

Било је вече. По небеском вису
Кандила бледа сипала су зрак,
И будни попац певао је близу,
Кроз тихо вече и дубоки мрак.

о, бајне ноћи! мислио сам тада,
И опет мени беше пусто све
Кô младом орлу, кад га жеља свлада,
Што напред хоће - али не зна где?

И лаки шушањ из мисли ме трже;
То беше анђô неспокојства мог,
И ноћ се узви, и копрену врже,

На бледо чело пратиоца свог...

А сањив бршљан из траве се диже

Ја страсно грлих њезин мили стас,

А он јој благо до косице стиже,

И венцем уви расплетену влас.

1883.

ЖРТВА

О кићено цвећем од мирисне траве,

Јагњешце се бело у Делфију креће,
Где жртвеник букти. Са његове главе
Шаренê се траве и мирише цвеће.

И наивна радост, и наслада скупа,
Кратковечним венцем рогове му краси,
И весело јагње на жртвеник ступа,
А плам пуца, гори - и живот се гаси...

1883.

ТИБУЛО

ред хладни Венусов кип, под сенком питоме ноћи,

Тибуло, квирит млад, зачуђен, застаде немо,
И чудни гледаше лик. На крилу одмора свога
Ромула вечни град спокојно, тихо је дремô,
А квирит стоји млад,
И с чудне статуе те сањиве не своди очи,
И гледа бајни рад.
И зора сину већ, а он је стојао будан;
И снова тавна ноћ распусти чаробне власи,
А он је сневао сан - и прекор из сна га трже,
Кроз бурни, цели град, што тајни збораху гласи,
и он је чуо сам:
Несрећни Тибуло наш, богови нека га штите!
Он љуби хладни кам.

1883.

ПРОЛЕЋЕ

ролеће мило на земљу слази,

И сунце здрави поља, брег,

Студене зиме губе се трази.

И копни снег.

Разбивши срдито лед, с планинских висова тавни'

Сребрни поток шумно управља светли скок,

И бурно мумла и ври - и пада у цветне равни

Блажени ток

Како је чаробно све! Кô скромна стидљива нева,

Природа љупко свија невини, бајни крас,

И цвеће расипље свуд и славуј песме јој пева,

И с фрулом пастирском благо стапа се његов глас.

И вредни ратар облази пола,

Припрема семе, оштри плуг;

И све је срено - поље и дола,

И густи луг.

Све слави пролећа дан. И мрачни ките се лузи,
И ветрић шумори немо и живот поздравља млад
Подмлађен зове нас свет, са песмом кликнимо друзи:
Да живи над!

И ти, О мили анђеле мој! позвана божанским звуком,
Припреми чаробне дворе, кад сунца изумре моћ,
Над ружичасти наш свет да Љељо узвије руком,
Спокојни, плави вео и тиху сањиву ноћ

И грли, љуби, и стидљивим красом
Заварај, душо, бледи сан,
Док весник зоре не поздрави гласом
Весели дан!

1883.

НА ВЕСЕЉУ

(УСПОМЕНЕ)

Већ бурни данак тоне, гле,

Што нас је бригом сламô

Све живо ћути, сања све,

Топола трепти само.

И тајна сила, света моћ,

Расипље свете жуди,

И небом трепти тиха ноћ,

Царица бурних људи.

Весело, друзи! Наша ћуд

Веселе нама гради.

Безбрижни Бахус, жив и луд,

Где грожђе своје сади,

Наравствен нектар, прекор строг,

С досадом нек се баце;

Уклон'те дакле с места тог

И воду и мудраце!

Гле, мајска ружа око нас
Чаробно, слатко мири;
Над њоме тихи, сањив крас
Пролетња нојца шири;
Под њоме славуј, мили друг,
у сутон пева тавни,
И песмом здрави шумни луг
И цветне, благе равни.

и млади пастир слуша клик,
и очи жудно склапа,
И сања ведри драгин лик;
И дух се с песмом стапа,
Па бурно, страсно стари дом
Облази жељом живом,
и самац гором блуди с њом,
Покривен маглом сивом.

Ах, мили друзи! Беше дан,
У ком сам и ја сневô,
Ал' час је куцнô, - мину сан,
И сад сам будан ево!
А славуј пева, кô и тад,

Месецу, ноћи, ружи,
И груди моје мори јад,
И срце моје тужи.

Ал' шта је прошлост? Ко у њој
Пропале иште дражи,
Он мучи само живот свој
И тугу своју снажи.
До врага с њоме! Занос тај
Студеним зраком сјаје
О, Хебо моја, вина дај!
Заборав оно даје.

Кроз овај мили пољски свет
Лахора бледо крило,
Ширећи неми, благи лет,
Лелуја цвеће мило.
Где, већ је свенџ венац мој,
Што кити моје власи,
И тужно сипа мирис свој,
И гордо чело краси.

О, још се сећам на тај дан,
Кад ми је венац дала,

Па први поздрав, први сан,
Минерва моја мала.
И суза мрачи поглед мој,
И душа моја стрепи,
И сав бих живот дао свој
За часак онај лепи!

Колико пута паде ноћ,
Колико дана прође,
И још је силна она моћ,
У снове што ми дође!
Ја дижем златни пехар свој,
Поклоник миле власти,
И све у славу пијем њој,
У славу прве сласти!

Ал' шта сте стали? С вина тог
Врте се до и лузи
На тирс наслоњен дрема бог,
Крај њега моји друзи;
И свуд се шири покој благ,
Дубрава мирно спава;
Не трепти чисто лахор драг,
И нигде жива јава!

Оборен пехар, погажен цвет,
Буктиња већ се гаси,
И тавна поноћ шири лет
И свија густе власи.
О, какав умор! Милу сен
Залуду срце снива,
И заман тражи облик њен
Њу време маглом скрива.

Тако је! Мирно дрема бог,
Просуто лежи вино,
Под гордом круном царства свог
Немирни дан је синô
И све за благи одмор зна
О, мени бруји глава;
Спокојства, мира хоћу ја!...
Мени се јако спава.

1883.

САН

Хладна јесен магле свија

Пољем зеленим,
Сунце трепти, сунце сија
Зраком леденим.

На огњишту пламен лиже
Камен студени,
И у куту слике ниже
Мртве јесени.

Хладном кишом овлажене
Ћуте равнице
И ја склопих уморене
Своје зенице.

Сневао сам премалеће,
Снове шарене,
Бистар поток, шарно цвеће,

Руже румене.

Сури орли узлетају
Горском висином,
А потоци беласкају
Цветном долином.

Свет изумро. Никог нема,
Да ме поздрави,
Кô да цели живот дрема,
Живот убави!

Сањалачки гора брују,
А по странама
Наранџа се стидно руји
Међу гранама.

Ја запитах украј мене
Поток, ружице:
„Где су људи? Где су жене?
Камо дечице?“

А ружице ћеретају
С благим лахором,

И потоци жуберкају

Тајним жубором:

„Место људи, што их змија

Од нас одроди,

Лепши свет ће да засија,

Бољи народи.“

Моју душу туга узе

С такве новости,

Али моје беху сузе,

Сузе радости.

А када је, пун милине,

Санак минуо,

Блед, магловит, са висине

Дан је синуо.

И окисли врапци мали,

Пуни жагора,

Гласно су се церекали

Поред прозора.

1883.

НЕБЕСНИ ЗВУЦИ

Н

а крилу рајских снова, у часу тишине бајне,

Побожну душу диже лахора благи лет,
Кô мирис руже мајске на крилу зорице сјајне,
И смерна душа види небески, зрачни свет.

Светови доле блуде... Над њима вечност тавна
Спокојно, тихо спушта копрене своје скут,
И круна божијег труда, светило ведрога дана,
У мирном ходу своје свршава дневни пут.

Ту, дигнув руку своју спрам зрачног погледа свога,
Херувим с пажњом следи времена бурни ход,
И тихом, рајском песмом он слави љубав и бога,
И песмом својом снажи самртни људски род.

У току бурних дана ти благи, небески гласи,
Смртноме створу дају питому, рајску ћуд,
И у том слатком часу пожуда адска се гаси,

И смерна, света љубав таласа људску груд.

Тако у бледи сутон на мирне и цветне равни

Бисерна роса пада. И лахор свеж и драг

Ковиље густо стреса и лети у бескрај тавни,

И слатки мирис буди и шумор, тих и благ.

1883.

ЈЕСЕН

К

ô горда царица и бајна, са снопом златнога класја,

На полу јесен стоји. Са њене дражесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно спушта се доле,
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци,
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна,
И гатке времена давни'.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји,
Док дремеж не свлада све. И страсно шаптање тада
Кроз мирни прошупти дом - ал' И то губи се брзо,
И сан лагано пада...

1883.

ВЕЧЕ

Р

умене пруге већ шарају далеки запад,

Клонуо почива свет. Са мирних далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема,
И само час по час зајечи шарена дола

Од шкрипе точкова колских. Гонећи весела стада
Безбрижно пастир млад у звучне двојнице свира,
А његов космати пас, подвивши репину лено,
Корача упоред с њим. Копрена дубоког мира

Увија поља и равни. Румене пруге се гасе
И бледи месечев зрак, светило небеских двора,
Кроз маглу диже се већ - и нема, дубока тама
Доводи бајну ноћ са сињег незнаног мора.

Све грли мир и сан. Покашто заурла само
Суседов стари пас, ил' позно дошавши с рада,
Испреже ратар плуг и стоку уморну поји,
И ћерам шкрипи све и вода жуборећ пада.

1883.

ИСПОВЕСТ

I

Н

а трошном чуну, без крма и наде,

У мени вера губи се и мре;

Ја ништа више не верујем, ништа!

Ил' боље рећи: ја верујем све.

На мору бурном људскога живота

Прерано ја сам упознао свет:

За мене живот ништава је сенка,

За мене живот отрован је цвет.

Трпи и живи!... Пријатељу драги,

О многом чему мислио сам ја

О благо оном ко не мисли ништа,

Тај мање тужи, мање јада зна!

Весело чедо Аркадије цветне,

Он не зна шта је трње, шта је кам;

За кршне кланце он је слушô можда.

Али по њима није ишô сам.

За њега свет је перивој од ружа,

По цвећу шеће као паун млад,

Његова душа језеро је мирно,

Његов се никад не колеба над.

II

Бурне су страсти извор многих зала,

Несрећи људској почетак је страст;

Море живота оне страшно муте,

Над људском душом њихова је власт.

Триумвир силни, овладатељ света,

Презире гордо у заносу све,

И војску своју жртвује и царство,

И, грозно павши, од љубави мре.

Акцијум виде неизбројне жртве,

Пожар галија, поразу и јад

Многа је звезда утрнула тада,

Многа је мајка закукала тад!

Чудни су путеви којим страсти воде,
Ал' све што живи ове путе зна:
Садашњост њина непобедљив град је,
Прошлост је њина пепео и пра'.

Па кад је тако - тако мора да је!
Залуд је, дакле, кукњава и плач:
У борби с њима не помаже ништа
Блажена мудрост, очајнички мач.

III

Све што год живи - свом се паду клони;
Променом време означава ход;
Оно нам даје веру и обара,
Слаби и снажни цео људски род.

На трошном чуну, без крма и наде,
У мени вера туби се и мре;
Ја ништа више не признајем, ништа!
Ил' боле рећи: ја признајем све.

За владе силног Августа, у Риму,

Умире Христос... Ах, није он сам:

Хиљаде гину на распећу своме,

Хиљаде људи ждере жар и плам!

У крв огрезну, трупином се покри,

И цирк, и форум, и поље, и град,

И снова вера из крви се диже,

И снова светли заблиста се над.

Ал' бурне тежње људског самољубла

Створише папу - и створише с њим

Читаве војске грозних Торквемада,

И Рим је опет онај стари Рим!

IV

Истина где је?... Иди својом стазом,

Ал' познај себе, па да познаш њу;

Корачај мирно по ускоме путу,

И буди скроман - истина је ту.

Ал' шта ме гони, те се умом крећем

Међ сјајне звезде, у пучине дно?

Какве ме тамо очекују тајне?

Има ли краја тумарање то?

Тавним се вечност заогрће плаштом,

Ал' слаб је разум да га дигне с ње:

Погледај напред - не види се ништа,

Погледај натраг - ништаво је све...

Кô сморен путник у дубокој ноћи,

Што заман баца мутни поглед свој,

И разум људски тако исто лута,

И страшно кличе у невољи тој

Ал' нигде гласа... Нигде станка нема,

Уморну своју да окрепи моћ,

Одјек се губи, устаје и пада,

И свуд се шири ноћ, дубока ноћ!

V

Само кад прошлост пробуди се древна,

И старе среће загреје ме жар,

Очајне сузе помуте ми поглед,

у души сине заборављен чар.

Ја љубим онда, ја верујем онда,
Срећне младости обузме ме крас,
И моје лире дрхтајући звуци
Свој сањалачки кроз ноћ шире глас:

Прошлост је гробље. Преко сурих плоча
Тумара седа старост. Коров густ
Покрива стазе и гробове неме
И сав предео, суморан и пуст.

На трошни спомен она спушта главу,
А поветарац лелуја седу влас...
Срце се ствара у кам, душа леди,
А на уснама изумире глас

И само сузе теку... Тавна прошлост
Понова сине, као лепи сан,
Небо се, можда, грози, земља стреса,
Ал' робље своје не испушта ван.

1883.

ГРМ

М

уњом опаљен грм на суром пропланку стоји,

Кô црн и мрачан див. И густе травице сплет
Горди му увија стас - и горски несташан лахор
Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ, и својом студеном руком
Покида накит сав и гору обнажи сву,
Ал' многа зима још са хладним ветром ће доћи,
А он ће бити ту.

1883.

ПЕСМА

арен лептир шири крила

Кроз пролетњи свет,
Па их свија задовољно
Са цвета на цвет.

Кад помамни оркан дљше
И помрачи дан
У бокору рујних ружа
Он почива сан.

А кад сунце снова сине,
замирише свет,
Он спокојно опет лети
Са цвета на цвет.

Што ја тужим? Што ја венем?
Што да плачем ја?
Кад ми срце тако лепо
Уживати зна!

Ја сам као лептир мали,
Башта ми је свет
Певајући кроз њу летим
Са цвета на цвет!

1883.

ПОД ЉУПКИМ НЕБОМ...

од љупким небом Аркадије сретне

Питом и љубак нихао се цвет,
Ал' једног дана из долине цветне
У туђ је пренет свет;
Где хладни Бореј дѹше, и снегом засипа равни;
Где славуј не пева слатко у тихи сутон и тавни;
Где црна бреза само, под ветра студеном руком,
Кô тајни призрак се ниха, и тужним шумори звуком.
И цео божји дан
Он гледа пуста поља, где гола стрњика расте,
И снева други сан.
Тако и прошлост моја преда мном тихо се буди,
Мој поглед исто тако кроз пусте пољане блуди,
И моје желе тако, што срце у мени драже,
Топлије небо траже...

1883.

ЗИМСКО ЈУТРО

Јутро је. Оштар мраз спалио зелено лисје,

А танак и бео снег покрио поља и равни,
И сниски, тршчани кров. У даљи губе се брези
И круже видокруг тавни.

У селу влада мир. Још кико устао није,
А будан петао већ, живосно лупнувши крилом,
Поздравља зимски дан - и звучним ремети гласом
Тај мир у часу милом.

Ил каткад само тек звиждање јасно се чује
и тежак, промукô глас. То ловац пролази селом,
и брзе мамећи псе, погурен у поље жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе
А свежи, јутарњи дах прелеће долине мирне,
И шум се разлеже благ, кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне...

1884.

АНЂЕО МИРА

Н

оћ дубока влада, и све живо слава,

На староме торњу поноћ откуцава

И у томе часу, са гранчицом крина,

Анђео се спусти са рајских висина.

Све поспало ћути, нико се не буди;

Не виде га звери, не виде га људи.

Ал' осећа грање, па се тихо свија,

Осећа га лахор, па слатко ћарлија.

И анђео мира, кроз дубоку таму,

Спусти се пред олтар у пустој храму.

Па прекрстив руке на блажене груди,

Рујну зору чека, да небом заруди.

1884.

НА СТЕНИ

З
евсова пламена стрела на стену удари доле,

И стена на двоје пуче... Брујећи у току своје,
Водопад растресе гриву и обе раздвоји поле,
И бурни његов лет
Са горском студеном струјом у цветне потече равни,
У туђ, у далек свет.
У рано пролеће тамо сурови горштак се вере,
Слушајућ срдите вале, што храшће столетно ломе;
И смело, над понор нагнут, мајкину душицу бере,
И пева суморну песму о тужном растанку своје;
И чудни његов глас
У мени душу стреса, кô лахор што стреса крилом
Зелени вити клас.

1885.

ЕЛЕГИЈА

рестаћу и ја скоро. И са мнош, занавек можда,

Спомен љубави тајне зелена покриће трава
И вечни заборав с њоме. На моме спомену суром
Истрвен натпис биће тад.
Но ти, којој сам певô млад,
У тавној, јесенској ноћи, слушајућ познате звуке,
Хоћеш ли с тугом тада побожно склопити руке
За покој умрлог знанца? Хоћеш ли појмити тада
Нејасне речи моје, и терет љубавних јада,
И тајни уздах мој?
О, знај да љубав моју ни вечност отела није,
Ни густа, зелена трава, што сунце нада мнош крије,
Ни хладни прекор твој.
1885.

У НОЋИ

З а даљна брда бели дан се скрива,

И тавне ноћи повија се сен;
Дубрава нема, кô да вечност снива,
Потмуло хуји... У засенак њен

По уској стази ја се будан крећем,
И слушам шумор кроз дубоки мрак,
И гледам земљу, окићену цвећем,
И жудно пијем миришљави зрак.

Преда мном поток вије се и краде
Кô сјајна пруга, светао и чист,
И баца искре на гранчице младе,
На шарен цветак, на зелени лист.

Уокруг мене тишина је само,
Кроз брсно грање бледи месец сја
Ја блудим даље... Ал' куда? и камо?

Нит разум каже, нити срце зна!

Почива земља, почивају људи,
Осећам чисто како дише ноћ;
Ал' моје срце, али моје груди,
спокојства слатког не познају моћ.

Па ипак, ја бих до зорице ране,
Блудио тако по тишини тој.
Слушајућ како дотичу се гране,
И тихо шире тајни шапат свој...

1885.

ЉЕЉО

Студена зима с мразевима оде;

Животом дахну подмлађени свет

С планина даљих набујаше реке,

И ниче први цвет.

А љупки, немирни Љељо, сретнувши седога старца,

Хладнога Бореја, рече: „Куда си пошао, стари?“

„Идем на небо горе, на земљи места ми нема,

Јер вредни ратар, синовче, за мене слабо већ мари,

Он слави Љеља сад.“

А лукави дечко тужно спусти главу

И плакати поче:

„Свет и мене гони, поведи ме горе,

И ја сам сироче.

Гле! Ја једва идем, издала ме снага,

А и како неће,

И руке су моје малаксале давно

Држи ово цвеће!“

Растужен и збуњен старац стењући рашири руке,

И бокор пролетњег цвећа пажљиво поче да ређа;

А кад је свршио посô, он рече спокојно тада:
„Но, сада, синовче драги, пењи се на моја леђа.“
Љељо се попе, а Бореј се диже,
И тако с њиме пред богове стиже
И небо грмну од смеха и јеке,
Кад ступи уморни старац, украшен читавом башто
Зелене кукуреке...

1885.

ЛАДА

Студена зима је прошла. И вечно љупка и млада,

На снежни Коледов престо мајка се подиже Лада.
За њоме пролетњи лахор из мрачних планина стиже,
И топло заблиста сунце на зреник ступајућ ближе.
Све прену из тешког санка и све се радосно крете,
Да прими подмлађен живот из руку божице свете.

Са древних, високих гора водопад потече брујом
И тихе потоци равни планинском, сребрном струјом.
Кô дивљи, разуздан коњиц, мрсећи срдито гриву,
Он пуста прелета пола, ливаду, поље и њиву
И мутне растури вале у хучном полету своме,
Што стење ваљају с гора и храшће столетно ломе.
Жагор се од свуда зачу, и све се понова буди,
И птице, и звери горске, и вредни, одморни људи.
Све, што год осети живот, на свет се радосно јави:
Из мрачних јазбина вуци, из земље сићушни мрави.

Двадесет пријатних дана дуваху ветрови. И тада
У сува и тиха поља пастири погнаше стада;
Јер сниска, зелена трава земљу је покрила веће,
А гдегде у росној трави прво је цветало цвеће
Под зраком топлога сунца бујна се природа буди,
Венцима пролетњег цвећа невинне китећи груди!

Једнога топлог дана, под сенком мирисног хлада,
На своме цветноме трону штедра је седела Лада.
Већ шесет пута је Сварог обишђ земаљским шаром,
Нездраве, пролетње магле сунчаним гонећи жаром.
И Лада гледаше земљу, И росно гледаше цвеће,
И њене божанске груди испуни осећај среће.

Под њоме, у немој даљи, под велом маглице сиве,
Зелена спавају поља и влажне црне се њиве;
Крај сниских ограда свуда висока трава се пружа,
Где бршљан узвијен ћути и дивља вије се ружа.
Тамо на суром вису кроз маглу, танку и плаву,
Јелен је, у скоку своме, над понор спустио главу,
И рујни вечерњи зрачак, што земљи сунашце прати,
Са лаким трепетом и љупким његове рогове злати.
Вече се спуштало благо... Пролетњи данак се скривђ,
И цветно стресајућ грање ветар је хладнији бивђ.

Од свуда провеја струја тишине, миле и благе,
Уморну појећу душу мелемом љубави драге.
Лада, у нежној бризи, у мирно сеоце сиђе
И тихе вајате и стаје нечујним ходом обиђе,
Обиђе поља и горе - и поглед на запад баци,
Где топлог, пролетњег сунца последњи трептаху зраци.
Одједном забруја песма, па тихо кроз ноћ се краде,
И Лада с чуђењем заста и песму слушати стаде:

Лакокрила љубави,
Лепи Љељо, несташни!
Са цветнога престола,
Са ланцима ружичним,
Са стрелама злаћаним,
Владај нежним срцима,
Владај људским животом!

Још песма престала није, а страшан вихар се диже,
Брсно се заљуља грање - и Љељо на земљу стиже.
Божица подиже очи и груди притиште јаче,
Ал' нагли подуну вихар и танку копрену смаче
Са њених мраморних груди. Над главом божице свете
Сребрни прапорци звоне и кола Љељова лете.
У њима упрегнут пантер, поражен Љељовом стрелом,

Барабар с голубом лети над мирним, заспалим селом.

А Љељо лодбочен стоји и зрачним бичем га жури,

И пантер урла и риче - ал' бурно граби и јури!

У томе чудноме часу, од зрачних пловећи двора,

Месечев бледи зрачак озари врхове гора,

И вихар дувати стаде. Кроз тавне пољане и мирне

Магловит, немирни лахор кад и кад лагано пирне,

и тихо затресе листак. У своме станишту милом

Славујак у сну се прену и нагло лепршнув крилом

Отреса студену росу. Свуд блага тишина влада,

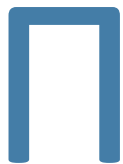
Само што бистра вода с кладенца роморећ пада...

1885.

ПОСЛЕДЊИ ГОСТ

оноћ је одавно прошла. У крчми никога нема,

Осим крчмара старог, што згурен, крај топлог плама,
Претура дебелу књигу. Напољу мртвило влада,
И ситна кишица сили и густа царује тама.

Утом се куцање зачу. У крчму уиђе нагло
Чудноват некакав гост; усне му грозно се смеше;
Из празних шупљина очних студена пустош се шири
У руци држаше косу. То самрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно, држећи дебелу књигу,
Кад самрт тихо му приђе и мирно стаде над њиме,
Па онда узеде перо с крчмарског прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име

И затим у буџак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд... Ветар је са влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка храстова врата,
Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним звуком.

1885.

Т*

од нама лисје шуштало је жуто,

Крај мене, душо стајала си ти;
Мирна си била, - ах, и ја сам ћутô,
Обојим нама тужни беху сни.

Тавно бледило по чеоцу твоме,
Кô признак смрти, ширило се свуд,
Валови туге у тренутку томе
Бурно су моју таласали груд.

То беше предзнак, да ће скоро доћи
Растанка нашег нежељени час,
Кô дим, кô магла да ће радост проћи,
И небо да ће раставити нас...

Удар судбине обишô ме није,
Из гроба заман дозивљем те ја;
Јесењи ветар у лице ме бије,

Природа ћути око мене сва

Ћути, и живот гони својим редом,

Не види тугу, не разуме јад,

Ни вреле сузе по лицу ми бледом,

Ни смрћу твојом оборен ми над.

1885.

[НА СЛИЦИ ТИЈАНИНОЈ]

Ж

ивот је људски што и дим,

Безбројне слике лете с њим

За један дан, за један час,

Па као и њих нестаје нас.

Залуд их човек натраг зове,

Спокојно оне зраком плове;

Ни молбе наше ни наш јад

Не чују оне више тад;

И само тужна успомена

Остаје даље за времена.

1886.

ЕЛЕГИЈА

од сенком древних шума потоци тихо стреме.

Орошен љубе цвет,
И густо горско грање пећине чува неме,
Чаробни чува свет.
Ту мутан, мрачни поглед суморно гором лута,
Прошлости тражи след,
Ал' све је тако тужно... и с травног свога пута
Туђинац хитам блед.
Гле, на том суром стаблу њезино драго име
Још време штеди зар?
Срце се моје буди, и моја прошлост с њиме,
И мог пролећа чар
Али ње нема више. Под небом даљног југа
Почива она сан;
Над њоме шумори папрат и верног не чује друга
У мајски ведри дан.

1886.

ГОСПОЋИЦИ Н*

о воли своје судбе клете,

Прогоњен страшном буром зла,
А мислећ на вас, мило дете,
Из даљине вам пишем ја.
Ја, збиља, на то немам право,
Ал' ви ћете ми дати сад;
Моје је право однô ђаво,
А обазривост - бол и јад
за прошлом срећом. Тужна мисô
На љубав нашу и на све
Нагонила ме, те сам писô
Лакомислене ретке те.
Мени је самом јако криво,
Зашто се вечно сећам вас.
Ал' сећање ме гони живо
И успоменâ моћни глас!
Ко сморен путник из туђине,
Коме је мрзак живот млад,

На обалама бујне Дрине
Ја често сањам онај град
У коме буру прве страсти
С веселом песмом сретах ја,
И сан, испуњен чудне сласти,
И дан без мира, ноћ без сна...
Јурећи нагло са висина,
У слободном току свом
Шуми и тутњи хладна Дрина,
И ковитла се преда мном.
По њеним мирним обалама,
Као једини накит њен,
Са својим витким гранчицама
Жалосна врба баца сен.
У томе хладу, мрка лика,
Кад сунце жеже, кипти зној,
По какав Турчин из Зворника
Спокојно пуши чибук свој
И ћутећ гледа на таласе,
Пруживши дуги, црни врат,
Док близу њега мирно пасе
С босанском робом верни хат.
Ритови, њибе и врбљаци
Наоколо се шире свуд,

А кад се поглед водом баци,
До спруда пешчан стоји спруд;
И чак далеко, сред планина,
Где прибежишта тражи звер,
Кâ горда слика исполина
У облаке се диже Цер.

Кад сунце спусти косе зраке,
И тихо падне сутон блед,
Сакривајући у облаке
Босанских гора даљни ред,
Ја самац блудим по обали,
Спокојан, тих у миру том,
Па слушам, како шуме вали
У немирноме току свом;
А мисô моја жури тада
Северу даљном, где сте ви,
И ноћ звездана тихо пада,
Дубоким санком земља спи.
И једнолико, сред тишине,
Удвајајући ноћи крас,
Загрми песма из даљине
И тамбурине звучни глас;
Душа ми чудне снове снева,

И ове песме сва је плен...

Одакле иде? Ко је пева?

И шта ли значи смисо њен?

1886.

НА ТИЧАРУ

Н

а тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,

Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит секира оштра сече,

Пастир под њим хлад ужива чекајући благо вече.

Он никô поврх гроба удовице неке младе,

Што силни јаничари исекоше у комаде.

Међ жбунастим гранчицама, под копреном њина хлада.

Мала једна тица живи од старина, од вајкада.

Она пева целе ноћи, она пева целог дана,

Не плаши се од кобаца, кити бежи од сељана.

о тој лепој малој Тици причају се чудне бајке:

То душа мале кћери над гробницом миле мајке.

Венуло је мало дете, што му земља мајку крије,
Нестало га једног дана и никада дошло није...

Куд се дело? Шта је с њиме? Нико није знати могô.
И од овог тужног дана протекло је врло много.

На тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,
Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит секира оштра сече,
Под њим сам се одмарао у спокојно мајско вече

Срце ми је узимала горка срџба, тешка сета,
И у души презирô сам насилнике целог света.

А жалостив, јасан цвркут хорио се са висина,
И преда мном шумила је валовита, хучна Дрина.

1886.

ГОСПОЋИЦИ Н*

оклоник муза, ја и сада

Звуцима лире здравим вас
Из околине шумна града
Што славом својом дичи нас.
Коме сам граду као дете,
Непознат јоште с правим злом,
Прорицô дане славе свете
У патриотском жару свом.
У ком је све што срце иште
И што напретку даје лет:
Различне школе, позориште,
И виши свет и нижи свет.
У коме има сјајних двора,
Болница једна, болних тма,
И фармацента и доктора,
И поред тога - гробља два.
У коме има госпођица
(Салона наших прави крас!),

Жеманство, збиља, бледа лица,
Слабачке груди, танак глас.
Као да свака жели рећи,
Кад са поздравом приђеш њој:
„Остави наду, пролазећи!
Стидљива скромност бог је мој.“
Некад сам имô врло радо
Та бледа лица, слаби стас,
И забринуто чело младо,
И разнежени, тужан глас.
С хришћанском тугом ја сам тада
Волео бурни овај свет,
И моја љубав, вечно млада,
Искаше себи сродан цвет.

То беше узор оних дана,
Кад је у младом срцу мом,
Трептала бледа Татијана
И романтични Ленски с њом.
Кад сам по сву крај Пушкина
Лепота женских сневô чар,
И плашио се Ањегина,
И неговао срца жар.
Кад сам у мраку неме ноћи

Познао љубав, њену моћ,
И - ах! - занесен у самоћи
Сањао страсну, прву ноћ...
Ал' време, време! Све то преста
Кô слатки санак, слаби клик,
„Плачевне“ страсти давно нешта,
А с њоме оде бледи лик!

Чедо пролетњих, благих дана,
Једном сам видô, цветак млад,
Под густим кровом брсних грана
Што граде дубок, мрачан хлад.
Небо му није росе дало,
Ни животворни сунце зрак,
Лисје му свело, стабло пало,
И покрио га смрти мрак.
И ја га гледах испред себе,
И проклех горки живот свој,
Јер ја се тада сетих тебе,
Увели, бледи цвете мој.
Ал' опростите, госпођице,
Што дирнух руком жицу ту.
Мени је драго њено лице,
Ја још једнако волим њу.

Као суморног Алгијери
Њеног ме лика води сјај
Кроз освећене рајске двери,
Где вечно млади трепти мај.

Но даље с тугом!... Мило дете,
Тим нећу да вас морим сад,
Ја волим кад се насмејете,
И мене онда мене јад.
Ја волим ваше ведро чело
И ваш сребрни, јасан глас,
Кад детињасто и весело
Ситница каква дирне вас.
Ах, сећаћу се целог века
Као пријатног, слатког сна,
Преко јаруга и јендека
Кад сам за вама трчô ја!
Ветар је силно пољуљиво
Ваш танки вео, вашу влас,
А у зраку је одјекивô
Безмерно сладан, звучан глас...
Шта ли смо цвећа погазили,
То бог једини само зна!
Но ви сте онда срећни били,

А с вама срећан бејах ја.
Пламен је лизô ваше лице,
Дисала нагло ваша груд,
А ваше косе и вितिце
Мрсио лахор као луд...

И то је прошло. Вас већ није,
Кроз пуста поља блудим сам
Јесења магла земљу крије,
Ах, како ми је - то ја знам!
Тромо и мирно теку часи,
Младост се губи, гине све,
Суморна јесен живот гаси,
И живот, младост, све то мре.
Са сурих гора магла стиже,
Мрачан, јесењи дан је то,
Јато се врана с криком диже
У опустели, тихи дô
А суро небо сузе лије,
Досадно, мирно тече дан...
Остајте збогом, тешко ми је:
Младост и живот сан је, сан!

1886.

(СИВО, СУМОРНО НЕБО...)

Сиво, суморно небо... Са старих ограда давно

Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхале ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.
Изгледа као да самрт уморну природу стеже,
И она тихо мре...
А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршаво, малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги
И кипта досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

1886.

(ТО ЈЕ БИЛО - СЕЋАШ ЛИ СЕ?)

То је било - сећаш ли се? - пре милијун можда лета.

Кад још нигде није било ових људи, овог света.

Ја сам био сам господар од звериња и од тица,
Ти си била, миље моје, моја лепа невестица.

И сада се живо сећам на тихотно једно вече:
Ти почиваш на мом крилу, а ниже нас Гангес тече.

Као стражар тавне ноћи бледи месец тихо сјаје,
А прохладни ветар душе са висова Хималаје.

Он разноси слатки мирис и лелуја косе твоје,
А ти спаваш, слатко сањаш, моја ружо, цвеће моје!

Око мене никог нема, нити чујем жива јава,
Небо ћути, земља ћути, све спокојно, мирно спава.

Само негде у даљини чудновати крик се оте,
И задрхта у тишини, пун ужаса и страхоте.

Ја сам знао откуд усклик: то бенгалски тигар риче,
Или демон оковани подземнога бога виче.

А на чистом, плавом небу бледи месец тихо сјаје,
И прохладни ветар душе са висова Хималаје.

1886.

(ВЕЧЕ ЈЕ ОДАВНО ПРОШЛО...)

Вече је одавно прошло... У шумарцима густим

Безбројних, малених тица звучни је стао хор;
Поноћ је спустила вео. По долинама пустим
Умукô људски збор.

Само Дунаво шуми у мраку и самоћи,
Ил' каткад одјекне звучно протегнут, јасан глас;
То рибар рибара кличе по тавној дубокој ноћи,
И њихов сурови усклик долеће чак до нас.

А по обали цветној ми сами блудимо двоје,
Нежно ти стежем руку, и слушам у ноћи тој
Испрекидани уздах, и бурно дисање твоје,
И стидљив шапат твој...

1886.

СУМЊА

У

раној младости познô сам је лепо,

Њено бледо лице, замишљено чело;

Ја још љубљах тада и веровах слепо,

И у свему видех савршено дело.

Ал' она се јави једне бајне ноћи,

Кад уживах љубав у чистој слободи;

„Хајде - рече сумња - ти ћеш са мном поћи

Да тражимо пута, што истини води.“

Ја истину волим, па се дигнем с њоме,

Но полазак беше пун борбе и туге;

И ја дуго плаках у лутању своме,

И у ведре дане, и у ноћи дуге.

Векови су прошли и времена дуга,

Многа царства пала, а многа се дигла;

Али моја сумња, кô и моја туга,

Још никако није своме крају стигла.

А моја ме мудрост мами сваког дана,
Да се натраг вратим у пределе сретне,
Где сребрни вали тихога Јордана
запљускују поља и обале цветне

Где безбрижни пастир у чудној самоћи
Слуша тајни шумор са Мртвога мора,
И скромно верује да у тихој ноћи
То сâм господ иде преко мирних гора.

1886.

МОЈИМ ПРИЈАТЕЉИМА

1.

та ја хоћу? Чему срце жуди?

Ах, та ко би разумети могô...
А жеља је огњевитих много,
Што ми огњем распаљују груди.
Моја душа од детињских дана
Стремила је у бурноме лету
У пределе заносљивих страна,
Неком чудном, непознатом свету,
Где радошћу све живо мирише
И вечитом хармонијом дише.

2.

Сад не жалим обмануте наде,
Нити летим у небеске стране;
Ја не тражим пријатеље младе,
Моје давно погубљене дане!
Ја не иштем нежног сажалења

Од ледених и паклених људи:
У данима горкога мучења
Њиним ледом замрзô сам груди...
Ваши борци мене мало плаше,
Хладно плујем на светиње ваше!

3.

Но јесењи када стигну дани,
И на пут се ластавица крене,
Пријатељи, сетите се мене
У далекој, непознатој страни
И у вашем пријатељском кругу
Подигните напуњене чаше,
Наздравите своје верног другу
Из младости, из прошлости ваше
А ветар ће поздрав ми донети
Кроз дубраве и мрачне врлети.

1886.

(ЗБОГОМ!... НИКАДА МОЖДА НЕЋУ)

З

богом!... Никада можда нећу

Твој мили више чути глас,
Никада неће рука моја,
Грлећи тебе у самоћи,
Расплести твоју густу влас;
Нити ће икад више моћи
Чаробна сенка тавне ноћи
У загрљају наћи нас...
И све то зашто? Ја сам знао:
Туга и радост - све је сан.
И док сам слатки санак снивô,
С гордошћу ја сам очекивô
Растанка нашег тужни дан.

Тако побожно факир пада.
Служећи верно богу свом:
Свршетак игре смрт му спрема,
Ал' он од смрти страха нема,
Него се гордо срета с њом.

1887.

ФАНТАЗИЈА У НОЋИ

Д

вороги месец над нама се сија,

Језеро плаво пред нама се нија.

Висока трска узнела се горе,
И ситни вали међу њом жуборе.

Шумори трска и жуборе вали,
И тихо трепте колупови мали...

А ја јој причам: „Давно, врло давно,
Милијун лета од онда је равно

На месту овом пећина је била,
Од самог стакла, боравиште вила.

Оне су ноћу, уз чаробне лире,
Мамиле песмом млађане пастире.

И сваки онај који тамо сврати,
Никада више натраг се не врати.

Пећина дању у камен се ствара,
А у ноћ опет у стакло претвара.

Безбројно свећа, до у саму зору,
Засветле опет у стакленом двору

И опет бајни захоре се гласи,
Љубавни клици, песме и уздаси.

Да, и сад често у немој тишини,
Кад месец светли у плавој даљини

Царица вила са дна се извија,
На таласима санано се нија.

А ветрић пирка и жуборе вали,
И тихо трепте колутони мали.“

Злато ме слуша и дисање скрива,
Па склапа очи, кô да прошлост снива.

А шум се зачу. Препелица мила

Нагло се прèну и отресе крила.

Па изви главу и слушати стаде,

Ал' опет брзо у санак се даде.

А ветрић пирка и трска се нија,

И бледи месец над језером сија.

1887.

ИСТОК

Х

ајде, о хајде са мноом, мој љупки, пролетњи цвете,

На даљне, чаробне путе, у крило чуднога света!
Хајдемо где палма расте и ружа и лотос цвета,
Где мирне газеле пасу и рајске тичице лете
И Гангес вечито шуми,
Носећи свештене вале са даљних индијских гора
У недра сињег мора...
Да, ми смо већ стигли тамо. Око нас младост је бујна,
Под нама руине стоје, одломци времена давни';
Над њима бокори шуште и ружа мирише рујна
Већ много векова тавни'.
Суморна старост ту се са бујном младошћу срела,
И сањалачки - тужно столећа над њима лете...
Гробнице канова силних трава је висока сплела,
И древне палате њине, и њине пагоде свете
И Гангес поред њих шуми,
Носећи свештене вале са даљних индијских гора
У недра сињег мора.

1887.

(ПОД НОГАМА МОЈИМ ОТИМЉУ СЕ ВАЛИ)

од ногама мојим отимљу се вали,

Силан је и страшан њихов бурни лет;
А над мојом главом узнели се ждрали,
Они журно лете у далеки свет
Они журно лете у пределе југа,
Где се цвећем краси постојбина друга.

Обале су пусте и пољане мирне,
А студени ветар лелуја ми вла̑с...
Тужно шуми трска кад је крилом дирне,
Шуми као болни, умирући глас.
С криком лете ждрали више моје главе,
И губе се тихо у даљине плаве.

Што сам тужан тако? Шта ми тишти груди?
Увенула младост, ил' одбегли мај?
Куд ми сетни поглед у даљине блуди?
И чега се тиче горки уздах тај?

Буну ли ми душу та природа снежна,
Ил' младости моје усномена нежна?

О, путници ждрали! С ове суре стене,
Маховином седом што се крије сва,
Валови столећа о коју се пене,
Остављен и тужан дозивљем вас ја:
Вас прогони зима у пределе југа,
Из предачког краја мене гони туга.

Ах, мисао моја за вама се креће,
Где јесени мрачне не царује ћуд,
Где на земљи влада вечно премалеће
И млађани живот разлева се свуд
Где спомени стоје од исконских дана,
И мирисне шуме древнога Ливана.

Где поклоник седи у чаробној ноћи,
Смерно двори бога и беседи с њим;
Где молитва шуми по чудној самоћи,
И к небу се диже од измирне дим,
И шум тихо струји од Мртвога мора,
И тишина веје са прастарих гора.

1887.

У СПОМЕНИЦУ ПРИЈАТЕЉУ СИМИ Ј. АВРАМОВИЋУ

Кад протече младост што нас служи сада

И покида живот све жице весеља,
Кад нас борба смори и невоља свлада,
И нестане давно многих пријатеља

Кад јесењи ветар с непогодом дуне,
И тајни се одјек захори у миру,
Знај: то јече моје покидане струне,
То удара прошлост у сребрну лиру.

Васкрсне ли тада наше младо доба
И долети спомен са веселим звуком,
Ти се благо насмеј на дверима гроба,
И свега се сети - и одмахни руком...

1887.

СТАРА ПЕСМА

То је стара песма коју читам сада,

Мрачна нека туга у песми је тој;
Та ме песма сећа на времена млада,
Прошлост је у њој.

У њојзи је песник о истини певô,
О истини горкој: све је лаж и сан,
Дан љубави рајске, о којој сам сневô,
И слободе дан.

Ах, шта ли сам пута у тихој самоћи
С тајном тугом читô сваки њезин ред;
И замишљен ћутô по читаве ноћи,
Суморан и блед...

Чудна, мрачна песмо! Ко је тебе писô?
И у коме гробљу лежи отац твој?
Страшан је и тужан твој суморни смисô

Ко и живот мој.

Ти си душу моју отровала собом,
Ти си мени наде сахранила све,
Моје мисли ти си помирила с гробом,
Са животом... не.

1888.

ОМОРИКА

У

дубини тавних гора, где широка липа мири,

Усамљена оморика црне своје гране шири.

Њено тавно, тужно лисје на вечну те тугу сећа.

Ах, ја знадем њену прошлост, кô и прошлост другог цвећа:

Видиш оне развалине на висини мрачних гора?

То су тужни споменици разорених царских двора.

С горком тугом бацајући сузни поглед са висине

Царски син је, давно некад, жељно гледô у долине

А у вече певао је сетну песму, пуну бола,

И на њу се одзивала друга песма одоздола.

Цар је слушô песме ове, па у гневу и у жару,

Он затвори свога сина у високу кулу стару.

Од то доба бацајући сузни поглед са висине
Царски син је с мрачне куле жељно гледô у долине.

Тамо густа липа мири и свилена блеје стада,
И хори се тужна песма што пастирка пева млада.

Она зове свог драгана што у тврдој кули чами,
И песма се болно хори по вечерњој тихој тами

И песма се болно хори и болнији гласак бива,
Ал' на њене сетне гласе одговора нигде жива!

Векови су прохујали и провели бурне дане,
И сурвали сјајне куле и капије и дворане.

Више њих се папрат диже и с руина шушти стари',
И с грактањем орô сури узвија се и шестари.

А суморна оморика над њеним се диже хумом,
Она значи вечну тугу и пева је с тихим шумом.

1888.

ЦИГАНЧЕ

Безбрижно и мило дете, подигни вितिце своје...

Како си чупава страшно! Ах, твоје уснице рујне
И страсно, ватрено око, и груди свеже и бујне,
Веселе око моје.

Додај ми златни пехар. Из твојих очију, лане,
Ја читам страсну повест које се многи још сећа,
Кад Бахус подиже војску на плодне индијске стране,
На земље мирисног цвећа.

у вихорима страсти, са дивљом, помамном вицом,
Скакаше безумна војска од људи, жена и звери.
И древне индијске горе оглашаваху криком
Истока бујне кћери.

Циганче, тако ми Баха! и ја сам међ њима био...
Но ти ми објасни сада шта чиним ово и гди сам?
Ја видим да сам пијан, иако, зашто бих крио?
Дирнуо пехар нисам.

1888.

АНЂЕО ТУГЕ

Са распуштеном косом, под венцем од љубичица,

Спустивши блеђану главу на звучну, сребрну лиру,

Ја видим небеску слику. Са покиданих жица

Последњи акорд звони.

Божанска нека туга светли се са њеног лица

И она сузе рони.

Анђео то је туге. По дубравама тавним

Њезина чудна песма болно и слатко јечи;

У њојзи очајник тражи утешне и миле речи,

И њима тугу гони

Она га у небо диже, дајућ му криоца своја...

Музо, хајдемо њојзи, јер то је сестрица твоја.

1888.

ОПРОШТАЈ СА ШАЈКАШКОМ

Равна шајкаша поља, остајте збогом и даље,

Растанка нашег куца последњи, ево, час...

Син мрачних рудничких гора искрени поздрав вам шаље:

Небо нек чува вас!

Ја волим кућице беле са трском покривене,

И рујне вечери ваше, кад с рогља песма ври,

Кад месец спокојно плови и блиста изнад мене,

И све у санку спи.

Гледô сам у летње подне, кад сунце прижеже жарко,

Варљиве слике ваше: кристалних вода сјај,

И сниске, кудраве шуме, и сунце над њима јарко,

Прохладни, мили крај.

Ал' где је кристална река и сенка питомих шума?

Преда мном рудине пукле и равна пола та...

Врела прашина лети са равна и глатка друма,

Нада мном сунце сја.

Тако уморни путник по равни пешчаној блуди,
И види кладенац бистри и травни види пòд,
А сунце подневно жеже и жеђ му умара груди,
И слаби његов ход.

Зорице моја мила! Српкиња увек ми буди,
Љуби та равна пола, жеља је моја сва,
И љуби... ах, љуби мене, и мање вина ми нуди.
И бићу срећан ја.

1888.

НА ЧАРДИ

Снажни Арпадов сине, стасити и витешки!

Уморног од бесне трке одјаши хата свог,
И густе заглади брке и пехар подигни тешки,
Силан кô млади бог.
На рудину пусти хата,
Куцнимо се ја и ти;
Још не тутњи са Карпата,
Још пустара твоја спи.

Ђерам се уморно сагô, а орô лагано кружи;
Сунце је на зреник стало и врео трепти зрак..
Гараво, пустарско чедо, вино нек нама служи,
Док ноћни падне мрак.
Пићу с тобом као с братом,
Да не пијем сам,
А већ после... Ах, баратом
Бићемо се, знам.

1888.

(ПЛАШЉИВО И МИЛО ЛАНЕ)

лашљиво и мило лане, остави играчке своје

За жртву свештених пената...

О, ја разумем огањ, што груди загрева твоје,

И страх, који те хвата.

Ја знам шта будна сневаш у тихе, звездане ноћи,

Кад с ока твога бежи детињски, ведри сан,

И чије име с плашњом спомињеш у самоћи,

И зашто с тугом чекаш празнично светли дан.

Остави играчке своје. Лутке и лутка нека,

Не забављај се тиме.

Ах, зашто црвениш, лудо? Та лутак лепши те чека...

Но, ти му знаш већ име.

1888.

ВЕЧИТА ХАРМОНИЈА

Н

а чисто, лазурно небо са благим, нечујним ходом,

Силази Дијана светла. Из своје вечите урне

Безбројне милијарде звездица по небу сипа.

У струји вечитог мира

Мирисни ћарлија лахор под светлим небесним сводом,

Кô Еолова лира.

Светови у миру блуде. О, срце, и ти се смири!

Вечити склад и покој нек блаже немир твој;

И дух, запојен њима, да крила слободно шири

По тавној ноћи тој.

1888.

НИМФА

Тамо где густе бршљан шумори с лиснатих грана,

И бистро језеро шуми и ветрић уљуљкан спава;
Где дивља ружица цвета, и расте зелена трава,
И благи покој влада
У древно, исконско доба, у доба пролетњих дана,
Живљаше нимфа млада.
Она је певала песме у ведре, звездане ноћи,
Болно-слађане песме. С румених усана њени'
Трепташе чаробни припев: „Ја љубим у самоћи,
Пастиру, ходи к мени.“
И пастир иђаше њојзи, занесен мислима сретним,
Да вечно остане тамо.
А месец двороги светли... На обалама цветним
Тишина влада само.

1888.

ПРЕД ТРОЈОМ

Дан је окончан бурни. Пред капијама Троје,

Страшне ахајске чете на равној пољани стоје,
И Феб буктињу пали, и зрачи са висине
Бакарне шлемове њине.

Чуј! у даљини тавној кимвали сладосно звоне,
И смех се разлеже њихов и трубе њихове јече.
У славу сутрашњег дана, о громовниче Кроне,
То њини пехари звече.

Чујем ли варварски усклик ахајских песама бојни'?
Ил вапај тројанских жена у овој крвавој војни?
Не! У логору своме, уз песме и гласне трубе,
Кресиду Грци љубе.

Дан је окончан бурни. Пред капијама Троје
Страшне ахајске чете на равној пољани стоје,
И Феб буктињу пали, и зрачи са висине
Бакарне шлемове њине.

1888.

ОВИДИЈЕ

Н

а суром далеком Понту где борје столетно краси

Томитске пределе мрачне, у земљи магле и снега,
Публије замишљен седи. На харфу, поред њега,
Седе му пале власи.

Вали суморно брује. Над седом његовом главом
Орао одважно кличе, шџми и шири лѣт;
А кроз урвине снежне, гонећи страшнога вепра,
Јуначки звижди Гет.

И небо, земља и море, све се у магли скрива...
И ветар, што с мора дџше, уздише тихо с њим;
А сѣди прогнаник, занет, тибарске обале снови,
И с њима горди Рим.

Сунце се у магли гаси. А ветар звижди и тоне,
И мразним крилима својим лелуја седу влас,
И тихо дотиче струне, и струне суморно звоне,

Kô умирући глас.

(О ГОРДИ, РАЗВРАТНИ РИМЕ)

О

горди, развратни Риме! Ти сузе видô му ниси,

Но зато он вечно живи, а вечна мумија ти си.

Царице векова тавних, где му је гробница света?

Под мрачним, суморним небом варварских
и дивљих Гета.

1888.

НА ВАРДАРУ

Суро, вечито стење гордо се у небо диже,

Над урвинама тавним орли се с облаком боре;
А доле, са страшним шумом, Вардар се пени и стиже,
И пада, кроз уске кланце, у сиње Јегејско море.
О вали, о реко српска! Столећа тако се губе
И као таласи тону у море вечности тавне...
Ал' твоје бисерне капље камена подножја љубе,
Где споменици стоје народне прошлости славне.
Али ће, кô рајски феникс, синути слобода мила,
И ја ћу стојати ведар где сада погружен стојим,
И наш ће орао бели широко развити крила
Над урвинама твојим.

1889.

СА ФОРУМА

Чуј, са форума, ено, вика се радосно хори,

Пред силном светином римском то Тиверије збори.
Шумно се плескање шири подобно бурноме мору,
Храбрећи младога Граха... У Корнелијином двору,
На златној колесници, окружен светином Рима;
Он тогу трибуна римског и венац од мирте прима.
А сенатори подли и страшни ликтори ћуте,
Лукаво, у збору своме, тражећи к победи путе.

Чуј, са форума, ено, вика се радосно хори,
Пред силном светином римском то подли Насика збори.
Проклетство с форума грми. И шума копала њини'
Претећи к небу се диже и блиста на висини.
И дивљи Гал, и Јелин, и Сармат, и сила робља,
Кô тучне статуе Крона помамно стресају копља
И већ, у дивљој страсти, без нежне туге и страха,
Кô црни гаврани кличу и Вуку лешину Граха.

1889.

(ПОДИГНИ ЗАВЕСЕ ТЕШКЕ)

одигни завесе тешке, и окна, и шалоне,

Погледај како сунце у плавој пучини тоне;
С далеких обала морских безбројне галије стижу,
Над њима галеби лете, вију се, и журно дижу.
На њима богате робе с далеког долазе Понта,
Из бујне Провансе, Смирне и тиха Хелеспонта.
Топовске чељусти страшне на море зијају грозно,
Ту правоверни клања у јутро и вече позно.
Он хвалу Пророку шаље за срећан свршетак дана,
И ређа, склопивши очи, стихове из Корана
А с плаве пучине, ено, где сунце уморно спава,
Двороги месец се диже и море озарава.

1889.

НОЋНИ ГЛАСОВИ

1.

Н

а пучини плавој тишина почива,

За Олимпом сунце у тами се скрива.
Са галија царских, што на мору леже,
Кроз вечерњи сутон пуцањ се разлеже
И док све у миру и санку почива
Изненадни шум се диже и разлива.

2.

Тамо куда прошлост од искони дрема,
И јуначки клефта на пљачку се спрема,
Где се вите куле са обала беле,
И топови стрше с мрачне цитаделе,
Чудан неки узвик задрхта у ноћи
И потону глуво у тавној самоћи.

3.

Још не свиће зора, још не поју петли,

Сладострасно бледа Дијана ми светли;

А море, и небо, и обале бајне

Разливају шапат и узвике тајне:

То природа јужна, у вечери касне,

Шуми своје песме заношљиво страсне.

1889.

НА МОРУ ЈЕГЕЈСКОМЕ

Н а цветној обали морској, становник далеких гора,

Ја слушам потмули ропот Јегејског сињега мора.

Преда мном пространство пукло... Сведоци векова славни.

Са дна се подижу морског Олимпа висови тавни.

Миртове шумице тамо свештене обале крију,

И сањалачки шумно таласи подножја бију.

Тамо, у подне жарко, клефта уморни спава,

И слађе мирише цвеће и шуми пучина плава

И славуј весело пева,

Да клефте сурова душа, у чудном заносу своме,

Љубавне ноћи снева.

О завичају цветни, мудрости и вечне славе,

Где светла царица југа са цветног диже се трона

На пепелишту своме. И храбри синови твоји,

Уз громке ударе лира и Риге и Бајрона,

Сплетоше безбројне венце међ венце победа своји'.

Где, у сусрет дана бела,

Уздишући Филомела

Чека да се јави с неба
Колесница зрачног Феба;
Где пастир, окићен венцем, с пастирком иђаше сретно
У град и поље цветно;
Истина божанска лежи у древној прошлости твојој,
Кад дух слободан беше. Где сада замишљен стојим,
Од раног детињства свога ја сам, у души својој,
Блудио по истом крају, по цветним пољима твојим.
Историја силних страсти
То је бурна младост моја,
дивља, као игра вала;
Бунтовничка, раскалашна
Права смеша разних чуда,
Полу—умна, полу-луда,
Као игра карневала.
Али је протекла младост, и сумња опака више
Не потреса ми душу. Ја тражим склоништа сада,
Где тиха, миртова шума спокојством и негом дише,
И скромни Химен влада.
Но ко верује мору, на коме замишљен стојим,
Кад изненада почне страшан и грозни бој?
Шуми, О шуми море! У дубинама твојим
Ја дух огледам свој.
1889.

АРНАУТКА

С а сурих камених брда, гонећи чупаво кљусе,

С нарамком трња и с пушком, љубави вична и боју,

Ти слазиш, Адиле драга. А твоје косице русе

Лелуја јутарњи ветар,

И диже ферецу твоју.

Јуначки каприс ме мучи гледајућ одважност мушку

Са којом походиш кланце, где орли с кликтањем лете;

Крв ми у главу нагне, - ал' кад ти угледам пушку

Душа ми задршће само,

А срце нагне у пете.

1889.

ПЕТРАРКИ

К рај пустих обала цветних, у празник бесмртне Ладе,

Болном и чистом песмом здравећи бурни свет,
Ти си певао љубав у којој не беше наде,
И славом покрио светлом воклиски бајни цвет,
Бесмртном вечном славом.

И сад, у позне дане, кад ветрић таласе нија,
И мирта сладосно шуми И Веспер на небу сија,
На твоме језеру плавом
Чаробни стихови И шуме. То рибар, у самоћи,
Вукући убогу мрежу, Лаурин слави крас;
И песма трепери чудно, и дуго, у мајској ноћи,
Хори се његов глас.
Давно сам испио пехар љубави И среће рајске
И бацио га о тле. Младости златни сан,
И страсне јулијске ноћи, и светле вечери мајске,
Замени жарки дан.

Па где су љубавне сузе? Где светле надежде моје?
Ил' све се сравнити може са давно умрлим звуком?
Јест! Љубав лептирак то је што губи небесне боје,
Како га дирнеш руком.

1889.

У ПОЗНУ ЈЕСЕН

Ч

уј како јауче ветар кроз пусте пољане наше,

И густе слојеве магле у влажни ваља дђ...

Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,

Мутно је небо сво.

Фркће окисђ коњиц И журно у село граби,

И већ пред собом видим убог и стари дом:

На прагу старица стоји и мокру живину ваби,

И с репом косматим својим огроман зељов с њом

А ветар суморно звижди кроз црна и пуста поља,

И густе слојеве магле у влажни вала дђ...

Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,

Мутно је небо сво.

1889.

ПЕСНИК

И

забраник свештених муза, он тамјан мирисан пали

У храму чистоте чедне. Љубави опште крас
Он слави на лири својој, и с ње се не диже нигда
Ниједан лажан глас.

Као свештеник смерни светлога Крониона,
Он проповеда правду и за њу гине он;
Кô вихар, с божанске ризе и песма његово шуми
У страшан дан и час.

Умреће истине људске, и море столећа тавни'
Покриће гробове њине. Ал' светли живи Крон,
И с њиме, крај зрачног трона, у чистој, небесној правди
Живеће вечно он.

1889.

У ПРОЛЕЋЕ

ремалеће кад засија,

Зазелени тавна гора,
Кад с пучине сињег мора
Благи ветрић заћарлија:

У те дане моја душа,
Као росом умивена,
Спокојније песме слуша
Болно слатких успомена

А у сусрет зоре ране
Кличе песму нових жеља,
И том песмом слави дане
Васкрснућа и весеља.

1889.

ДРУГУ

С то је припремљен давно, и мирта, и мајске руже,

На столу амфора блиста и скромна вечера с њом;
На празник светлога маја похитај, љубазни друже,
У мирни овај дом.

Дарови божице штедре на столу одавна стоје:
И поморанца слатка, и сочне оливе плод;
Мирисом народа и смирне миришу одаје моје,
Светли се глатки пђд.

У разговору мудром, Док Веспер на небу светли,
Ми ћемо славити мудрост и тихи живот свој,
А кад јутарњег Феба огласе далеки петли,
Тад збогом, друже мој!

Два верна и снажна роба под руке повести могу
Потомка Ромула храброг. Ах, то бар није грех!
Да не оскврни тебе и твоју грађанску тогу
Поруга или смех.

1889.

ЛЕЛЕК

Н

а обали пустој, о праведни бози!

Хаџи—баба, лелек, ситне вале броји:

Заклепеће кашто и на једној нози

Замишљено стоји.

Он је ноћас стигô од свештених страна,

Где евлија свете провођаше дане:

Где бисерни талас плавога Јордана

Орошава стране.

Пролеће је стигло. Више плаве реке

Све његово друштво лелуја се ето...

Они журно стижу од свештене Меке,

И доводе лето.

На обали пустој, о праведни бози!

Хаџи—баба, лелек, ситне вале броји:

Клепеће весело и на једној нози

Непомичан стоји.

1889.

ЧЕКАЊЕ

У

тавно зеленом сâду, где мирта слађано мири,

Заветни чека те часак и драги чека твој;

Он дише свежину ноћи, и небо над њиме шири

Звездани вео свој.

Ијоно, он тебе чека. Жагор је одавна стао,

И евнух уморни дрема на меком наслону свом:

На стара његова крила угашен чибук је пао,

И фонтан јасније шуми у пустом дворишту твом.

У тавно зеленом сâду мирише травица мека,

И небо над нама шири звездани вео свој

Не бој се евнуха, јагње. Ах, тебе загрљај чека,

А њега ханџар мој.

1889.

НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ДОЛЧИНА У СОЛУНУ

1.

о светим пољима отаџбине моје

Многе свете хумке растурене стоје,
Где витези врли у данима славе
Положише главе.

2.

Од капија тврких Виндобоне града
До обала цветних, где пролеће влада,
Гроб до гроба лежи и сведочи јавно
Да гинусмо славно.

3.

Па и овај спомен, где замишљен стојим,
Јесте неми сведок о витешкој сили...
Међе царства свога гробницама својим
Ми смо бележили.

4.

Ни црни кипарис, ни зелена трава
Твоју свету хумку не покрива собом,
Дојчине-витеже! Ал' је никла слава
Над сравањеним гробом.

5.

Син мајке Агаре и презрени Јуда
Са побожним страхом обилазе туда:
Смрт славећи твоју, на коју се сећа
Толико столећа!

6.

А и нашто црног кипариса грана?
Дан помена стиже. Тоба славног дана
Одслужена биће, што окове кида,
Страшно панихида.

7.

О витези српски, пепелишта тавна
Походиће тада наши милијуни,
Место тужних звона хориће се трубе
И наши плотуни.

1889.

СВЕТИ САВА

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира

На капији затвореној светогорског манастира?
„Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор'те ми тешка врата.
Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге.
Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге
Ал' је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.
Отвор'те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина кô најмлађег свога брата ...“

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад своје главе свете.

И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена: мудрост краси.
За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо.“

(ВЕКОВИ СУ ПРОХУЈАЛИ...)

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи,

Векови су прохујали и многи ће јоште проћи
Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин, свети Сава.
1889.

ПОМЕНАК

У

тавно зеленом саду угодни хладак се шири,

Санљиво жубори поток и ружа пријатно мири

И плави поменак цвета. Пред гордом царицом цвећа

Нежно те његово лисје на скромност и туну сећа.

Психеја, блудећи плачна, кад љубав небо јој узе,

У цветне чашице ове лила је најдраже сузе.

И помињући прошлост, венац је од њега плела,

И он је мирисџ благо са светлог њезиног чела.

Столећа древна су прошла и ноћи минуше сретне,

Сад, сретна, грљаше драгог под небом Палмире цветне.

Ал' плави поменак јоште мирише у тавном лугу,

И он нас на љубав сећа, на чедност, и слатку тугу.

1889.

ЗИМСКА ИДИЛА

Зима је покрила снегом долине и пола равна,

И тавне, високе горе. Вихори снежнога праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. Затим се разговор чује.
То се комшија Панта, сигурно, из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
Иако то беше давно, у младим данима мојим.

Хиљаду осам сто... (Сад не знам којега лета,
Ал' Бунопарта је онда на Руса пошао био)
Зимо је велика била. Реке се замрзле рано,
А снег од осам стопа поља је и горе крио.

У једно студено јутро, кад мајке не беше дома,
Мали се подиже Павле и оде ван нашег села
И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,
А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она ваздан и сву ноћ горко
Вртећи вретено танко. Она је молила бога,
Да јој бар место каже, на коме оконча Павле,
Те једном да види јоште умрлог јединца свога.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,
И зовне светог Петра. Петар му истину каже,
Зашто та жена плаче. То буде господу криво,

Узме палицу, дакле, и пођу да Павла траже.
Нађу га у самом рају . . . Он се попео лело
На рајску лиснату воћку, па златне јабуке једе;
А доле, на цветном поду, у белом и чистом руву,
Још многа некаква деца јабуке једу и седе.

Међ њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,
И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу;
Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,
И рајске, шарене тице на мирне обале слећу.

А господ подвикну тада: 'О Павле, чапкуне један,
Ко те је довео амо, да рајске јабуке млатиш?
Силази са воћке доле! Обуј се и натраг иди,
Па мајку да слушаш лепо кад своме дому се вратиш.'

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући;
Кириције га нашле, што често пролазе селом:
Полумртав је лежô на снежном сеоском друму,
Уморан, блед и занет са јако прозебним телом.

Ми смо од њега чули како је на небу био,
Јер нам је причао увек о рајском животу своме;
Али од тога дана мајку је слушао лепо,

После је, заната ради, у варош отишô с њоме.“

(ШТЕКЋЕ ЛИСИЦА ГЛАДНА...)

текће лисица гладна и вихор пољаном душе,

А око појата селских са риком облазе вуци;
У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,
И једнолико, ситно хоре се њихови звуци
И тону у јасној ноћи... На сниском огњишту старом
Огроман мачак дрема крај огорелог пања,
Кад вихор налети јаче, он лено отвори очи,
Па зевне немарно дваред и опет спокојно сања.
1889.

ТУРСКА

Кô изумрли давно, преда мном градови леже

И мирна, убога села. Са мрачних домова њини
И древних, камених платна, вињага густа се вије
Ил' шуми на висини,
И као прастаро гробље лиснатом врежом их крије.
Ено на суром вису урвине вековне стоје
Кô страшан, огроман скелет... Кроз окна њихова пуста
Сањиво шумори ветар и ниче висока трава
Суморног заборава.

Изгледа као да човек ни руком дотакô није
Што су столећа бурна одбила у мрачном ходу
Са кула и платна градских. Ту гнездо јеина вије,
И змија одвратно мили и гуштер по травном поду.

1890.

ЈУТРО НА ХИСАРУ КОД ЛЕСКОВЦА

С а пустих, далеких поља јутарња магла се диже,

И хладни ћарлија ветар. У граду живот се буди:
Тамо убоги ужар износи мангале своје,
А тамо суморни Турчин озбиљно ножеве нуди,
Или замишљен пуши;
На мушком његовом лицу мрачна се замрзла збиља
А бол у крепкој души.

Чуј! У долини тамној затутњи недељно звона...
Јелен се у гори прену и журно подиже главу,
И пошто окрете поглед на зрачно пурпурни исток,
Он журно у скоку наже и оде у маглу плаву.

1890.

ЧЕТИРИ ПЕСМЕ КАЛИФЕ АБУ-ЕЛ-РАХМАНА

Кад је Абдала—бен-Али, за љубав калифског трона,

На ужас Азије целе и древног Вавилона,
Потомке Омајида на гозби поклати дао,
Од страшног његовог ножа један је умаћи знао.
Омајид Абу-ел-Рахман млади склони се од ове беде,
Јер још у очи гозбе на бесна парипа седе
И парип кô стрела наже у таму вечери влажне,
Мрсећи помамно гриву и ноздре ширећи снажне.

Под чудним и жарким небом, где варош Кордова цвета,
Јуначки Омајид—Рахман искрсну једнога лета.
Мухамеданске Мавре он живо скупљати пође,
Обори калифат стари и на трон кордовски дође.
За мудре његове владе процвета Кордова славна,
Да јој ни древни Багдад ни Гасна не беше равна.
Царици Шпаније плодне синуше велики дани!
Шарене, богате лађе и силни каравани
На њене базаре многе стизаху свакога дана

Из Андалузије даљне и жарких афричких страна.
Природа оживе чисто под руком уметних Мавра,
У врт се претвори варош, обала и Алгавра,
Са песмом иђаше ратар кроз гору и поље цветно,
И све што бага хвали, весело беше и сретно.

Но Рахман не беше срећан. Делећи радости свима
Он није могао често да радост подели с њима;
Јер спомен на мрачну прошлост њега је мучила често,
И он је тражио тада угодно и мирно место,
Да души олакша само. Са хума, обраслог травом,
У врту расла је палма са својом лиснатом главом,
Њу је калифа Рахман бежећи понео собом,
Када га Абасиди хтедоше венчати с гробом.
Под њом је калифа нежни, уморан од дневна рада,
Сањао завичај мили и своја времена млада:
У једноликоме шуму широких палмових грана
Он је слушао поздрав младости и цветних страна,
Где плави Еуфрат тече. И тако, у ноћи касне,
Он песме певаше ове, уз удар сантуре гласне.

Када сам прошлога лета за топлу Африку ишô
И узгред Кордову, Кадикс и прибрежја обишô
Случајно и ове песме набавим на путу тада,

И ја их преведем с пажњом и, ево, штампам их сада.

I

ЗАВИЧАЈ

Кад поноћни поветарац пирне
и с Алгавре мирисе донесе,
Усред мрака и поноћи мирне
Мисао ме у прошлост однесе.

И ја сањам опустеле дворе,
Где детињство сахрањено спава,
Где спокојно Арављанско море
У даљине неме ишчезава.

Тамо мирта у вечери касне
Слатким шћумом о љубави збори
Песма грми уз сантуре гласне,
И усклик се по пустињи хори.

Ту источник хладном струјом тече,
И ружица сладосно мирише,
И пурпуром украшено вече

Благим миром и топлином дише. дише.

Мила поља и долине цветне,
Божје сунце нек вас вечно краси,
И да, штедро, никад се не гаси
Над пољима Арабије сретне!

II

НА ОАЗИ

Жарко је приспело подне. И путник, с богатом робом,
Из древне Басоре иде, водећи караван собом.
Под сенком палмових грана он благог одмора тражи,
И струјом валова бистрих поји се и тело снажи.

И хладни вâли га крепе.
Па затим караван скупља и жури свештеној Меки
И с њиме ишчезне тихо, при јасној звонаца звуци,
У мору пешчане степе...

И ја сам туђинац, путник, што сморен по песку блуди,
Ал' нигде кладенца бистрог, да њиме освежим груди.
Пророк је, у гневу своме, вихором засуо стазе,

Да моје уморне ноге по вечној пустињи газе.

III

ОБЛАЦИМА

Облаци, облаци одакле летите
По лазуру чистом, без пута и стазе,
По бескрајном мору без конца и трага,
Где ни палме нема ни травне оазе?

У вечноме ходу шар огњеног сунца
Нежно вас облачи у пурпурну ризу;
Ил' појили росом висове Ливанске,
Ил' шумно падали у Кедронску низу

Вама је свеједно. Без цели и пута,
Од постанка свога па до свога краја,
Ви, вечито хладни, путујете мирно
Без цели, без бола и без завичаја.

Ал' ја, вечно Тужан, дижем своје очи,
Кад се данак смири и сунце угаси,
Кад ноћ тавна падне над пустом Алхазром,

И суморну поноћ јеина огласи.

Отаџбина моја далеко почива,
Моју нежну тугу само суза вида,
А племена моја у пустињи беже
Од крвавог ножа страшних Абасида.

IV

ПАЛМА

У Алхазарскоме врту висока палма се диже
Из мога завичаја. У жарки летњи дан
С Алгавре прохладни ветар лелуја њезине гране,
И она снева сан:
Под њеним кореном слатким пустињски источник
Шуми

Око ње пешчано море и жубор кладенца чиста,
Поклоник пролази туда и струју ледену пије,
И џигит пролеће с коњем, и бели башлик се вије,
И копље Високо блиста

А деца севера тавног, журећи на базар шумни,

с мазгама пролазе туда тражећи добити своје;
о, они не појме сладост чудесних санова твојих,
Сирото дрво моје!

(СТОЛЕЋА ДРЕВНА СУ ПРОШЛА...)

Столећа древна су прошла од Рахманове владе:

Боабдил побеђен беше, и славна Кордова паде.
Под арагонским мачем јекнуше дубраве родне,
И пожар обузе села, вароши и земље плодне,
Бришући спомене древне. Но тужне песмице ове
Нађоше у једном двору, Алхазра који се зове,
За владе Манојла Сретног, и њих су на јавност дале
Две старе, учене куће Переса и Гонзале
И њих су певали тада веслари шпањолски тужно
У тихе, звездане ноћи бијући веслима дружно.

1890.

ВЕКОВНИ СТРАЖАР

К од Просека, древног града,

Где с тутњавом Вардар стиже,
Кô огромне развалине
Под небо се стење диже.

На висове стења тога
Не достижу живи луди,
Ту једино дивља коза
Кроз урвине мрачне блуди.

У подножју Вардар шуми
И високо баца пене,
И с тутњавом ломи гране
О вечите, хладне стене.

Ал' над висом штô се диже

Парајући магле плаве,
Живи један сведок стари
Српске снаге, српске славе.

Пет векова он стражари,
Без одмора и без смене,
Пет векова он стражари
С ове страшне, суре стене.

А тај вечни, сури стражар
То је царски орô стари,
Над суморним урвинама
Столећима што стражари.

Он облаке крилом туче
И огњене муње баца,
И кликтањем оглашава
Дивну славу праотаца.

И туђинац чује усклик,
Са висова што се хори,
И застрашен дуго блуди
По суморној, тавној гори.

А кроз кланце бурни Вардар
Са тутњавом баца пене,
И ломи се с мутним валом
О вечите, хладне стене.
1890.

У СПОМЕНИЦУ ПРИЈАТЕЉУ Ј. М. М. Х.

У

часу радости слатке, ил' горке жалости своје,

Кад душа твоја стрепи, кô буром дирнут цвет,
Украси гордошћу себе. За радост и боле твоје
Да не зна овај хладни и бурни овај свет.

Не допуштај - о друже нежни! - у храму душе младе
Да твоје идоле позна лукави људски глед;
Јер ће ти он у безумљу да слатке оскрвни наде
И превратиће радост у горки само јед

Отровом лукавих речи. У мраку и у самоћи,
Кад срце бурно куца и слатки бежи сан,
И сузе и наде своје тамној повери ноћи,
А сутра буди ведар, кô мајски ведар дан.

Слатко је кроз живот проћи и небу вратити оно
Што души дарова небо кад на свет посла нас,
И ведро, спокојне душе слушати смртно звоно
И с узвишеном надом чекати крајњи час.

1890

ПОСТАНАК ЉУБИЧИЦЕ

Јунона, дојећи сина на своме облаку плавом,

Осети над главом својом глас свога љубљеног мужа
И поглед обрати горе. Високо над њеном главом
Шарена дуга се пружа.
И Арес с осмехом стоји. Божица стидно се трже,
И груди заклони брже.

Ал' чиста капљица једна из груди матере младе
Кô светла, јутарња роса на травну земљицу паде,
И јасно затрепта тамо. А Химен са свога трона
Благослов ниспосла штедри на место где паде она.
И нежна кô њено лице
Изниче стабљика танка у младој пролетњој трави,
И на њој зелени листак и цветак азурно плави
Невине љубичице.

1890.

ОБУЋАР И ЊЕГОВ СИН

У

мрачној, прљавој изби, у очи Лазарев-дана,

Сеђаше обућар бедни за сниским и старим столом
Крпећу брижљиво нешто. Пламен је лојане свеће
Озаравао бледо убоге и влажне куте,
Станиште нужде љуте.

А у буцаку једном, где мемла царује права,
Син жалоснога крпе на црним ритама спава,
И сања сутрашњи празник: кô лица анђелски чиста
Око Исуса Христа

Многа се скупила деца. Зелене палмове гране,
И звекет звонаца јасних свечаност казује њину,
И дете дисаше бурно, и у сну запева јасно:
Осана Давидовом сину!

И стари крпа се трже. Он речи појмио није,
Ни наду на лепши живот, која се у њима крије

Али је певање чуо, и нежна туга га узе.

И кратки отури чекић и тврдом, жилавом руком

Обриса топле сузе.

1890.

МОЈОЈ МУЗИ

С небесне висине своје, кô светли ђеније мира,

Ти си ми пружила лиру. И колебљиви дух
Прèну се од гласа твога, и гордо потресе лира
Мој очарани слух.

И препорођен тако, под заставом слободе
Мој дух се глупости смејô на њеном шареном трону
И грубој сокачкој луди, и робу салонске моде,
Нарцису фанфарону.

Векови минуше тако. Древни се идоли скрише,
А разврат једнако живи и груба сила с њим,
Ја се колеbam снôва, и ја се не смејем више
Над смрадним гробом тим.

Спустивши клонулу главу на своје уморне руке,
На развалинама духа ја нађох изворе туге:
Но глуви за речи твоје, не чуше небесне звуке

Ни власници, ни слуге.

И сад не тужим више. Застор је подигнут свети,

И кип Саиса древног обнажен сад је тек:

Живот је оргија гнусна над којом без трага лети

За веком мрачни век.

1890.

ДАНАЈА

Н

екад је громовник, силно заљубљен, ишао теби

Са златном, обилном кишом. Но светла младост је прошла,
И ти снуждена стојиш на њеном обронку травном,
Јер старост већ је дошла.

Време је изрило боре по твоје чеоцу тавном
И златне нестаде кише,
И громовника с њоме. На олтар љубави твоје
Ни бакар не пада више.

1890.

(ДОСАДА, МАГЛА И ТАМА...)

Д

осада, магла и тама... На слаба колена своја

Ја звучну узимљем лиру, и својом уморном руком
Додирнух сребрне жице. И лира загрми моја
Очајним и страшним звуком
И ја се препадох силно. Шта значи јецање боно?
И онај суморни усклик и слатки онај над,
Што у акорду једном, кô тајно некакво звоно,
И сумњи и вери мојој израза даје сад?
Ја гневно потресох лиром. И светла васкрсну младост,
И с њоме пропала вера у борби и у злу,
И жице пукоше јасно - и нека очајна сладост
Душу ми прожме сву.

1890.

ХИМНА ВЕКОВА

Н

е знам је л' на сну само ил' збиља одлазим често

У чудан предео неки. Ту свако казује место
Трагове разорења;
Кипарис зелено тавни и коров шири се само,
И влажни, гробовски ветар океан таласа тамо,
И звижди са хладног стења.
И ја, уморан тешко са даљна некаква пута,
На пусту обалу седам. И тада поред мене
Мртвачки пролази спровод у немом свечаном ходу,
А маске на лицу носе и луди, деца и жене.

Одакле долазе они? И куда вечито греде
Тај спровод с песмама грозним?
И кога односе они у крило вечности седе
У вечерима позним?
Ћутећи пролазе они, и вечно по мраку блуде
И од времена давних
Бескрајни океан шуми суморну и хладну песму,
Химну векова тавних.

1891.

(НЕ ЗИДАМО ДОМ КАМЕНИ)

Не зидамо дом камени
Против мрачне непогоде.
Но храм славе и витештва,
Храм витештва и слободе.

Нека муња небо пали,
Олуј шуми по долини
С олујом смо друговали
На Дервену и на Дрини.

Не боји се бурних дана
Коме душом бура леће:
На пољани од мегдана
Као оркан он се креће...

Ти, што читаш ретке ове,
У витешко коло ходи,
Љубав братска тебе зове,
Своме дому да те води:

Да слобода нових дана
Из братскога сине збора

Од Дунава и Балкана
До Јадранског сињег мора!

Да буктиња свести јасна
На славу нас вечну сећа
Као звезда неугасна
Кроз године и столећа.

1891.

У ОСАМИ

Кад одјекне славуј-песма у даљини,

И засија бледи месец на висини,
Кад уморан у осами свет почива,
По камену тихо струји вода жива,

Тада Господ од палата својих зрачних
Тихо слази над висове гора мрачних,
И уз песме анђеоске, пуне миља,
Руку диже и светове благосиља.

А чују ли дах божији милиони,
Дах што струји по далекој васиони?
Дух га чује у шумору тавне ноћи,
И мисао, што се рађа у самоћи.

1892.

З*

С духовне висине своје ти си ми пружила руке,

Твој говор, анђелски нежан, очара мени слух:
Кô демон, одбачен небом, ја слушах небесне звуке,
И препорођен к теби узлети блудни дух.

И чисте, невине сузе лијући на твоје крило,
Сладости кајања нежног познадох у тај дан.
Ах, ја сам грешио горко. Све што је некада било
Мени се учини тада кô мрачан, гробан сан

И љубав, и мржња моја... Кô древни раскошних што је,
И ја сам расипô лудо све благо духа свог;
На градски, прљави базар срце сам бацао своје,
Јер дневне истине људске биле су мени бог.

Но светли идеал добра и нежни анђео мира,
Ти сиђе с висине тада, да бурни смириш дух:
Да седмоструни кимвал и звучна опије лира

Празничном својом песмом мој очарани слух!

И данас, одвојен судбом, с дакијских обала снежни',
Ја славим тебе, мила, у слатком жару свом;
Јер ти си чистотом својом и собом, анђеле нежни,
Небесни позив дала земаљском бићу мом.

1892.

ЕЛЕГИЈА НА РАЗВАЛИНАМА КУЛЕ СЕВЕРОВЕ

утниче с обала цветних бисерне Ипокрене!

Певај ми песму о тузи,
Песму о болу вечном. Надежде вараху мене,
Обманули ме друзи,
Као блуднице - жене.

Садашњост моја је пуста, кô пуста пећина нека,
И у њој суморно звони мој слаби и празан глас;
Прошлост је протекла моја кô бурна планинска река,
А с њоме радости моје кô рајски један час,
Кô звук, изгубљен давно. За све што беше лепо,
За отаџбину, љубав, и младог друга свог,
Спокојство и дане своје ја сам жртвовô слепо,
И силе духа мог.

И све је пропало редом: завичај, љубав И друзи,
Па и топлина жеља, и вера, па и над;
И ја сам остао самац. О појте песму о тузи!

Смртно је моје тело разорен, празан град.
С развала прастарих кула, где нема живота више,
А где је некада Север подигô тврди стан,
Да с гордых бедема градских варварске гомиле брише,
Ја сањам бескрајно мрачан ил' ипак драги сан:
Сањам о вечном миру. О древни Северов граде!
И ти си мумија једна, тело без духа свог,
По теби павит се шири и гнусна змија се краде,
И гавран суморно гракће с каменог врха твог.

Крај влажних зидина твојих гомиле камења стоје
И урна бачена лежи... И по камењу твојем
Ја ступам уморном ногом, да име урежем своје
На саркофагу том,
У коме почива живот минулих векова давно,
И тријумф живота вечног. У мајски ведри дан,
Кад ветар лелуја вреже ил' шуми у вече тавно,
Он живи лелуја покров и крепи вечни сан.
А доле Дунаво бруји и густе шуморе лузи,
И смех, и песма грми, и живот трепери млад...
О појте суморну песму, о појте песму О тузи,
С уздахом ја је примам, с одјеком празан град.

1892.

КЛЕОН И ЊЕГОВ УЧЕНИК

Ученик

Честити Клеоне, кренимо се даље!

Сваки жбун ме себи, сваки цветак мами,
И поточић бистри што нам жубор шаље,
И вис Филопапе у јутарњој тами.
Страшан у самоћи, као света гора,
На древни ме Олимп у осами сећа,
Ја слутим, верујем: ту је драга Флора,
Флора, нежни симбол младости и цвећа.

Клеон

Све је само симбол што ти види око,
Све што душу твоју и ведри и мрачи.
Симбол је и земља, и небо високо,
А суштина оно што он собом значи.
Тавни вео ноћи или светлост Феба,
Звук који се хори из празне даљине,

Одсев је истине, којој наћи треба
Правога имена, потпуне целине.
Јер што поглед види спрам светлости сјајне,
И све што се косне нашег будног слуха,
То је спољни додир ове вечне тајне,
И општење њено и људскога духа.
Није главно, дакле, оно што ме гони
Да плачем ил' певам у часима лепим,
Но суштина тога. Главно је: што стрепим,
Кад барбитон тугу или радост звони.
Пред том вечном тајном ми стојимо немо,
Кô саиски мудрац пред Истине ликом;
Вео с лица њеног дићи не умемо,
Јер Истина цела не даје се ником.
Век за тавним веком у вечност ће саћи,
А разум ће људски по мраку да лута;
Одговора неће на питање наћи
Ни Истини целој пролаза и пута.
И слутиће вечно.

Ученик

На овоме пољу
Нек слобода моја сахрањена спава,

Јер Истина твоја потчини ми вољу,
А душу ми, ево, страхом испуњава.
Каква мрачна мисô: спавати у ноћи,
И знати да неко поред одра стоји,
Кога не познајем. И дух, у самоћи,
Кô плашљиво лане да се вечно боји
Да слути и чека. Само једну мисô,
Само слутњу своју налазити свуда,
Зато да би онде где си вером дисô,
Под теретом сумње пролазио туда!
Каква страшна мисô: све што видим, чујем,
Сматрати за симбол, који друго значи:
Нагонити разум да вечно тумачи,
Те да кратки живот загонетком трујем.
Ах, погледај доле: од капије Рони
Одморни се људи с буктињама крећу,
Заљубљени пастир своје стадо гони,
Као млади фаон по росноме цвећу;
С Акропола тврдог узвици се хоре,
И јутарња стража кличе у даљини;
Даљни исток пламти као рујно море,
Да позлати главу царици, Атини.
Све радошћу дише. И, у чистој вери
На посао дневни покрећу се они,

На храму су давно отворене двери,
И у храму кимвал тајанствено звони.

1892.

(ЗАРОБЉЕН ПРОМЕТЕЈ СРПСКИ)

Заробљен Прометеј српски трајаше суморне дане

Прикован за хладну стену. Ал' страшни куцну час:
Из мрачних долина српских са струна гусала јасних
Зазвони силан глас.

И прилив титанске снаге напрегну његове руке
Кô жиле немејског лафа, јер гусле слободу звуче!
И Титан размахну плећа и тврди, огњени челик
Са страшном грмљавом пуче

А дух се под небо диже... Тама је владала јоште
А месец сипаше светлост са чела божански бледог;
И Титан, дохватив месец, кô награду га баци
Испред гуслара седог.

1892.

БАБАКАЈ

Чрн, растављен од пољана зрачних,

Ту се Дунав о кланце разбија,
Лаки чун се као перце нија
Изнад стене и провала мрачних.

Наваљене рукама титана,
Древне горе почивају с миром;
Мир је вечни оковао широм
Споменике изумрлих дана.

Ту ступаше у времена стара
Легионар преко мрког стења,
А у дане бурног пресељења
Страшне чете Хуна и Авара.

Изумрли древни великани,
Силне војске и војводе оне,
Од Кавказа до грозне Шалоне

Што им пола бејаху мегдани!

Вали брује... Но над хуком речном,

Што с грмљавом око њега стиже,

Сам Бабакај суморно се диже

Мрачни борац на бојишту вечном.

1892.

ЗАПУШТЕНИ ИСТОЧНИК

Р

азорен источник стоји, окружен високом травом,

И валов, изваљен давно. Из празних камених груди
Не струји бисерки талас у жарке јулијске дане,
Кроз пусте и мирне стране.

Сува кржљава крушка, кô црна огромна рука,
Суморно над њиме стоји. И криве њезине гране,
Наказно пружене горе, кô израз паклених мука,
Од суве, самртне жеге усамљен источник бране.
Некад је на ово место по стази, зараслој давно,
С крчагом на рамену слазила пастирка млада;
И пастир певаше песме у вече, тихо и тавно,
Гонећи весела стада.

Ту сам некада и ја замишљен слазио често
У мајске вечери јасне. Ту беше за мене место
Тајних и слатких жеља. Лисје је шумило тада,
Док бистра и хладна вода у урну мраморну пада.

И прелива се тихо... И вали животних сила
Преливаху се тада из моје млађане душе
Пространо, широко, вољно, кроз места бескрајно мила.

Где ветрић, премирућ чисто, топлином љубави дѹше!
Ко забраву мрачном предаде иоточник живи,
Да плодоносни талас не шуми весело сада?
Где су дријаде нежне са кривим и оштрим српом?
Где су питома стада?

(СУВА, КРЖЉАВА КРУШКА...)

Сува, кржљава крушка, кô црна огромна рука,

Суморно нада мном стоји. И криве њезине гране

Наказно пружене стрше с изразом паклених мука,

Кô да ме последњом снагом од мисли очајних бране.

1892.

ВЕЧЕ НА БРОДУ

оре на равном крову, гомила Турака седи

И стари некакав дервиш. Он сетно у жице бије,
Тихо, суморно пева. Месец је изгрејо бледи
И тама обале крије.

Ено и Ада-Кале, где празни чардаци стоје
Као скелети страшни. Крај платна сурваних давно,
Убоги рибари блуде и мреже бацају своје
Кад вече онеми тавно

А брод се с тутњавом жури, и звуци суморно звоне
И песма премире тужно. Не схватам, не појмим речи,
Ал' с болном некаквом мишљу на душу падају оне,
Тако речито песма и тако сантуре звечи!

1892.

НИОБА

У

хладу жалосних врба, где вале поточић броји,

Сливена од хладног туча Ниоба очајна стоји,
Са беспомоћном тугом руке је клонуле свила
На своја уморна крила.

Трепери жалосно грање над главом Ниобе плачне,
Што тупо преда се гледа, без искре надежде зрачне,
И самрт суморну кличе

И онда кад хладни север опусти зелену гору,
И онда кад славуј пева и мајску поздравља зору,
И плави поменак ниче.

Ах, ја разумем смисо жалосне јелинске бајке
И њену бескрајну тугу несрећне и болне мајке,
Над травним дечијим гробом.

Ал' ова свечана туга мисао буди ми другу:

Ко беше уметник отац што своју опева тугу,
И туч оживе собом?

А грање трепери мирно... Ја снове чудесне снујем
И тешко јецање неко у врту далеко чујем.
О плачи, статуо тучна! Јер он је у теби гледô
Последње, можда, чедо.

1892.

(КАД СЕ УГАСИ СУНЦЕ...)

Кад се угаси сунце и тама на земљу сађе

И велом звезданим својим покрије бурни град,
И поља, и доле, горе; кад лахор ћарлија слађе
Кроз опустели сâд

Ја сиђем усамљен у ноћ. И речи тајанствене
Са усана мојих тада одгоне сан и смрт;
Духне ненадни вихор и све се иза сна прене,
Оживи цео врт.

И старо, столетно храшће зашушти монотono
Старинску некакву песму, старински неки јад;
Бели се занија цветак, кô мало сребрно звоно
Запева цео сâд.

Из мрака, из неба, земље, извиру чудесне приче,
Гласова све јаче бива и ваздух чисто ври...
Један се церека лудо, а један очајно кличе,

Као духови зли.

Но ја их разумем лепо. То нису нечисте сени,

Но моје немирне душе неопевани јад.

Они се отимљу бурно и сву ноћ певају мени

Кроз опустели сад.

1893.

МУРАТОВО ТУЛБЕ

У

дољи Косова равног, у жару пламене битке,

Где Мурат положи главу и паде од сабље бритке,
Сад мир мртвачки влада.

Ту данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди
Гонећи мршава стада.

Пусто почива Тулбе и над њим орлови круже,
А ветар пољаном душе и густе лелуја руже,
Споменик прошлости бурне, столећа минулих давно,
Осамљен сведочи тако за дело божански славно.

Мир вам јуначки преци, што самрт примисте часно!
Мир вам на пољу смрти, где месец трепери јасно
И ноћ дубока влада;
Где данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди
Гонећи мршава стада.

1893.

(СА ПОГЛЕДОМ УГАШЕНИМ)

С а погледом угашеним,

С прекрштеним рукама,
На мртвачком одру своме
Лежао сам међ вама.

Ви сте моје бледо лице
Росним венцем обвили,
И о мојим боловима
Са уздахом зборили.

Ја сам слушô речи ваше
С њиним слатким отровом,
И горко сам насмејô се
Под мртвачким покровом.

1893.

II

МОМЕ ГАРИКУ

ариче, мани занос драг,

Силази с твога трона,
Нек дрвен скиптар носи враг
И круну од картона!
Под скромном сенком дома мог
Спокојство леност пружа,
Где мирно дрема мали бог
У жбуну мајских ружа.
Ту бурних жеља силна моћ
Не мори људске груди
Спокојно овде пада ноћ,
Спокојно зора руди.

И ја, кô мирни, добри ђак
Жуковског и Пушкина,
Чим тихи, тајни падне мрак,
Спремићу доста вина.
И с мудрим збором, драги мој,

Обичај то је стари
Изменићемо поглед свој
На многе важне ствари.
И ако мудри овај збор
Неслоге дигне старе,
Утопићемо братски спор
У вино, у пехаре!

Ал' ти се ломиш? Поглед твој
Талију само тражи;
Ти цели живот дајеш њој,
И њен те немар дражи.
Ах, то је, збиља, живот лош,
Јер оркан често дува,
И то ме само теши још,
Наш Ментор што је чува.
Он музу пази као кћер
И њојзи даћу спрема;
Тај човек има добар смер,
Штета што мозга нема!

Поклоник музе, ради ње
Мамона који кади,
Све што је скромно гони, све,

Кресиду од ње гради.
И тако чува Ментор луд,
Теолог с важним видом,
Талије српске ведру ћуд
Развратним својим зидом.
И једног дана вила та,
Невино ово дете,
Презреће редом блага сва
За канкан и балете.

И круна твоја с чела твог
Талијом, драги, самом
Презрена биће дана тог,
Заједно с нашом драмом.
А њена мила, гола груд,
С барјаком срамне страсти,
Позваће к себи занос луд
за роба своје власти.
Јер прво поглед, после наџ,
Затим се пољуб даје
А најзад... драги, то је јад,
Најзад се све продаје.

1883.

СПОМЕН

Времена мрког мину вид,

И немир прође војни,
На мирног дома тврди зид
Положен мач је бојни.
И бојне трубе суров глас
Не тресе српске равни,
И с благим миром здрави нас
Оружја успех славни.

И јунско вече спушта мрак,
Копрену немо свија
Трепери звездâ бледи зрак,
И блага ноћ се нија.
Све мирно дише. Рата бог
С мутног се губи вида,
И анђо мира, с миља свог,
Сребрну харфу скида.

О, звони, харфо! Мили глас
Утеху нека буди,
Да њезин мелем крепи нас,
Рањене наше груди.
А твоје песме бајки сан,
Док туга дух нам мрачи,
На лепше време, лепши дан,
Надежду нека значи!

Кô после буре ветар млад
Што вртом тихо креће,
И тужно гледа цветни сâд,
Сломљено гледа цвеће,
И ђени Српства тако бди,
И децу зове милу;
Ал' многи од њих давно спи
На смрти хладном крилу!

Осам је пута цветô цвет,
Толико свену пута,
И њих нам збриса смрти лѐт,
Обори земља љута.
И залуд кличе вртар млад,
Гробнице ћуте неме,

Њих густа тама крије сад,
И немо, гордо време.

Кô равним пољем зелен клас,
Под крилом од зефира,
Суморни спомен стреса нас
У часу благог мира!
И тавни спомен среће зле
Жалости сузу спрема,
И тајном речју збори све:
Јакшића овде нема!

Парнаса нашег Тиртеј сѐд,
Главаша песник драги,
Увелих дана тавни рѐд
У санак прима благи.
И само ветра бурни хук,
Над гробом који хуји,
Кô звучне лире громки звук
Очајно, страсно бруји!

Тамо где мирта шири хлад
И време блажи груди,
Љубишин призрак свѣтô, млад,

Спокојно, тихо блуди.
Кô српских гора млади бор,
Приморја чедо мило,
Походи неба зрачни двор
И мира љуби крило.

Осам је пута цветô цвет,
Толико свену пута,
И њих нам збриса смрти лѐт,
Обори зима љута!
И залуд кличе вртар млад,
Гробнице ћуте неме
Њих густа трава крије сад,
И немо, гордо време...

1883.

ОРГИЈЕ

Н

емати нимало мира - та то је доиста псећи!

Лало! затвори врата, па слушај шта ћу ти рећи:
Дође ли познаник какав да моју маленкост тражи,
А ти га учтиво прими, па онда овако кажи:
„Господин на дому није, и тек ће увече стићи,
Па, да вам не буде дуго - можете слободно ићи.“
Да, то је доиста мучно! Ко сваког с радошћу прима,
Тај с тешком досадом, најзад, и леђа окреће свима,
Јер љупка спољашност тада пред нама изгуби цену
Кад човек обману позна и пустош осети њену.

Синоћ сам дошао доцкан. (Зашто бих истину крио!)

Са неким одличним људма до беле зоре сам био.
То беху личности важне, идоли јавнога менења,
Чувари свакога добра, и части, и поштења,
Слепчевић, чувени песник, цело је зборио вече,
И најзад, промуклим гласом, са сузним очима рече:
„Истина то је јасна, кô сунце с ведрога неба,

Да младом народу нашем озбиљно помоћи треба.“
И чувши беседу ову, и појмив дубину јада,
Сви смо му за право дали, и сви смо пљескали тада.
Редактор једнога листа, с довољно нервозном мином,
Промумла кроз зубе нешто, држећи боцу са вином;
И одмах после тога, за доказ сопствене свести,
Уврсти пијанку нашу под наслов: пријатне вести.

Ал' каж'те, богови силни, ви заштитиници мира!
Зашто ме ова хука немило мучи и дира?
Зашто овакав занос, са којим многи се дичи,
Мени, најмањем створу, на подлост и порок личи?
Зар жарке беседе оне, што жељно преслушах тамо,
Не беху ништа друго до празни прапорци само?

Мој бледи парнаски сабрат, што самом љубављу дише,
У зноју лица свога што своје стихове пише,
Већ ми је постао мрзак са овога плачевног вида,
Јер ова жалосна луда ни бога нема, ни стида:
Где год ме увреба само, а он се жалосно смеје,
Па мирно из џепа вади дактиле и хореје.
А да л' га слушати желим - од шале барем да пита,
Већ узев стихове своје с безбожним ачењем чита.
Њему је досадан живот. (бар тако у песми каже),

И критичари, вели, својом га глупошћу драже.

„Како да казним људе? искô је мишљење моје,

А ја га светујем лепо: - „Штампајте стихове своје.

Дрскост и страшна збиља у бурном вртлогу своме

Све већма обалу плаве, и слабе уставе ломе,

И човек с препашћу гледа прљавих таласа хуку,

Што здрав и чисти смисô далеко у неман вуку.

Сећам се једнога дана, - опет је при чаши било,

И ту се прилично јело, ал' много више пило

Сваки је зборио гласно о ствари којом се бави,

Док се од свега тога не створи урнебес прави!

Редактор с нервозним лицем страшно је кезио зубе

И гневно млатећи руком речи је сипао грубе:

„Ја појмим лојалност, - вели, - и ко је преда мном вређа

Нек добро унапред смисли куда ће склонити леђа!

Јер честит и поштен назор за мене светиња то је,

И ја их, господо, имам - и чујте назоре моје:

Дужност је Србина сваког да своме народу служи,

Па живот устреба л' само - и живот нека му пружи!“

Међ нама сеђаше деран, невина некаква душа:

По целом изгледу срећан, што важне личности слуша;

Груди му дисаху бурно, а очи беху му влажне,
И он је занесен слушô беседе крупне и важне.

„Пријане, - рекох му најзад, - и ја ћу с изјавом прићи:
За вас ће најбоље бити одавде што пре отићи,
И то је најпреча дужност, од које користи има,
Што ће у своје време користи донети свима:
Јер цела галама ова (из горког искуства знамо!)
Ништа и није друго но бесна оргија само.“

Да ли сам имао право, ви, добри богови, знате!
Зато вас искрено молим да мира тихог ми дате.
И кад ме нагони живот да к њима узморам поћи,
А ви ми у срце онда улијте божанске моћи:
Како бих презрео подлост, што шири шарана крила,
И лажне јевтине сузе свирепих крокодила.

Ал' ко то долази амо? Шта очи пред собом виде?
Какав је оно човек што к мени у кућу иде?
Богови, Слепчевић то је... Но, то је већ дошло догде:
Лало, затвори врата, па кажи да нисам овде.
1884.

ГРАЂАНСКА ВРЛИНА

С трог и узвишен преда ме је стао,

Оружан мачем и гранчицом крина...

Ах, познајем га, и пре сам га знао,

Са светла ума, правде и врлина.

Сталан кô стена, мудар као змија,

Он чува народ и брани слободу,

Чело му ведро, а поглед му сија

Кô јасна звезда на небеском своду

Он тиранина мачем повргава,

Он белим крином роба увенчава.

У мудрому збору народних отаца

Разговор његов пристојно жубори;

Да, он је једнак и кад клетве баца,

И када речи благослова збори.

Он правду штити а неправду гони,

И срца има спрам бола и туге,

Он теши оног који сузе рони,

Јер су му равна господа и слуге.

А душман ако народу му прети,

Са мачем уме за народ умрети.

Ја га познајем пре много столећа,

Од како служи правди и врлини,

У дворанама државничких већа,

У древној Троји, Риму и Атини.

Видео сам га у мору пламеном,

Што горду Москву у пепео створи:

Он беше већи у пламену њеном,

Но цар велики са којим се бори.

Његове трубе само успех звоне

Под заставама Марса и Белоне!

Он младост пази. И дарове неба

Очински нежно у душу јој сади,

Одважност лава и чистоћу Феба,

Украсе сјајне у грађана млади',

Речју и делом он увек предњачи

У светој служби отаџбине своје;

Речју их крепи, а делом јуначи,

У страшне дане да одважно стоје

Бранећи народ и његова права,

Кад бура бесни и кад игра глава.

Сутон се хвата... И нејасне сени
У танкој магли скривају се редом.
А он је тихо приступио меки,
Но туга беше на лицу му бледом.
Он никад није тако тужан био,
И нашто брига и бледоћа ова?
Ах, ја сам видô, макар да је крио,
Траг на рукама од хладних окова:
Изроди нек се тога знака стиде,
Он, нема сумње, из Србије иде!

1886.

МАСКЕНБАЛ НА РУДНИКУ

И

код нас овамо маскенбал се гради,

Позвати су стари, позвати су млади
И одбор је склопљен. И већ ових дана
Позваћемо госте и са других страна.
Председник одбора о свему се стара,
Јер је он одређен да представља цара:
Имаће на грудма орден златног руна,
Али му на глави неће бити круна
Него, место круне, чаков или капа;
Одборници биће гомила сатрапа.
Крај његових ногу скупиће се звери:
Медведи, мајмуни, мачке и пантери.
Госпођице лепе и госпође младе
Представљаће голе нимфе и најаде.
Та и сам ће Рудник, кад га смеј пробуди,
Од силнога смеја да развали груди.
За весеље такво и за љубав њину,
Сам начелник пристô да представља свињу.

Једна лепа госла, али доста стара,
Набавила руво од једног жандара.
Цар је на то пажњу обратио много,
Сваки свога „фаха“ да се држи строго:
Тако смо позвали и једног сељака,
Да представља собом хромога просјака.
Него ту се друштво забринуло цело:
Да ли сељак има просјачко одело?
Једна мудра глава реши збрку целу:
Та нек дође сељак у своме оделу.

Ето то је програм, нека свако види:

Пишите нам Срби, како вам се свиди?

Црни домино

22. јануара 1887. г.

Али слабо богами да ћу казати где сам.

ТЕЛЕГРАМИ

Академији наука

Париз

еније људскога рода,

Наш Богдан Поповић млади,

Јавите, је ли већ стигô

И шта међ вама ради?

„Брка“

Брци

Београд

Богдан је још јуче стигô,

И јављамо вам ово:

У част је његову Ренан

Држао поздравно слово.

Париз је окићен сјајно,

Заставе свуда се дижу,

А депутати разни

Из целе Француске стижу.

И Сарду, Зола и Феље

Јутрос су код њега били,

После је и Греви дошô

И шампањ заједно пили.

Не могу чланови наши

Да му се надиве сити,

У Академији ће сутра

Свечана седница бити.

„Академија наука“

1887.

[МИЛАНУ САВИЋУ]

Ч еститам ти Ново лето,

На које сам жељно чекô
Иако је осми прошô
Иако ми ниси рекô:
„Збогом остај!“ кад си пошô.

Не знам како живиш тамо,
И да л' ти се свиди место?
Овамо се „ждере“ само
Пола плате крчми дамо,
А женскама оно ресто.
(То још могу, хвала богу!
Око флаша, око ногу...)

Је л' пријатно небо оно,
За „невине“ твоје груди
И за ведро твоје лице,
Хладни ветар с Краљевице?

Ти се можда сећаш сада,
Каменице, Новог Сада?
И сремскога рујна вина,
И тврдога Варадина?
Па и мене, па и оче,
Па и оне гостионе.....

1888.

ИЗ БЕЛЕЖНИКА

1.

Слободна земљо, по којој се крећем,

Славићу тебе увек, кô и сада,
И твоја поља, окићена цвећем,
Где пасу твоја свилоруна стада.
У теби влада ред и благостање,
Па и твој народ нарави је ретке:
Забава му је - коло И певање,
А занимање - сточарство и сплетке.
Он се у томе извежбô толико,
Да га под сунцем не надмаша нико.

2.

По теби реке беласкају хладне,
(Једна се од њих Чемерница зове)
По њима лети, када сумрак падне,
Брђани дођу и пастрмке лове
По сву ноћ драгу... Сребрни таласи

Суморно бију о обале мирне,
И трска шуми и трепере гласи,
Поноћни лахор кад је крилом дирне;
А чамац лети и таласе реже,
И једнолика песма се разлеже.

3.

Ах, шта сам пута у јулијске ноћи
Блудио самац крај пустих обала,
И слушô песме по тавној самоћи,
И шум и жубор разиграних вала...
Плаво Дунаво, сећаш ли се мене,
И да ли чујеш познаника стара
И ви, обале, цвећем покривене,
И ви, колибе убогих рибара?
Давно сам ваше напустио вале
За друго цвеће и друге обале.

4.

Судба је хтела да се страшно шали,
И оборила је громове на мене;
И моји дани, као бурни вали,
Разбијаху се о гранитске стене.
Несрећна љубав беше свему весник!

Истина, отад даде ми се згода,
Те политичар постадох и песник,
Велики песник свога малог рода;
Сад благостању не надам се вишем,
С успехом вексле и стихове пишем.

5.

Тамо, где Дрина кроз питоме стране
Са бурним током орошава цвеће
Жалосна врба где савија гране,
И бео лелек на спрудове слеће
Потражих мира. Слушајући вале
Ја сам, суморан, забављо се с тиме;
И с виком теро преплашене ждрале,
И њено слатко спомињао име,
И дан за даном терао у лову,
И пево песму отприлике ову:

6.

„О крива Дрино! Ти си красна река
(Ниси ни бурна ни луда, да речеш).
Ал' какав бол те гони издалека,
Те тако криво са тутњавом течеш?
Несрећна љубав да л' и тебе гони,

Те плавиш пола и обале росне?
Твој бурни талас твоје међе рони
Измеђ Србије и јуначке Босне.
Шуми, ах шуми, с благословом бога
Нека нам уши оглуњу од тога.“

7.

Обуци, музо, свечано одело,
Свечана ј' песма, коју ћу почети;
Суморан глас ће бити кô опело,
Ил' као уздах, што из груди лети.
Сутон је пао... Дан и сунце оде,
Ал' душа с тугом светлости се сећа.
Упалићемо буктињу слободе
Место лојаних новинарских свећа
А њезин пламен није тако мали,
Он може, музо, небо да запали!

8.

Тугу ћу своју поклонити роду
И гробовима отаџбине своје,
Да силно јекне усклик за слободу
С усана твојих и са лире твоје.
Безумно, страшно, са смехом и плачем,

А оружани мржњом на тиране,
С буктињом, лиром и са бритким мачем,
Прославићемо осветничке дане
И као звона грмићемо тада
Са равних поља и са барикада.

1888.

ЈЕДАН МОНОЛОГ МЛАДОГ СЛЕПЧЕВИЋА

„...Кратка смо вида“

Кошутих

Подне је. Млади Слеччевић седи у својој соби и баш се озбиљно дао у мисли. Косу је ђенијално растурио, а за ушима има држаље и перо.

С трашна јулска жега и мори и пали,

Снуждио се листак, не жуборе вали,
И кад ветрић пирне кроз ту жегу љуту,
Врео прах се диже по равноме путу
Па се вије, кружи и све шири бива,
И кô лаки вихор у небо се скрива.

Боже, шта да чиним да себе разгалим?
Хајде једну лулу прво да запалим,
После ћу да шарам, да дувам и бришем
И јуначке песме О слободи пишем.
Замислићу Туре и почећу потом
Што ћу бесно Туре да сравним са скотом.
Потом ћу да викнем, нек се небо стреса:
„Крви, само крви, и још више меса!

Та то није тешко то је барем лако,

Намрштићу чело, почећу овако:

Зграби перо иза ушију глади косу,

мрда уснама и пише но брзо оставља перо.

Аја, то не иде. Врло добро знадем,

Привикаће људи да Јакшића крадем.

Аја, то не иде... Познато је ово,

Треба штогод страшно, ужасно и ново.

Треба збиљских мисли и стихова груби',

Треба песма моја „да зашкрипи зуби“

Читаоцу да се усколеба душа,

Па ил' да се стресе, или да се - згнуша.

Узме понова перо, оставља га и сасвим се озбиљно преда мислима.

Мора мислен човек јако да се чуди,

Какво је то доба, какви су то људи?

Чудан неки укус завладао њима,

Свуд се новост тражи и одмах се прима.

Старо храшће пало и шибље се диже,

Али једва храшћу врх корена стиже.

Читам песме наше. Краљеви се руже,

Попови се куде, а судије туже;
Боли људске душе певају се свуда,
Атланти, титани и остала чуда.
Куд се ово жури, куда ово лети?
Каквој вишој цели или вишој мети?

Кад народом српским само мржња влада:
Зар славити братство, мир и „љубав“ тада?
То се данас иште, то се данас чита,
А за грешне Турке нико и не пита!
Ил' ако се песма и захори стара,
То је против Шваба и против Маџара.
Сви чекају само да затутње звона
И топовске паљбе са Неве и Дона.
Па дневни журнаи... Чега нема туна!
И народна права, потребе и буна.
Па порез, па прирез, па различне трице,
Да ти срце плаче и црвени лице.
Мој амице слатки! Ходи к меки амо,
Са тобом се данас ја разумем само.
У загрљај теби с нестрпљењем хитам,
И данас и вечно тебе ћу да читам.

Узима песме „Угарци“, завали се у столицу, чита их и заспи.

(СТАРО, СРЕЋНО ДОБА...)

С
таро, срећно доба, тебе многи жале,

Либералне твоје битке и скандале

Кад је песник српски дар божански каљô

И нализан често под столом се ваљô

Кад врлина беше не мислити много,

Кад се и Слепчевић прославити могô!

1888.

ДВА ПЕСНИКА

ва песника сretoше се на дверима божјег раја,

И како се сусретоше, подиже се силна граја,
Свадили се око тога и хтели се чак и тући:
Ко је од ког заслужнији и ко треба први ући?
Бог је чуо њину вику, па не знајућ шта је тамо,
Он дозивље светог Петра: „Оче Петре, ходи амо,
Неки тутањ чујем оздо и паклену неку грају,
Кô да врази целог пакла на царство ми јуришају.
Мора да је страшно нешто, кад и мени бруји глава;
Иди, Петре, па разгледај, јер то није забадава.
Свети Петар журно сиђе, одакле се чује вика,
И застаде разјарена два сабрата, два песника.
Како су се дохватили за чупаве своје косе!
Па како ли изгребани један другог бурно носе!
Проговара први песник: „Заслужујем боље место,
Ја сам певô о слободи и страдао за њу често.
Ударима моје лире будио сам бедног роба,
И слободу васкршавô из мрачнога њена гроба.

Мојом песмом невољници васкрсење своје славе,
Од те песме осветничке крунисане стрепе главе.
У њеноме они такту чују звекет из даљине
И топовску страшну паљбу и шкрипање гиљотине.
Пусти, дакле, мене првог, да заузмем боље место,
Јер сам певô о слободи и страдао за њу често.“
Други песник проговара: „Заслуге су веће моје,
Моје песме вечном правдом и милошћу срца поје.
Као тамјан што се диже са олтара у висине,
Моја тужна, чудна песма хорила се из даљине,
Хорила се тако болно, молила се тако чедно,
Да је често умекшала победничко срце ледно.
Ах, колико сирочади над мојим се гробом моле,
Којима је моја песма ублажила тешке боле!
Ја сам видео сузе њине и плакао с њима често,
Меки, дакле, и припада праведничко прво место.“

Светом Петру мучна беше ова вика, ова граја,
Обојицу пусти с миром у пределе вечног маја.
„Али знајте, рече Петар, не пуштам вас због стихова,
Него зато, што је богу додијала ларма ова.“

1888.

ПРИЈАТЕЉУ

1.

Д

а суморне мисли и тугу одстраним,

Хоћу, драги друже, с тобом да диваним.

Згода ми се дала да те, путем овим,

Као дивљу зверку или зеца ловим.

Бадава се молиш... са песмама својим...

Рашчупан и страшан ја пред тобом стојим.

2.

Већ је прошла зима и пролеће влада,

На престолу седи плавоока Лада

Природа се бујна из мртвила буди

И зеленим плаштом заогрће груди.

Ал' тај млади живот, који сваког снажи,

Немило ме дира и душу душу ми дражи.

3.

Шта се мене тиче Ладино весеље,

или чија радост или чије жеље?
Kô суморни путник на празнику туђем,
Зар са сумњом својом да међ госте уђем?
Зар да буним радост што им тако личи,
И са којом штедро пролеће се дичи?

4.

Ето ту је агент што заљубљен ходи,
Углађен и спреман по последњој моди,
Одмерено, с пажњом, чак и руке мири,
Да у свему буду правилни манири,
Све је „феш“ на њему, све чисто мирише,
И салонским тактом и милином дише.

5.

Ето ту је мати са две своје кћери,
За којима јуре градски кавалери:
Ема је тек зимус клостер оставила,
А Олга јој сестра несравњено мила;
Рукавице носе до лаката обе,
Читају романе и спремају собе.

б.

Ето ту је песник са дугачком косом,

С избијеним оком и руменим носом.
Имаће и морал шћердао је давио.
Ал' је барем име заслужио славно.
Ласкао је подло у песмама роду,
И кô бесно псето мрзио је воду.

7.

Ето ту је Нестор, наш грађанин славни.
Имућан и виђен чиновник државни.
Он је просед човек, али свеж и чио,
Са врлина својих на коњу би био
Али шта: на коњу? - на добrome хату,
Кад би се врлине цениле по врату.

8.

Ето ту су деца нашег бурног века,
Почевши од момка до зрела човека.
И сва она група, што тумара сада,
Радуже се нешто и нечем се нада.
Свак за себе ради, сви за себе живе,
Само се за пропаст узајамно криве.

9.

Па шта ме се тиче њихово весеље,

Или њине наде или њине жеље?
Кô суморни путник на празнику туђем,
Зар са мрачним челом да међу њих уђем?
Зар да кварим радост, што им тако личи,
И са којом штедро пролеће се дичи?

10.

Ја нећу да певам... У најдубљем миру
Покидаћу жице и разбићу лиру.
И када их чујем на каквоме већу,
Слушаћу их хладно, ал' спорити нећу:
Гадићу се само у срцу и души,
И звиждаћу тако - да им звоне уши!

1889.

СРБИН У РАЈУ

У

мре један Србин, не зна се од чега,

Али Господ прими у насеља њега,
И рече му Господ: „О љубазни сине!
Доспео си, ево, у рајске висине.

Ево овде има блага свакојака,
И учених људи, и добрих јунака.
Нек те, дакле, брига и туга не гуши,
Но слободно ишти што ти драго души.“

А Србин ће њему: „О Господе јаки!
Ја бих жељно искô новина ма каки',
У којима пише шта ли доле раде,
Какве нове сплетке пред изборе граде?“

Окрете се Господ анђелима редом,
И затресе тужно својом главом седом:
„Подајте му, - рече - а шта друго знамо?
Та то један Србин и разуме само.“

1890.

ЕЛЕГИЈА ЈЕДНЕ ЗАЛУТАЛЕ ДЕПЕШЕ

розно је и страшно, муке ме је стала,

Деси́ла се са мно́м грешка́ једна мала,
Те тумарах дуго без правца и пута,
Ко́ што грешна душа по вечности лута.

У мени је неко депеширô другу
И на смртни случај изјавио тугу.
Било нас је доста - душа ми се тресе!
Те чиновник тако побрка адресе.

И несрећа моја тог се часа заче:
Одох где се пева, место где се плаче.
Сватовима неким разносач ме даде,
Те по ручку девер читати ме стаде:

„Сажалевам случај који судба узе,
С тобом и ја тужим и проливам сузе.
Јер уместо среће, да ко́ сунце сијаш,

Ти се данас, друже, у црно завијаш.“

Смутише се гости, у вику се дали:

„Каква је то шала?“ „Зар се тако шали?“

А кум, постар човек, срдито ме зграби:

„Вратите је натраг, враг јој - вели - баби!“

Изјурена тако кô рђава жена,

Дрхтала сам чисто, чесна и поштена.

Кад се тога сетим, ја се само јежим,

Из коверте своје дође ми да бежим.

Шта је после било? Одмах ћу вам касти:

Виновник се није сакрио од власти,

Мене су у кошар преместили, знате,

А њега казнили с четвртином плате.

Грозно је и страшно, ал' признати ваља:

То је са мном била непријатна шала.

Ал' послови тако са нама се десе,

Кад расејан човек удара адресе.

1891.

РЕАЛИСТА

ознавô сам стихотворца у сећању мом далеком,

И та бедна амфибија волела се с праљом неком.

С њом је суви хлебац јео, а суботом шому пио,

А тајно је за комшиком неутешне сузе лио.

Ових дана удар стиже несрећнога стихотворца,

Идол му се испросио за некаквог богословца.

И анђео његов тако пададија одсад биће,

Јешће с попом поскурице и рађаће поповчиће.

А наш бедни стихотворац? Још ће даље шому пити,

Нападаће љубав јавно, а тајну ће љубав крити.

А када га самрт стигне, кô ледена сува проза,

Склопиће му тавне очи каква Јулчи или Роза.

1891.

III

ПАСТИР

Т

ихано се нојца на земљицу свија

Па лагано живо копреном увија.
Свуд је тихо, немо, кô у светом храму,
Само месец бледи осијава таму.
Кô кандило бледо пред господом света,
Тако трепти светлост са чела му бледа...

А далеко тамо, где се гора диже,
Окићена цвећем, плавом небу ближе;
Где заносно славуј о љубави збори;
Где поточић тихо жубори, жубори,
Сневајући рајске чари и милину,
Загледô се пастир у даљну даљину.

И занесен поглед хитро му се креће,
Час у небо оде, час на цвеће слеће;
Сад се губи, тоне у сумрачак плави,
Сад се опет лако међ овцама јави.

И блудећи тако на језеро паде,
Па по њему - јаде! - ко̂ закован стаде:

У језеру плавом чудна мома плива,
Какву болна душа у заносу снива
Небрежљиво плови, распустила косе,
Занесени нек их таласићи носе!
А таласић сваки једном жељом жуди,
Да јој срећан падне на мирисне груди!
Гледа пастир, гледа, па се чуду чуди,
А нејасна жеља распиње му груди;

Па га гони, креће, где и она слеће,
На уснице моми - на мирисно цвеће!
Памет му се мути, срце бије јако,
И пастир се креће језеру полако...

Бледи месец гледа чудновату јаву,
Па зрацима шара површину плаву;
Снужило се цвеће, умукли славуји,
Нигде живог гласа гором да забруји!
И поноћ се блага вијну, да превали;
Ал' зајеча гора, запљуснуше вали!

Где је пастир? Мома? Нестало их! Нема!

Свуд је тихо, мирно, тишина је нема;

Само лаки вали у кругу се губе,

Па студенем струјом обалицу љубе...

И кроз чарну гору, суморнога лика,

Јасно звонце звони с овна преодника.

1880.

ВАРТОЛОМЕЈСКА НОЋ

Н

ад умореним Паризом тавна се спушта ноћ,

И тавни плашт увија зрак и свет.

Тишина мртва. Лахора благим летом

Непокренут повијен снева цвет.

Ах, бурни запад припрема оркан и пламен,

И тавни облаци бацају страшну сен

Свечани, мртви мир прекида потмуо тутањ,

С ког људски разум постаје срца плен.

И час већ стиже! С опалих звонара страшно

Грунуше звона. И крик ужаса и јад,

Уз пуцањ пушака и звекет мачева оштрих

Неверног краља огласи страшни рад!

Колињи храбри, победâ љубимче гордо,

С проклетством павши, поражен пада ван,

И праћен подсмехом и грубим поздравом робља,

Поздравља мучке вечности хладни сан.

Смућени, наги стреме, и дечица вриште мала,

Кроз тавне одаје хори се њихов плач,

Но заман! Свирепом руком изоштрени и хладни
Над њима сева освете кржави мач!
О, плач'те мајке, очеви, плачите горко,
Трупине синова ваших вашег су лаковерја знак!
Где, вечна тама покрива њихове груди,
И светла ока гаси се и трне зрак.
Ликује Карло. И гробни мир и поноћ,
Увија плаштом поражен смрћу свет
Тишина мртва. И тихим, благим ветром
Непокренут повијен снева цвет...

1881.

ЦАР И АБАТ

СТАРА ЕНГЛЕСКА БАЛАДА

Још у стара доба она,

На престолу Албиона,
Ћудљив, љут и сед, и стар,
Владао је Јован цар.

И за владе ове звери,
У пределу Кентербери,
Где се лије сласт и мед,
Живео је абат сед.

Глас његове чудне среће
До цара је стигô веће,
И жељан га узе плам
Да абата види сам.

„Но мој драги,“ он му рече,
„Ко толико блага стече,

Непоштењем он је, знај,
Заслужио цео сјај!

Грабио си што си могô
Сјајних слугу имаш много;
Та ти, море, сêд и стар,
Боље живиш него цар!“

„Господару“, абат на то,
„Храним слуге, трошим злато,
С благословом Бога мог,
Све у славу цара свог!“

„Не, не, оче! Благо твоје
У ризнице пашће моје,
Ако овог часа ти
Одговора не даш три.

Прво, реци, оче седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја
Освећена круна та?

Друго ћеш ми одмах рећи,

За колико могу прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лет?

Треће, пази што ти велим!
Ја одговор одмах желим,
Ил' ће с тобом бити јад;
Шта ја, оче, мислим сад?“

„О Господи, сило јака!
Откуд мени памет така?
Дај ми, царе, рока ти,
За недеље само три!“

„Три недеље? Даћу, ето,
Ал' нека је као свето:
Не будеш ли спреман, знај,
Твом животу биће крај!“

И смућен се абат диже,
И у Кембриџ тужан стиже,
И предузе дале пут
И у Оксфорт стиже љут.

И сутон је подô меки,
Кад га сретe свињар неки,
И запита узгред то:
„Да л' се чује ново што?“

„Ах, чуће се!“ абат на то,
„Не питај ме више за то!
Јер за четир' дана тек,
Па је прошô и мој век.

Цар то рече, шале није,
Ако, синко, не добије,
На питање жеља зли'
Одговора моја три.

Прво рече: - Оче седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја,
Освећена круна та?

Друго морам одмах рећи,
За колико може прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лет?

А треће ми строго вели,
Да одговор одмах жели,
Ил' ће са мном бити јад:
Шта владалац мисли сад?

Сад се мучим и пребијам,
Ал' се ничем не довијам;
Та ту једва ђаво зна,
Да одговор прави да!“

„Не брин'те се, свети оче,
Мудрог често луде уче;
Мантију ми дајте ту,
И дајте ми свиту сву.

И свињар ће можда знати
Одговора мудрог дати;
Буди само на то склон,
А познати неће он.“

„Чудна посла, смешно дело!
Узми свиту и одело,
Јер смо, збиља, слични ми,

Јер на мене личиш ти.“

И са свитом свињар пође,
И у Лондон весô дође,
И краљ диже поздрав свој:
„Добро дошô оче мој!

Јеси л' спреман, хоћеш знати
Одговора мудрог дати?
Ил' иначе, биће зло,
Ја узимљем благо сво.

Прво реци, оче седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја,
Освећена круна та?

„Кад је продан неба дика,
За тридесет сребрника
Наш побожни, светли цар,
Дваесдевет вреди бар!“

Цар се на то у смеј дао:
„Но, то видиш нисам знао!

Аи ко ће то да зна,
Да сам тако јевтин ја!

Но ал' сад ми мораш рећи;
За колико могу прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лет?“

„Јаш'те сунце место хата,
И за дваесчетир сата
Проћи ћете земљу сву,
И бићете снова ту.“

„Врло добро!“ цар му рече,
„Један дан и једно вече,
То је, збиља, кратак лет,
За широки овај свет!

Ал' сад пази што ти велим,
Ја одговор одмах желим,
Ил' ће с тобом бити јад:
Шта ја, оче, мислим сад?„

„Ти сад мислиш: поп се зноји,

А пред тобом свињар стоји;
С опроштењем нек се зна:
Код абата служим ја!“

Цару ово смешно паде,
И слатко се смејат стаде;
Па је весô, па је рад,
И абату прашта сад.

А свињару, што је лагô,
У награду даје благо:
Јер ко ведру шалу зна,
Заслужује блага сва!

1882.

ТАМАРА

Бурни Терек шуми, тече,

И срдито игра вал,
Па пред собом земљу сече
Кроз неравни Даријал.

По обали росно цвеће
Чаролијски вије сплет,
Ал' где орô небу леће,
Лепши тамо ниче цвет!

Над обалом, небу горе,
Тамарин се диже двор,
Сваке ноћи, сваке зоре,
Ту је шала, смеј и збор

Ту се свако жељом слади,
Да угове само њој,
И царица, шале ради,

Диже једном пехар свој.

Бурни Терек јури брже,
Бруји, тутњи Даријал
И Тамара пехар врже
У срдити, мутни вал:

„Гле! Кô златни пехар јàко,
Над ким влада моја моћ,
Нека смело пође тако,
За насладе једну ноћ

Па нек љуби моје очи,
Нека грли вити стас;
Нека зора са истока
Загрљене нађе нас!“

Што у њеном беше гласу,
То подсмешљив тврди лик,
И све стаде у ужасу,
Игра, шала, смех и клик.

Ал' се диже спрам престола
Дагестански млади кан,

Око му је пуно бола,
Кô јесенски, мутни дан.

Он се нагло из сна трже,
Отуривши чибук свој,
Па на срце руку врже,
И овако рече њој:

„Алах знаде шта је стварô.
Његова је света моћ!
Ја те љубим, ох Тамаро!
Буди моја једну ноћ.“

Опет жагор разви крила,
И сантура звони с њим,
И свечано са наргила
Дизао се хладни дим.

А кад сутра на висини
Милозрачни сину дан,
Хладној реци, у дубини,
Лежао је млади кан.

И Терек се чисто жури,

Па срдито баца вал,
И са пеном даље јури
Кроз неравни Даријал...

1883.

ПЕЋИНА НА РУДНИКУ

Трипут црни гавран загракта и прну

Над мрачним кулама Островице града...

А деспота Лазар подиже се тада,

Мрачан поглед баци у даљину црну.

Суморно грактање као крик се хори

И губи се нагло у неме даљине,

Нити поток шуми, нит листак шумори,

Почивају мирно рудничке планине

Ал' његову душу црна слутња пара,

И Бранковић дозва свештеника стара.

Кад свештеник стари у одају дође,

А деспот огрнут црним огртачем,

Па нити се диже, нит му руци пође,

Но немирно звецка маузом и мачем.

Воштаница тихо на столу му гори,

Оборен му пехар и вино просуто...

Налакћен на столу он је мрачно ћутô,

Као тајни ужас да му душу мори
Но безумно рука полетела мачу,
Кад се крик ужасни још једанпут зачу.

„Звао сам те ноћас, седи свештениче,
Јер содомски грех ми ум и душу мрачи.
Чуј, над мојом главом црни гавран кличе,
Крик његов ужасни мој свршетак значи.
Неће много проћи, а ја ћу умрети,
Опустеће сјајни Бранковића двори:
Али тајну своју ја не смем понети,
Тајну што ме мучи и душу ми мори!
Исповест ми треба, зато сам те звао:
Оче, ја сам мајку своју отровао...

Кад се Рудник пређе и малена река,
Има једно дивље и суморно место,
На које сам некад одлазио често,
А на томе месту пећина је нека,
И у њој језеро. Са њених висина
Не вије се бршљан, не шумори цвеће,
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће.
Но кад камен падне или реч се рекне,

У хладној празнини стократно одјекне.

Када самрт стегне моје груди болне,
И потоне душа у вечноме мраку,
Ви пођите тамо, размакните волне,
И на дну језера копајте ми раку,
И тамо сахран'те. Преко мога гроба
Нек се метне тешка крстача гвоздена,
Да ми нема трага за позиније доба,
Да ми гроб не куну у седа времена.
Све сам сада казô, сад умрети могу,
А ти моју душу препоручи Богу.“

Тако деспот сврши. А кад треће ноћи
Почиваше Рудник у крилу тишине,
Глув некакав шум се разли по самоћи,
Као вал огромни на сињој пучини
И потону у ноћ... Цело ово вече
Сановници српски стојаху на двору;
Мучио се деспот до пред саму зору,
А у зору челник изађе и рече:
„Господо витези! Свршене су муке,
Деспот даде душу у Божије руке.“

Са рудничког виса, по суморној ноћи,
Мртвачки се спровод полагаано слази.
Тупо звони добош у немој самоћи,
Два и два се крећу по узаној стази.
Напред иде чета снажних копљаника,
А за њима слуге с рујним буктињама
И мртвачки сандук. И хѳр свештеника
Оглашава поноћ светим молитвама.
У црноме руву, спрам буктиња сјајни',
Изгледају они кѳ духови тајни.

Мртва, пуста поноћ, нигде жива знака!
Само каткад сова крикне и полети,
Преплашена можда од румена зрака,
Од потмуле лупе и песама свети'...
Кад стигоше месту, близу до обале,
Хор отпева онда суморно опело;
Уставама јаким размакоше вале;
Ископаше раку и спустише тело,
И крст преко њега. И над мрачним гробом
Зашумори вода и покри га собом.

И мир вечни наста... Мрки копљаници
Оборише ћутке копља наопако,

Погасише свеће седи свештеници,
И кренуше натраг погружени јако,
А остаде пуста и празна пећина...
Њу не краси бршљан нити росно цвеће:
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће,
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

1887.

ЉУБАВНА ПРИЧА О ДОНУ НУНЕЦУ И ДОНА КЛАРИ

У

Севиљи цвета ружа,

Удовица дона Клара,

А ту ружу жарко љуби

Дон Нунец од Алкантара.

Дон Нунец је млад хидалго

С мамузама и гитаром;

А волô је нежну дону

Свим млађаним својим жаром.

И на дану и у ноћи,

Он о њојзи само снива;

Он је зове тако нежно,

Ал' она се не одзива.

Већ две ноћи како пева

Дон Нунец од Алкантара,

Ал' кад паде треће вече

Смилова се дона Клара.

Она посла седог Мавра,
Да проведе младог дона
Кроз одаје њених двора
И редове од колона.

Млади Нунец ишао је,
Где га позва лепа срећа;
Забацивши звучни гитар
На широка своја плећа.

Мамузе му ситно звече,
А мач звони о степене...
Он је дрхтô кад је стигô
До мирисне собе њене.

Већ две ноћи и два дана
Како страстан заспô није;
Већ две ноћи и два дана
Како слатки отров пије.

А кад свану трећа зора,
Он пољуби дона Клару,

И забаци русе косе,

И удари у гитару:

„У Севиљи цвета ружа,

Удовица дона Клара,

А ту ружу жарко љуби

Дон Нунец од Алкантара.

И на дану и у ноћи,

Он о њојзи само снива,

Он је зове тако нежно,

Ал' она се не одзива!

Већ две ноћи како пева

Дон Нунец од Алкантара,

А кад паде треће вече,

Смилова се дона Клара.

Већ две ноћи и два дана

Како страстан заспô није;

Већ две ноћи и два дана

Како слатки отров пије.

А кад свану трећа зора,

Он пољуби дона Клару,
И забацѝ русе косе,
И удари у гитару:

,Склопи очи, злато моје,
Одмори се, слатко лане,
Ја ћу стражар да ти будем,
Док румена зора сване.“

Тако пева младо момче
У љубавном своме жару,
Ал' и она сад се диже,
И удари у гитару:

„У Севиљи цвета ружа,
Удовица дона Клара,
Ал' ту ружу не познаје
Дон Нунеѝ од Алкантара.

Он је слушô о лепоти,
Ал' јој није видô лица:
О, хидалго, о хидалго,
Ја сам њена собарица.“

Засмеја се несташница,
Насмеја се и он благо,
И прошапта, љубећи је:
„Па, најпоследње, што му драго.“

1887.

ПЛАЧ АФРОДИТЕ НАД АДЕНИДОМ

О

звезде на висини.

Чујете л' моју тугу?

Ја плачем у тишини...

О Ехо, по даљини,

Поклони гласак другу,

Што блед и мртав лежи

У суморној долини.

Кô кедар оборени,

Кô цветак миришљави,

Он ћути... Тешко мени!

Његове бујне косе

Несташни ветри носе.

А руке, што су сретно

С дивљим се вепром биле,

Без моћи и без силе,

На тле су пале цветно.

Где сте ви миле зоре,
И ви пролетњи дани,
Кад је божанском ногом
Блудио по пољани
И звонким својим рогом
Гонио снажног вепра,
Суровог, страшног звера,
И лава и пантера?

О, источниче живи
Сребрне горске струје!
У жарко подне ту је
Тражио одмор благи
Мој нељубљени драги.
Ту сам, у тавне ноћи,
Мамила песмом њега,
И тужна, у самоћи,
Спустивши руке своје
На своја бела крила,
У твоје бистре вале
Бисерне сузе лила.

Ја ћу, без миле наде,
И одсад њега звати

И с тугом спомињати
Његово слатко име.
Ја ћу, у ведре дане,
Блудети кроз пољане;
И у свом боном санку,
У ноћи и уранку,
Довека бићу с њиме.

Ви травне, вите стазе,
И ви пећине горске,
С прохладним, благим миром,
И ви обале морске,
Чувајте спомен друга.
Ти, Ехо, носи широм,
С мирисом и зефиром,
Са орошена луга
Адонидово име
И сваки цветни кутак
Испуни само њиме.

Вече се спушта благо
С мирисом И милином.
И ветар бије с гора,
И чајка тремо кружи

С обале сињег мора
Над равном површином.

застани, сунце сјајно,
Буктињу још не гаси,
Да гледам чело бајно,
Да гледам густе власи.
О Фебе, бледи Фебе,
Ти светли у самоћи...
Сузама молим тебе:
Светли нам, бледи Фебе,
У брачној нашој ноћи.

Ви звезде на висини,
Видите л' моју тугу?
Ја плачем у тишини...
О, Ехо, по даљини,
Поклони гласак другу,
Што блед и мртав лежи
У суморној долини...

1888.

КОРИНТСКА ХЕТЕРА

Крилата божице моја, хајдемо у доба оно

Кад Хелагабала Август владаше богатством Рима:
Хајдемо у цветне земље где Тибар весело шуми
И седам подножја љуби, нежно се грлећи с њима.

Са равног Марсовог поља, гонећи кочије златне,
Задоцњен жури се квирит и у град уморан стиже;
Фркћу уморни коњи и лаке кочије лете,
И по глаткоме друму вихор се прашине диже.

Поноћ је одавно пала и месец на небу светли,
А поморанџа слатка мирише у самоћи
И Рим почива мирно. Покашто бахат се чује,
То стража ликтора блуди и кличе по тавној ноћи.

Стубови Капитола и горди Пантеон с њима
Кô црне огромне масе дижу се у небо горе,
И Тибар јасније шуми. Но близу форума самог,

У храму Изиде бледе, звуци се весели хоре:

То Хелагабала Август саиску божицу слави,
И с њиме претори силни. Крај царског његовог трона,
На копља наслоњени, четири Сармата стоје,
Кô слике титана мрачних, кô тучне статуе Крона.

А ниже, крај царских ногу, под венцем питомих ружа,
На степеницама златним коринтска хетера седи;
Она је подигла очи и страсно Августа гледа,
И пламен љубави блиста са њених образа бледи'.

Веселе ври и бруји... Између стубова древних
Гомиле развратних жена са дивљим криком се вију,
Свилени пеплони њини по поду мраморном пали,
Што собом стидљивост чедну и женске лепоте крију.

Но ко је тај бледи младић што тако усамљен седи
На пустој тераси храма? Он, жељан вечерњег мира,
Бледо, високо чело, на стуб је притискô хладни,
На коленима светли сребрна и звучна лира.

У цвету младости прве љубљаше Ипоник Хелу,
И јутро живота њиног радост је красила штедро;

На глас љубави њине оживе природа цела,
И сиње, дубоко море, и небо, плаво и ведро.

На цветној обали морској они су седели често
У светле вечери мајске. Са тавних коринтских гора
Ветар је мирисним дахом мрсио њихове власи,
И они слушаху с чежњом шуштање мирнога мора.

Кô црне њихове власи, тако се и жеље њине
Плетоше у један венац. Под буром детињске страсти,
Подобно мајскоме цвећу, они се свијаху дружно,
Пијући из златне чаше невине љубавне сласти.

Ах, никад небеска љубав не нађе за лице своје
Чистије огледало од њиних невиних душа:
Светле кô кâпи морске, а нежне кô слатки уздах,
Што га Психеја драга са тајним трепетом слуша.

Но свану и дан жалости. У тихи Коринтски залив
СТИГОШЕ једнога дана синови гордога Рима
Са галијама својим. А кад се кретоше даље,
Узеше и лепу Хелу, и Хела отиде с њима!

Да је кипарис црни покрио огњиште њено,

Ипонику би било светлије и лакше тада;
Ал' он је пружао руке на сиње, далеко море,
Лијући на врели песак сузе љубавних јада.

Тамо куда је некад са Хелом блудио срећан,
Сада је с безумним болом клицао њезино име;
Он је седео самац на пустој обали мора,
Где је у светле ноћи и Хела седела с њиме.

Но ипак не беше самац. Погружен у болу своме,
Он звучној поклони лири све звуке младости вреле.
Он је прстима својим из њених сребрних жица
Извио чаробну песму у славу невине Хеле

И с лиром и тугом својом остави пољане родне;
И вале Јадранског мора здравећи звуцима сетним,
Ипоник у Рим се крете. И, ево, усамљен сада,
Он сања о даљној земљи и њеним пољима цветним.

У дому разврата гнусног он сања обале пусте,
Где стоје спомени вечни за ране његовој души,
Он чује потмули ропот Јегејског сињега мора,
И види галеба јато што над њим с кликтањем кружи.

И струја љубави прве обузе његове груди,
И жарки, чудесни пламен запали његово лице,
Он диже високо чело и косе забаци бујне,
И страсно, несвесно, дивље удари у њене жице.

И звуци јекнуше благо и јаче и јаче грме,
И распршташе се силно под сводом мрачнога храма
Зачуђен диже се Август и баци к тераси поглед,
Где звуци звоне и јече и бледа царује тама.

Престаде весели шапат између стубова древних,
И полупијане жене јурнуше до царског трона.
Јер грозни, пророчки звуци грмнуше над њима силно,
Кô тутањ подземља мрачног, кô узвик гневнога Крона

И затим, тише и тише, јецаху сребрне струне,
и премираху болно и тихо њихови гласи,
Као молитва чиста, кô уздах невине душе,
Ил' као последњи јаук, с животом који се гаси.

Хетере рукама крију све тајне лепота својих,
И као плашљиво стадо збиле се у густу таму,
Јер осећаху тада, у чудном овоме часу,
Присуство највишег оца у мрачном, развратном храму.

А када последњи удар огласи сводове хладне,
Женски, очајни врисак проломи тишину нему;
Коринтска хетера лепа угледа свирача бледог,
И по степеницама светлим безумно полете к њему.

Ипоник познаде Хелу. Крај кипа Изиде бледе
Она у болу паде... У храму тишина влада,
Четири сармата снажна приђоше трупини њеној,
И бледо, мртвачко лице са тогом покрише тада.

(КЛИЧЕ ВЕСЕЛО ГАЛЕБ НАД ПЛАВОМ ПУЧИНОМ МОРА)

Кliche весело гaleb над плавом пучином мора,

И мирта сладосно шуми под небом жаркога југа
И песма однекуд грмну. Уз удар сребрних струна,
Извесно левента неки поздравља срдечног друга.

1889.

ОПСАДА БЕНАРЕ

— ОДЛОМАК ИЗ ПЕСМЕ „НА РУШЕВИНАМА

1.

Т

ри бурна минуше векâ откако у љутом боју

Падеше синови Буде, бранећи науку своју.

Под небом пољана родних, на цветном, раскошном југу,

Они су примали самрт од ножа Браминих слугу.

Долине свештеног Ганга натопи крвца им врела,

А цветна Кашмирска поља покрише њихова тела

И на долини страшној где пропаст грозна их стиже,

Град многољудни сада, Бенара, гордо се диже.

Од свију Будиних слугу што храбро падаше тамо,

Муж плашљив и слабе душе, Бен-Касим, одбеже само.

У кршном Тибету доњем, где Лхас весело цвета,

Он је, у горкој тузи, трајао суморна лета,

Јер га је проклео Господ да вечно по свету блуди,

Сву тугу људскога рода примајућ у своје груди.

На пустој обали речној, на крају бурнога града,

Где пастир у рâно јутро свилена догони стада,
Он нађе склоништа себи. Пред домом жубори река,
А дом је Касимов био удобна пећина нека.
Имање старчево беше магарац и мазга једна,
А помоћници верни здравље и рука вредна.

Шумори висока трска, кад вихар весело стиже,
А над пространим ритом јато се вивака диже...
Тамо Бен-Касим често по ваздан усамљен ради,
Он сече високу Трску И од ње чибуке гради,
Са танким и оштрим ножем он шаре по њима ствара,
После их углади лепо и плавим индигом шара.

Три века минуше тако. У силном Лхасу граду
Већ махараџа Азок преузе јуначку владу.
И Брама задрхта тада од руке његове јаче,
Кад црне браминске војске оружјем гонити заче.
Суморне његове чете јурнуше са дивљим криком,
Носећи крваву самрт и живот не штедећ ником.
Као лавине снежне с индијских висова тавни',
Они се ваљаху бурно у плодне бенгалске равни.
И већ с победом Азок к Бенари поносној стиже,
Затвори изворе бистре и тврду опсаду диже.

Једне вечери тако, на своме каменом прагу,
Сеђаше Бен-Касим дуго и у ноћ гледаше благу.
Небом се осуше звезде. Далеко, у самоћи,
Тајни се стрже усклик по јасној, звезданој ноћи
И као силовит акорд потону у тихо вече,
А палма шумори чудно, и река сањиво тече.

Бен-Касиму се тада вечерња утвора јави
И проговори старцу, кроз облак прозрачно плави:
„Господ, који те гони, кроз речи говори моје.
Касиме, отиди у град и продај магаре своје.
Господ ће младошћу вечно да твоју украси главу,
Јер те је изабрô ноћас, да видиш његову славу.

Остави пећину своју и журно потеци тада
До тврдых, камених кула Бенаре, безбожна града.
Ту махараца Азок (победа нека је с њиме!)
Као бенгалски тигар бори се за моје име.
Но Азок пролазе не зна, и залуд борба је лута,
Устани, Касиме, дакле, и ти му отварај пута.“

2.

У равницама плодним, где Гангес весело тече,

И мирта сладосно шуми у чудно звездано вече,
Диже се Бенара гордо. Крај њених зидина славни
Свештена протиче река и плодне спавају равни.
Град многољудни овај кô бели лабуд се вије
Из густе, палмове шуме, што платна његова крије.
С базара негових шумних вечита вика се хори,
Све се ту жури, кличе, погађа и живо збори.
С далеких обала нилских и древних јапанских страна
К Бенари стизаху лађе и мноштво каравана.
На њима богате робе и слатког растиња има:
Кашмирских шалова, злата и трске шећерне с њима.

Но сад је у граду пустош. Базар је затворен давно,
И смех се не хори више, ни песма у вече тавно.
По улицама пустим купе се и блуде псине,
И тигар суморно риче и шакал из даљине.
Јер махараца грозни смртном их обрече јаду,
И танке поквари луле што воду спроводе граду.
И, силни грађани некад, падаху клонулим телом,
Са онакаженим лицем и бледим, мртвачким челом.
Али се бораху јоште. Од градске капије свете
Већ трипут одбише они кржаве Будине чете.

У многољудноме граду још један кладенац оста,

Ал' вода нечиста беше, па и ње не беше доста.
Често се грађани жедни са стражом тукоше тамо,
Тражећи прљаве капи, да усне оквасе само
И страже страдаху тако у мраку и долини,
И звонко падаху с глава бакарни шлемови њини.

Једнога дана Азок нареди војинству своме,
Да секирама оштрим сву шуму секу и ломе.
Затим сагради лестве, да јуриш предузме главни,
И даде велику жртву у сутон, тихи и тавни.
Узалуд пробаху с града да смету радове њине,
Тукући стрелама оштрим с капија и висине
Јер мноштво лествица дугих спреми се још истога дана,
Да се на градска платна удари са свију страна.

Ноћ миришљава сађе и месец небеса краси,
Кад се с обала Ганга весели зачуше гласи.
То Азок приноси жртву господу и богу своме,
Да благослови војску И светло оружје с њоме.
У мору кандила сјајних блиста се свештена река...
Са лађа, с обала, с кула из близа и далека
Шарени фењери светле и рујне машале с њима,
А са жртвених места дижу се стубови дима.
На песку обала морских војинство пије и једе,

А Азок и мудре раце на хуму травноме седе.

А кад румена зора озари високе горе,
И даљни претвори исток у сиње, пламено море,
У виду змајева, змија и грозних горгона, хала,
Војска се са страшном виком к Бенари кретати стала.
Већ коњаници први у трку бацаху стреле
На градска гвоздена врата, на платна и куле беле.
Но силна Брамина војска још страха и плашње нема
У опсађеном граду кржави отпор се спрема.
Унутра, код главних врата, коњица стојаше ћутом,
А горе Миђанин варвар са ножем и праћком љутом.

И јуриш отпоче зором. Споља страшне се боре,
Да снажним рукама својим прикаче лествице горе.
А озго јуначка момчад, и жене, и храбри људи,
Сипају кључало уље и пале њихове груди.
Прште високе лестве, и кад се изврну с града,
Безбројно нападача са риком на земљу пада.
У грозним мукама гину са крвљу и пеном белом,
И грчевито шкрипе, И дух се растаје с телом.
Из разваљених уста потмули ропот се хори,
И груди широко дижу и коса њихова гори...

Страшно је беснео Азок, гледећи погибао своју,
И призна господње име у љутом овоме боју.
И господ саслуша њега, јер баш у часу томе,
Јави се Бен-Касим журко на бесном парипу своме,
Он се дохвати тајно бедема и тврда града,
И кресну балчаком кремен и базар запали тада.

Одбрана задрхта градска, јер тавни облаци дима
Покрише, у часу, небо и сунце огњено њима.
Кô страшан, огроман језик, пламен се под небо диже,
Љуто се повија, пршти и сјајне дворове лиже.
Силна се забуна деси и Азок развали врата,
Па с бујном дружином својом нагони у варош хата
Залуд се Брамини боре и љуте њихове страже,
Све, с виком очајања, у тврде пагоде наже.
Но рука убиства хладног и ту их сустиже грозно,
Где с идолима својим падаху до у ноћ позно.

Тако разори Азок и савни Бенару с прахом,
И целу Индију цветну испуни пакленим страхом,
И за тим освоји Делхи и цветни Караџи узе,
Сејући за собом пожар, убиства и многе сузе.

Много је времена прошло откако Бенара паде,

Кад на развале њене чудноват туђинац стаде,
Водећи за собом хата. Он је кроз сутон тавни
Бацио замишљен поглед на пусте и тихе равни.
Са русе његове косе башлик се спустио доле,
А бели, широки бурнус груди му покрио голе.
То беше Бен—Касим главом... Кô путник с далеких мора,
Он гледа у чудно вече с развали браминских двора,
И целу његову душу обузе суморна сета
Над спомеником мрачних, минулих и древних лета
А сова с развала кличе и месец на небу сија,
И ветар суморно дѹше и црни кипарис нија.

1889.

СМРТ КАТОНОВА

Кад су пред царским мачем, код Тапсе и Фарсале,

Квиритске легије грозно са древном слободом пале,
И тиран, под царским венцем, лукаво праштајућ свима,
Сурово погази ногом свештене законе Рима

Тада се насупрот њему подиже сенатор један.
Он презре лукаве молбе, слободе и правде жедан:
„Умрла слободо римска, тако ми квиритске среће,
Свет може дворити њега, ал' Катон грађанин неће!“

И Катон одржа клетву. На гозби код свога сина,
Он призва Корвуса храброг на пехар самоског вина,
И кад је Утику малу покрило суморно вече,
Он мач загрли тада и мрачно, с уздахом, рече:

„Буди ми још једном веран, о друже времена славни'
За славу врлине римске, што нагло у нама тавни;
Кржави диктатор Цезар, подобан мрачноме богу,

Са својом бешчасти руком свештену грађанску Тогу.

Ко ће да форум штити кад часних грађана нема?
Кад храброст тирану служи, а сјајни Капитол дрема?
Кипарис гробницу крије и густа, зелена трава,
Где, с чистом љубављу к роду, праведни Тулије спава.“

Тако збораше Катон. Кад поноћ суморна дође,
Роб један упали факљу и Корвус са гозбе пође;
И Катон отпусти сина, што оде готово с плачем,
А затим, разгнрав тогу, страшним се удари мачем.

И онесвешћен паде. Пробуђен у пустом трему,
Дигнувши над главом факљу, роб један прилете к њему,
А одмах, за робом својим, и син се Катонов трже,
И журно дошавши оцу, лекара доведе брже.

Силвије, чувени лекар, ученик мисирских мага,
Увеа пробијен трбух и насу мелема блага.
И свест се Катону врати и крвца преста да тече,
Он поглед обрати сину и сталним му гласом рече:

„Нека је проклет и презрен лукави избраник рода,
Што мирно пред собом гледа кад земљи мре слобода.

Боле је презрети живот у ропство који нас баца,
И, веран слободи, сићи у крило праотаца.“

Кад сврши разговор овај, он страшно изврши дело:
Раздерав завоје своје, утробу дохвати смело,
И залуд прилете робље - утроба пуцати стаде,
И Катон завали главу, и мртав пред сина паде.

1890.

МРАМОРНИ УБИЦА

З а време Анцела славног живљаше у древном Риму

Силвије, убоги вајар. Под кровом нужде и јада
Он је трајао дане, непознат и презрен често,
Смрт гладну гонећи мучно заслугом скромнога рада.
Међу светила римска, запојен насладом таштом,
Силвије ступао није са својим издртим плаштом
И својом анђелском тугом. По какав пропали племић,
Ил' бекрија свирач, са шпадом и гитаром,
Друштво је његово било. Јер он је волео песме,
А њих је скитница свирач певао с љубавним жаром
Бијући у гитару. Тако је, у друштву С њима,
Пјанчио покадшто сву ноћ по крајњим крчмама Рима,
Забачен од целог света.

Сунце се гасило јасно,
Када се Силвије једном од куће подиже касно.
Вече је пролетње било. Под небом црне се ждрали,
О пусте обале реке ломе се румени вали,

И магла увија рâвни... У топлој његовој души
Звук тајне, нејасне среће зазвони болно и драго,
И вајар, несвесно чисто, у стару капелу уђе,
Из које молитва бруји уз пратњу оргуља благо.

Било је вечерње свето. У тами и тишини
Трептаху небесни звуци божанског Палестрини,
Кô усклик његове душе. Пред самим олтаром светим,
Са црним дугачким велом, клечаше некаква жена.
Плаве и сузне очи она је подигла горе,
Кô бледи анђео туге. Свилена одећа њена
У складним борама својим падаше по поду доле,
А њене скрштене руке бејаху до пола голе.

За киме плакаше тако? И ко је управо она?
То бедни, убоги, вајар није ни знати могô,
Но он је дрхтао чисто. Од ове вечери чудне
Протече вечери доста и дана протече много
А од ње ни трага више. Но туга, што здравље руши,
Учини од тада преврат у болној његовој души.
Силвије од ове ноћи сто пута осети јаче
Сву пустош живота бедног и ништавила свога;
Одсад је банчио чешће, кашто се по крчми тукô,
Хулећи одвратном псовком и људе и самог Бога.

Тако једаред пијан дохвати челично длето,
И поче резати мрамор, без мисли и без плана,
За неком несвесном тежњом. И слика чудесне жене
Из хладне, мраморне грудве искрсну једнога дана.
Силвије замишљен стаде. У помраченоме уму
Он је будио слике од ране младости своје,
Он се је сећао лица што давно некада виде,
Ал' није дознати могô од куда то? и ко је?
Скрстивши уморне руке, он дуго стојаше тако,
Тако га и тавна поноћ пред ликом каменим нађе.
Напољу мртвачка тама... Силвије безумно викну,
Кад страшна, чудесна слика с мраморног подножја сађе,
И тихо приступи њему.

„Чудиш се!“ ускликну она,
Слазећи нечујно чиста са свога мраморног трона.
„Па ипак, давно се знамо. Од прве младости твоје
Ја живљах у души твојој, И лице небесно моје,
Твој вечни идеал, ево, оваплоћен је сада,
Идеал, што бићем твојим без твога пристанка влада.
Поносит пред целим светом ропски си служио мене
Кô слику чистоте рајске и вечно млађане жене
Ал' ме видео ниси. Зато сам, пред олтаром,

Изашла преда те једном са светим, небесним жаром,
Кô сузна Ниобеја. Заклоњен, у тишини,
Твој светли духовни поглед отад је дражи ми био.
Твој живот рãд мени беше. И ти ћеш умрети сада,
Јер ја сам чаробни лептир, а ти си чаура био.
Јест, ти ћеш умрети сада... Сав позив живота твога
Свршен је с рађањем мојим, по вољи самога Бога;
Али ће Римљани сутра с дивљењем гледати мене
Кô образ врлине чедне, кô узор најлепше жене.“

И страшна, мраморна жена рашири камене руке
И притиште га силно. На усне његове младе
Она ледене усне приљуби безумно, страсно,
И душу његову испи. Силвије на земљу паде,
И рука суморне смрти дотаче његове веђе,
А дивна статуа мирно на своје подножје пређе.

1890.

ЉУБАВНА ТРКА

Стегни жице, о кобзару,

И суморну тугу мани,
Па запевај песму стару
О Љубецком и Океани.

У Лисинског храброг пана
Има блага кô у мору,
Ал' његова кћи Океана
Беше украс целом двору.

Колико је Пољска дуга
На четири своје стране,
Од Њемена па до Буга,
Није било такве пане.

Па како ли бије стрела
Из ручице пане лепе,
Кад Океана јаше смела

Кроз подолске равне степе.

Бујни ветри, што се носе
Са далеких сурих страна,
Лепршају њене косе
И скутове сарафана.

Али једног мајског дана
Запроси је витез вредан,
„Хоћу“, рече нежна пана,
„Али имам услов један:

Пре неголи хтеднем млада
Оставити поља своја,
Да тркамо испред града
Стигнеш ли ме? Бићу твоја.“

Пан Љубецки диже очи
И погледа коња врана,
Па на коња хитро скочи,
А на другог млада пана.

И у једно исто доба
Са дворишта оба језде,

И јурнуше, као звезде,
На пољану коња оба.

Над седлом се мома наже,
Руку диже и бич пуче;
И Љубецки главу саже,
А мамузом вранца туче.

Пригнувши се као гуја,
Коњ Океанин мрси гриву,
И с фрктањем, кô олуја,
У даљину лети сиву.

Кличе пана, као чајка,
И све ближе мети стиже,
А за њоме витез гмиже
Кô чивутска таратајка.

И он виде, како лете
Коњ и пана испред њега,
И огањ га узне свега,
Јер их спази близу мете.

Па од чуда и срамоте

Заигра му срце живо,
Што ни у сну није снівô
И његов се усклик оте:

„Kô у љутом досад боју,
Срећо моја, ти ме прати!
А да стигнем пану своју,
Љубав ће ми крила дати.“

На огњене своје очи
Сад натуче шапку с чела,
Па се изви као стрела
И са врана коња скочи!

Три пута се преметао
Пан Љубецки у висини,
А четврти доле пао
И нашô се у прашини.

Засмеја се млада дама,
Па окрете коња врана,
Удари га мамузама
И прескочи младог пана.

Ал' је пану снажна воља,
А љубавне муке тешке,
И Љубецки јурну пешке
Као јелен преко поља!

Зачуди се пана млада
И не може да се сети,
Шта Љубецки чини сада?
А Љубецки већ на мети.

Он с грацијом шапку Тури,
На десно је наби уво,
И потом се хитро жури,
Да дотера скупо руво.

А Океана пусти тада
На пољану хата врана,
„Бољег имам“ рече млада
И загрли свога пана.

1890.

ГЛАСНИК СЛОБОДЕ

У

тврђави београдској стара кула и сад стоји;

Што времена ток суморни у мртвome миру броји.

Многи борац за слободу, у мукама нечувеним,
Скончао је дане своје под високим кровом њеним.

Ту Дунаво хладно шуми, и у шуму мутних вала
Јецане се чује ноћу с мрачне куле и обала.

А с бедема порушених, где кржљава зова ниче,
Страшна сова јасно крешти и стража се у ноћ кличе.

Једног дана, доста давно, тешка њена брава шкрину
И тавничар бледог странца посла кули у дубину.

Ал' он гордо дигô главу, а с ње пада коса дуга,
На лицу му тежак умор а у оку пламен југа.

То је Рига, син Јеладе, мајско сунце коју греје,
И потомак храбрих Грка с Маратона и Платеје.

Он подиже руку десну, (на груди му лева пала)
Па говори стражи својој, што се збила крај машала:

„Отманова мрска децо, мрак нека ми тело крије,
Ал' дух мој ће тек да живи, дух слободан ено гди је.

Дух ће овај гласник бити за народе на Балкану,
Да не клону у надежди белој зори, јасном дану.

Опустаће двори ваши, а остаће кула стара,
Да сачека ново доба, општа љубав које ствара.“

У том часу с мрачне куле орô сури нагло прну,
Страшно одби снажним крилом и у ноћ се изви црну.

(У ТВРЂАВИ БЕОГРАДСКОЈ ...)

У

тврђави београдској стара кула јоште стоји,

Што времена ток суморни у мртвоме миру броји.

Ту Дунаво хладно шуми, и у шуму мутних вала

Јецање се ноћу чује с мрачне куле и обала

А с бедема порушених, где кржљава зова ниче,

Страшна сова јасно крешти и стража се у ноћ кличе.

1892.

УСАМЉЕНИ ГРОБОВИ

1.

есничкој причи протекло је доба,

Романи данас „уживају право“;

И ја је не бих дизао из гроба,

Да седу прошлост не поштујем здраво.

Сад што му драго. Ја баш слабо марим

Хоће л' је когод читати ил' неће...

Занета силно узорима старим,

И моја муза старински узлеће

Узлеће смело у светлу висину,

Са кратком јопном и у кринолину.

2.

О златно доба дугачких капута

С педантски круто уздигнутом јаком!

И вас је време уклонило с пута,

И ваше гесе покрило је мраком.

Вас више нема. Под небеским сводом,
Све се је живо изменило редом:
Мајке се наше помириле с модом,
А ми синови с невољом и бедом.
Срећни мужеви који нисте знали
Шта су „сезоне“ и модни журнали!

3.

Да, стигло време сасвим нових брига,
И наш се укус изменио много;
Сад нема страшно укорених књига,
Којим би вола „поразити“ могô.
Место хероја са дугим пушкама
И резовима оштрих јатагана,
Модерни укус царује међ нама,
Модерна лица - као што је Нана.
Но те лектире већ ми душа сита,
Сад читам Повјест древних Абдерита.

4.

Но почни, музо. Хладна јесен влада,
Кроз голо грање влажни ветри бију;

Небо је мутно, киша мирно пада,
На пустом пољу гаврани се вију,
А црна Дрина хучно се таласа,
Па валом својим о брегове туче...
Не чује уво веселого гласа,
А ветар шуми, звижди и јауче;
Па диже магле са висова тавни'
И као облак ваља их у равни.

5.

Слева крај друма што Лозници иде,
Но даље од ње, а Зворнику ближе,
Одакле села босанска се виде
Изјерен мало, крст се један диже.
А сниже плоча, одваљена давно,
Под свелом травом спокојно почива;
Руши је време суморно и тавно,
А маховина и коров покрива.
На хумку гавран грактајући слета,
Ковиље расте и купина цвета.

6.

Кад сам први пут путовао туда,
Било је мутно новембарско вече;
Пустошна јесен овладала свуда,
А Дрина шуми, пени се и тече,
И преврће се у кориту своме,
Ко тешки болник... Мој кочијаш стари
Устави кола баш на месту томе,
Да растурене понамешта ствари;
А ја се сиђем да исправим ноге,
И бедни стомак од труцњаве многе.

7.

И видим плочу. Док он ствари веже,
Ја приђем месту где је плоча ова,
Разгрнем коров и дугачке вреже,
И спазим на њој урезана слова:
„Под сим каменом почивају кости
Јове Лазича из града Зворника,
Здје погинувшег у цвјету младости,
От Сали-аге сербскога крвника.“
И даље нисам прочитати могô,
Јер слова беху истрвена много.

8.

Сури споменик старих поколења
Над сниском хумком угажена гроба
Живо ме сети страсти и мучења,
И мисô врати у минуло доба.
Тужни гробови, где вас јоште није?
И ко да прича историје ваше?
Вас, растурене, маховина крије
По пределима отаџбине наше.
А сêдо време камење обара,
Где се мученик у смрти одмара!

9.

Ко је тај младић што овде почива?
Је л' имô рода или верне љубе?
И где су они? Је ли она жива?
Ил' све одавно вечни санак снива?
Можда је некад у минуло доба
Старица мајка долазила туне,
И лила сузе више рâна гроба,
И звала сина што у њему труне.

Плакала дуго и дуго га звала,
Доклен и сама у гроб није пала?

10.

Бог би то знао! Новембарско вече
Падаше тихо као магла тавна,
Кад мој кочијаш дође, па ми рече:
„Можемо ићи, кола су приправна.“
Кренем се даље. С босанских планина
Студени ветар звижди и ћарлија;
У мутној магли колеба се Дрина,
А мрак је тихо, лагано увија.
Но шум се хори из дубина њени',
Она се гиба, таласа и пени.

11.

Од ове ноћи протекло је доста.
Отишла зима. И северац клети
Не душе више. Што сметова оста,
То тихо копне између врлети.
У чистом зраку нијају се ждрали;
Ласте долећу са зимница своји'

И бео лелек на пустој обали
На једној нози замишљено стоји.
Под небом бруји чудновата врева,
Све живо кличе, цвркуће и пева!

12.

Једанпут тако у пролетње доба,
Кад млади живот и свежина влада,
Затечем старца поред тога гроба,
Где пасе своја свилоруна стада:
Стар и замишљен, у рујној вечери,
Он је, ћутећи, гледô у даљину,
И чинило се да погледом мери
И даљне горе и немирну Дрину
Као одломак изумрлих дана,
Кô седа слика старца Осијана.

13.

Сед и узвишен, кô патријарх стари,
Са благим лицем, у тихој самоћи
Он ми је причô чудновате ствари,
Све драго вече и васцеле ноћи.

Седећи тако поред свога стада
На маховини и суром камену,
Он ми је тихо казивао тада
О старим људма, о старом времену.
А месечина обасјала бледа,
Те седи старац огроман изгледа.

14.

Он ми је причô: да је, врло давно,
Живео Сâли, паша од Зворника;
Несрећну рају мучио је јавно,
Те доби име „српскога крвника“.
Некако он се загледа у граду
У лепу Јелку, у невино дете;
Заиште, дакле, да је њему даду;
А већ делије почеле да прете
Пуцају ноћу, под заклоном мрака,
Кроз уске решме из дугих пушака.

15.

Нејаки Јово, да би спасô сестру,
Диже се крадом преко хладне Дрине,

Ал' овде паде, на овоме месту
Погибе мучки од заседе њине.
Делије тада дограбише мому,
А власти турске разбојнике скрише...
Отиде Јелка Салијином дому,
И никад о њој не сазна се више.
А ову плочу и крст више гроба
Родбина диже још у оно доба.

16.

А чак позније, кад је Омер-паша
Робио Босну и племиће њене,
С њиме се здружи крвопија наша,
И с њиме оде и одведе жене
И Јелку, ваљда... Где је? Да л' је жива?
Ил' и њу, можда, измеђ туђа робља,
Зелена трава одавна покрива
Усред незнаног, далекога гробља,
Где никог нема да је бар помене,
И њену тугу и невоље њене?

17.

Под топлим небом азијатских страна,
Можда на морској високој обали,
Где тихо шушти кипариса грана
И кликће галеб и шуморе вали
Гроб њезин стоји... Када лето мине,
Ту ластавица весело долеће,
Цвркуће слатко, кличе и узлеће,
Као да носи поздрав отаџбине.
А вали шуме и зраци их љубе,
И по далекој пучини се губе.

1887.

АМОР НА СЕЛУ

1.

У једноме мирноме селу, далеко од наших страна, сеоски пијани кравар ухвати једнога дана Амора, божије дете...

Јутро је стајало красно,

И светла, јутарња звезда на небу трепташе јасно.

Са сниске, сеоске цркве звоно је јављало свима

Да света недеља свиће и празник доноси њима.

А кравар на посђ крену. Још бледа владаше тама,

А он на пољу заста до самог сеоског храма

И прекрсти се трипут. Јуче је одвише пио,

А ноћас, за пакост опет, и сан је чудноват снио:

Кђ одоздо, од мирних поља вихор се ненадан диже,

Страшно прашину узви и онда у село стиже,

И ова бујица плаха, у мутном вртлогу своме,

Понесе кметицу прво, и после пронесе с њоме

Шубару општинског ћате, живине и људи много.

Он је напирђ снагом, ал' спасти није се могђ,

Док најзад изгуби смисô. Једино после се сећа
Холује и кметске жене и њених пуначких плећа.
И кравар помену Бога... Затим се искашља јаче,
Сањиво затури главу и у рог дувати заче.
Он није дувао много, нит много времена прође,
А крупна сеоска марва на зборну пољану пође,
И село у часак прену. Звуци се од свуда хоре,
Исток се у пурпур осу и сунце одскочи горе.

И дан огреја сјајни. У дољи река се светли,
Вратнице лупају селом и жустро певају петли,
И кравар, зевајућ гласно, говеда погони тада
На равни сеоски пашњак, где бела пландују стада.

Близу самога села густа се шумица диже,
Где кравар обично дрема кад сунце на зреник стиже.
Ту дивље цветају руже и бистра речица тече,
И песма славујска звони у ведро звездано вече.
Пастири дањују лети и састају се оде:
Седну, подвију ноге и онда разговор воде
О стоци, времену, храни, ил' говорљив какав чича
По вас дан шарене бајке о даљним земљама прича.

И, ето, у овој шуми, што мирно граничи село,

И баш овога јутра, чудо се десило цело.
А то је овако било.
Кô свакад чинио што је,
Кравар окрете главу и очи обрати своје
Пут густе зелене шуме. Ал' данас зачуђен стаде
Кад његов пијани поглед на цветну обалу паде.

у густом папрату доле он голо детенце спази,
Што босом ножицом својом безбрижно обали слази
И церека се гласно. Звездана, пастирче-дете,
И газда-Стеванов Кића за њиме у трку лете.
Њихове косице бујне ветар је мрсио лако,
А малу дрвену стрелу од њих је држао свако
И гађаху се њима. Управо, Амор и Кића
Гађаху пастирку малу уместо шарених тића,
А тицâ за јатом јато над њима весело стиже,
Од смеха, цвркута, трке граја се у небо диже.

„А, чекај!“ узвикну кравар, „ја управ тебе и требам,
Тебе, што птице плашиш, одавно по шуми вребам.
Кмету ћу ја тебе, зверко.“ Зборећи ужасно тако,
Он стеже Амора малог, мада је последњи плахô
И отимао се дуго. Кића је преплашен ћутô,
Но туга Звездану узе и она зајеца љуто.

Крајичком кецеље своје заклонив образе мало,
Она окрете главу. Ал' шта је кравару стало
До њених детињских суза!

Кад подне на земљу паде,
Он узе Амора, дакле, и с њиме пред кмета стаде.
Кмет, човек побожан јако, погледа Амора благо.

„Чиј' си“, рече му најзад, „кажи ми, детенце драго,
Имаш ли оца и мајке, ил' барем татора свога,
Кад голо и наго скиташ?“ Но сузе малобага
Тронуше доброга кмета, те говор прекину даље,
И малог Амора онда с краваром кметици шаље.
„Ал' прво накричи, овај, да мале чакшире справи,
Јер, вели, свињар ми треба, па нек му одећу прави.“

И подне пристиже тако. Служба је свршена давно,
И звук последњи звона одјекну јасно и равно.
И народ из цркве наже. Једини општински ћата,
Зверајућ, застаде мало крај сниских црквених врата.
А клисарица, опет, завара женскиње вешто,
И пошто отиде народ, дуго су шушкали нешто.
Клисар је још јутрос зором отишô до блиског града,
А намигуша жена сама је остала сада,

И сад проводи шалу. Убрзо тишину целу
Прекиде ђермова шкрипа. По мирном, тихоме селу
Подневна зачу се лупа: редуше с обедом журе,
Док суве космате псине под стрехом уморно жмуре.

Кравар је ишао селом, ал' Бог ће један га знати
Зашто се присети нешто и прво у крчму сврати,
И попи по једну с ногу. А затим истресе многе,
Док га издаде говор, а онда и саме ноге,
Па пође кметовој кући.
Кметица била је сама,
Јер мушки одоше крчми управо од божијег храма,
А вредне редуше, опет, у мутвак склониле главе,
Па журе, лупају, вичу, да обед на време справе.

У крају дворишта равног гранати орах се диже,
Ту кравар у хладњак седе кад дома с Амором стиже.
Исприча кметици редом све што се од јутрос збило,
И гледи кметицу нешто, па, Боже, здраво му мило!
Кметица, снажна и сниска, вукући препуна ведре,
Засук'ла рукава оба и малко открила недра,
Те кравар ушара много. Најпосле укрсти очи,
Кад вредна кметица поче да хладну ракију точи.
И сасвим изгуби памет.

„Кметице!“ рече јој смешно,
„Како се, онако, имаш?“ И онда подмигну грешно.
Кметица затури главу и засмеја се таде,
Па гурну кравара тако да овај на земљу паде
И чисто рикну од среће... И тако, извол'те чути,
Отпоче лукави Амор да душе њихове мути.

Но срећа потраја мало, не зато што беше срећа,
Већ бедном кравару селском што, најзад, буклија трећа
Одузе сва чула редом. Жега га сустиже потом,
Да после једнога сата под кућним лежаше плотом
Без свести и сазнања.

2.

Подне је минуло касно,
И већ на тавном небу сунце се гасило јасно,
Жарки се испуни ваздух прохладом вечери свеже,
На густо, дудово грање уморна живина леже.
И жедна, отврдла земља пила је вечерњу росу,
А небо свој тавни вео безбројним звездама осу.

Лукави, несташни Амор, управо у глувом добу,
Пажљиво устаде горе и онда остави собу,

Па уђе у кметов вајат. Невиђен, он поглед баци
Куда кроз уску бацу падаху месеца зраци,
И спази кметицу с кметом. Под топлим губером, они
Спавају и хрчу тако да цела одаја звони.
Кметица тргне се кадшто и онда окрене нице,
Промрмља нејасне речи и смех јој озари лице.
Кмет, опет, подигô губер, од жеге ваљада многе,
Па слатко, спокојно сања, а зефир хлади му ноге...

Амор се над њима наже. Метнувши крај уста шаку
Он кмета хлађаше крилом и реч му прозбори таку:
„Достојна презрења сваког, кметица кравара љуби,
Отвори четворе очи, о кмете, и ово туби.“

И затим кô звук, кô мирис ишчезе у ноћној тами;
Кмет, опет, с кметицом својом осташе у соби сами,
Но кмет се пробуди ипак. Речи га коснуше ове;
Побожан будући здраво, радо је толковô снове,
Но смисô овде је јасан. Он смућен лагано седе,
Почеша кукове лењо, поражен од ове беде,
И замисли се много. Он јој је веровô слепо,
И после двадесет лета она га обману лепо!
Хиљаду различних мисли са сумњом љубавном стиже,
Да брижно одмахну руком и онда горе се диже

И вајат отвори тихо. Ноћ се клонила зори,
С истока јутарња звезда кô искра огњена гори,
И петô запева јасно.

Зора се засија чиста
Кад кравар подиже главу, кô Лазар на позив Христа,
И роса, што хладни ветрић с крила је зориних тресе,
Тако га свежином прожма да кравар лако се стресе.
Он уста, приђе ђерму и кову закачи лењо,
И ђерам са јасном шкрипом к небу се високо пењô,
Дижући лагано кову... Раскречен, у томе часу,
Сад кравар потхвати кову, диже је и онда сасу
На своју буновну главу. И утом, са свију страна,
Јекнуше весели звуци у сусрет гранулог дана,
И свест се кравару врати. Он се је сећао свега,
И стид га толико узе: дође му да чисто бега!
Та, пијан да није био, он не би за царску цену
Зборио онаке речи, да кметску заводи жену
И домаћицу чесну. Но, сад је већ било касно,
Јер он се, крај свега другог, сећао и тога јасно
Да је кметицу позвô у забран општинског ћате
Уочи Ђурђева дана, а зашто - и сами знате.
Кравар би, стојећи тако, још дуго лупао главу,
Да га не викну неко и трже на светлу јаву.

То беше свињарче - Амор. Идући бодро и лако,
Одевен у селско рухо кравара погледа тако
Да овај претрну само. Њему се учини таде
Да ово лукаво дете све тајне његове знаде,
И разрогачи очи. Амор се засмеја здраво,
Хитну се на њега блатом и оде на сокак право,
Гонећи свињу и прасце. Кравар се лагано крете,
И, тромо бришући гуњче, шапташе: „Погано дете.“

Амор је весело ишô, јер драга беше му зора
И оштар, јутарњи ваздух што пирка са тавних гора.
Божанске његове груди дисаху свежину дана,
А поглед гуташе чисто лепоту околних страна.
Кад стиже обали речној, он Кићу застаде веће,
И с њиме Звездана ведре брала је пролетње цвеће.
Но како и Амор дође, онога истог часа
Зајеча зелена шума Од њиног веселог гласа,
Природа оживе чисто с безбрижне њихове шале,
И река забруја живље носећи сребрне вале.
Јасика и јаблан вिति обалом шуштаху ти'о,
А хмељ и дивља лоза беле им стабљике свио
И ситно трепери тамо. Изгледало је, збиља,
Да цела природа тоне у мору рајскога миља,

Премире од силне чежње... У струји весеља свога,
Све канда осети блискост Амора, љубави бога.
И дан, кô млади женик ког с песмом спроводе друзи,
Ступаше невести зори по зрачној небесној дузи.

3.

Измучен љубавном сумњом и кмет се, најпослед, диже,
Обиђе судницу своју и рано у крчму стиже,
Преко свог обичаја. Крчмар се зачуди јако
Што догна брижнога кмета да дође сабајле тако.
И кмет осети ово, и пошто по крчми гледну,
Он, збуњен, отхукну само: „Дај, вели, донеси једну.“

И пође ракију пити. Он није имао моћи
Да враћа кметицу своју са стазе којом ће поћи
У све *прелести* греха. Штавише, збуњен је био,
И ову забуну своју од ње је пажљиво крио,
Да не примети само. А она, у раку зору,
Певаше, кô никад дотле, радећи по своме двору.
И то га болело здраво. Хајд што је певала, тешто!
Ал' та веселост беше овај пут сумњива нешто,
После онаких снова. И зашто гледаше крадом
Кад кравар од куће пође са својим рогатим стадом?

Ова га мисао уби. А пиће чињаше своје,
И гнев се будио тихо, јарост на оних двоје.
Зар један пијани крвар?! Зар она кметица једна
До сада супруга чесна и домаћица вредна?!

Он поче очајно пити. Лагано бркове суче,
И страст га обузе силна да се ма с киме туче.
И прилика му се даде.

Идући на дужност своју,
Наиђе однекуд ћата, да и он попије коју.
Кад спази у крчми кмета, а он се подмигну глупо,
Из просте навике, збиља, ал' то му изађе скупо.
Јер кмет се помаче само, па диже обрве своје:
„Ту ли су, писаре, вели, протокул и књиге твоје?“
И поче да страшно псује. Подмигујући вазда,
Ћата је стајао сметен, како га већ Господ сазда,
Док за врат пуче му шамар... Шубара паде му с главе,
И сад настаде призор погибли и битке праве!

Јаросно узвикну ћата и бурно на кмета наже,
Ногом му удари трбух, и кмет се од бола саже,
И само зајеца тешко, силно се заљуља таде,
Издиге палицу горе, ал' пијан на земљу паде.

Подобан смушеној мачки, сад ћата понова слета,
И упре колена своја о трбух беднога кмета.
Но кмет у овом часу већ беше у занос пао,
Те ћата устаде с њега, јер ипак дође му жао.
Подиге шубару само, дотера на њојзи боре,
И онда, псујући санћим, замаче у своје дворе.

Тако се десило чудо, те глас по селу пуче:
Кмет се с општинским ћатом кô сарош по крчми туче!
А кад га донеше дома, кметица, од грдне бруке,
Затури с чуђењем главу, плесну се у снажне руке
И подбочи се само. Јер она и није знала
Да је владањем својим повода за битку дала.
Дигнувши напитаг кмета, под орах гранати оде,
Скиде му одећу горњу и онда донесе воде
И хладном водом га поли. Кмет само издиже веђе,
Па онда истија тако у страшно хркање пређе,
Да заспа кô мртвац прави.

Још тама владаше густа,
А он се бунован трже и онда лагано уста
И поглед около баци. Прилично времена прође
докле се разабра мало и к себи забуњен дође.
Он виде да није вајат но чардак на коме лежи,

Осети некакву студен, а кожа чисто се јежи;
И глава тешка му здраво. Онда му на памет паде
Сва брука што јуче беше, и онда хукати стаде.
Огрну чохани ћурак и на двор лагано дође,
Па тако, у мисли занет, усамљен ходати пође.

Тишина владаше свуда. Сва чељад на дому спава,
Дубока царује поноћ и нигде живога јава.
Покадшто заструји ветрић у тами поноћи мирне,
И лаки пролети шушањ кад грана гранчицу дирне,
И брзо потоне у ноћ. А озго у самоћи
Безбројне трепере звезде кô бледа кандила ноћи.

„Не, то је божија воља,“ он тихо збораше себи,
„Иначе по крчми пијан никад се тукао не би'.
Па и кметица, ето... Он није изрећи смео.
„И она да греша тако!“ Толико рећи је хтео,
Но та га уплаши мисо. Узбуђен, ко сабласт права,
Он тихо одаји приђе где Амор безбрижни спава,
И трипут палицом куцну.

И Амор отвори очи,
Познаде у тами кмета и одмах на ноге скочи.
„Устани“, рече му газда, „да идеш у цркву са мнош,

Но прво упали лучу, нек светли на путу тамном.“

И после кретоше оба у тихе божије дворе;
Напред је ишао Амор, дигнувши буктињу горе,
А кмет лагано за њим. А у сутону бледом
Дах рâног прозорја духну и звезде гаснуше редом.

4.

У рâни освитак зоре Звездана на ноге уста,
И свиње погони тада у поља влажна и пуста,
А уз пут и Кићу срете. Спојише чопора оба,
И онда иђаху тако, ћутећи до неко доба,
Док, најзад, стигоше реци.

Ту мала пастирка седе,
А свежи подухну вихар у њене образе бледе,
И она уздахну ти'о. А Кића чопоре пусти,
Подви лагано ноге и крај ње тихо се спусти,
И мирно звиждати стаде.

Пред њима бисерна река,
Кроз зору црквени тороњ светли се издалека.
Од села лавеж се чује. Изретка промичу луди,

И све се лагано креће, живот се светао буди.
Звездана, некако тромо, гледаше на исток тавни,
На осенчену реку и тихе, далеке равни.
И чудна нејасна сета душу јој детињску узе,
Дође јој да плаче чисто, но стидне бежу јој сузе,
И она уздахну опет. До сада безбрижне ћуди,
Сад слатка некаква чежња обузе њезине груди.
А прошле сниваше ноћи где, с Кићом, лутају сами
По тавној дубини шумској. И у тој прохладној тами
Они се играху дуго, док вихар однекуд стиже,
И с њених детињских груди ненадно покривач диже
И залепрша скуте... А то јој бејаше доста,
Те према веселом Кићи толико стидљива поста
Да се изгуби чисто. Кад Кића подиже очи,
Она се засмеја нагло и онда на ноге скочи
И зглади вितिце руком...

„Погледај“, рече му, „само!“
и пружи пут села руку. „Буктиња светли се тамо,
И кмет са момком иде.“ Кића се лагано диже,
Пови се, да боље види, и наже Звездани ближе,
И прошапута нешто. То рече од жеље саме,
А затим затури гуњче кицошки, на једно
раме,

И подбочи се гордо. А она обори главу,
И тихо чупкаше руком високу пролетњу траву.

А кмет је, међутим, ишò поражен и брижан јако,
И пред њим несташни Амор, светлећи буктињом тако
Да селске надражи псине. Лавеж се и граја диже,
Што путем праћаше кмета, све докле пред цркву стиже.

Храм беше затворен јоште, те Амор двориштем сађе
Да вајат клисаров гдегод и њега самога нађе.
Пропе се на једно окно, а кмету буктињу даде,
Ал' отуд нагло се сроза и доле пред кмета паде.

„Тамо некога има!“ јавну са притворном стравом,
„Но није никако клисар, ал ту је клисарка главом.“

И кмет је, најпосле, човек; па тако и самог њега
Љубопитљивост страшна овај пут обузме свега,
Надвири у окно прво, па руком лупати стаде.
Набрзо и сâми Амор на посò својски се даде,
Те ларма паклена луче. „Отвори једанпут, море!“
Кмет се очајно дерò, кò село да негде горе.
Најпосле испаде неко, комотан, из вајата.
Буктиња засветли јасно, а пред њим - општински ћата.

Он штурну преплашен у мрак, где сенка владаше густа,
Ал' вајда беше му слаба, јер светли буктиња пуста
И кмет га уочи добро.

„Господе, хвала је теби.
Ал' шта се дешава ово?“ уздахну кмет у себи.
„Ту има нечисте силе, ја видим довољно јасно,
Иако овакву напаст упазих малчице касно.“
Мислећи донекле тако, Амора пред собом виде,
И стид га за дете узе, па рече да кући иде.
Јер, најзад, и није лепо, пристojност уопште не да
Да једно невино дете комотну клисарку гледа,
Те Амор у село оде. Штујући одаје туђе,
Кмет се не реши одмах да у дом клисарев уђе.
Али, збуњена здраво, и клањајућ му се нице,
Клисарка навали с молбом, градећи љубазно лице,
Да и кмет пропусти, најзад. Обоје осташе сами,
И њега подузе језа у овој угодној тами,
Језа некако слатка. Очаран, без једног гласа,
Он чисто гуташе оком облине њенога стаса.

Клисарка упазиле ово, јер на то не беше слепа,
Па ни пет ни девет, лепо, но кмета ненадно шчепа
И загрли га силно. Но кмет се отрже снажно,

И затим покуша одмах да лице направи важно,
Али се покаја за то, мада је кајање крио,
Јер му је пољубац, ипак, топао и слadak био.
Сва гордост у њему букну на продрзљивост њену,
Он се на углед сети, на чељад и своју жену,
Да, и на жену своју... Ватра га обузе тада,
Јер њено неверство подло паде му на памет сада.
При том се још нешто деси, што преврат у њему створи
Он рог краварев зачу, звук му се по тами хори!
Тај звук га у душу такну, и он се затресе лако,
Неверство црње му дође, те букну у њему пакô.
Склоност да сваком прашта, па дакле и својој жени:
Један једини случај у пламен освете смени.
И цео догађај овај сврши се, најпосле, тиме:
Клисарка састанак пољски заказа довече с њиме.

Чим Амор у село стиже, насмејан и добре воље,
Истера свињу и прасце и пође на равно поље.
Љубавној забуни целој, коју је с насладом сејô,
Он се је, раздраган чисто, у души божанској смејô,
Но, ипак, уморан тешко од бдења последњих ноћи,
А нешто и љуте жеге, мораде на реку поћи.
Тамо у густом хладу где лисје трепери лако,
Одећу с досадом скинув, он леже заморен јâко,

И заспа, кô свако дете. А свиња, не мислећ дуго,
Загрокта на своје прасце и оде на место друго,
У туђ нечији забран. Амор је, међутим, спавô
Безбрижним и равним санком, кô људско створење право.
Снажна се његова крила лагано развише с плећа,
А над њим сплете се шатор од шумског мирисног цвећа.

А ћата, међутим, збуњен, још кроз ноћ пољаном оде,
Ишô је где ноге хоће и куда очи га воде,
Бежô је од самог себе. У души гризô се тиме:
Откуда кмет да дозна, а још се тукао с њиме!
Па клисар кад чује само, а чуће срамоту целу,
Јер оно подмукло дете јавиће целоме селу,
И онда ето ти бруке...

Ту ћата нагло се трже,
И упрепашћен стаде. Јер поглед кад напред врже,
Он виде крилато дете, па, збуњен кô селак прави,
Опипа кукове прво, затим се пипку по глави
И онда развали уста. Дуго је стајао тако,
Поражен толиким чудом ни с места кије се макô,
Но после, кад дође к себи, он дуге накида вреже,
И с пажњом Амору приђе да њиме крила му веже.
С обале подухну вихар... С високих лиснатих грана

Тајанствен и општи шумор разли се од свију страна
И дах свечаног мира. А ћата прилете смело,
И веза криоца богу, и сврши чудесно дело.

Ни молбе малог бога, ни многе његове сузе
Не растужише ћату. Јер он га за ухо узе,
Гордећ се оваквим ловом, и прâво да позна стање,
Судници поведе њега, да узме на саслушање.
Но уз пут кравар га сретe, и чисто у некој страви,
Потрча сад кравар крчми да чудо народу јави.
„Та такви доводе олуј,“ пијући кравар је викô,
„Ја лепо говорим кмету, ал' кад ме не слуша нико.“
Затим се нализа тако да пијан тихо се скљока,
Кад за сто, где и он беше, четврта пристиже ока.

А ћата, сматрајућ бога кô звер ил' слично нешто,
Отпоче истрагу своју с важношћу И врло вешто.
Прво га запита строго, да чисто речима пуца,
Ко је? Откуд му крила? И што се по селу смуца?
Има ли, пита га, оца, и зна ли рођења место?
Амор му показа име, а каза и оно ресто,
Но ћата подмигну на то! „Батали!“ одмахну само,
„Ми, каже, овакве тице по перју и гласу знамо.“
Састави спроводно писмо и јави „срескоме“, даље,

Да ово крилато дете с прилогом под један шаље.

Па онда пандуру селском Амора и писмо даде,

Радосно протрља руке и онда ходати стаде,

А пандур оседла коња, узјаха и узе дете,

И старешини среском са писмом у град се крете.

Но истом у градски хатар што журно грабећи стиже,

Амор се продрма само, узви се и нагло диже

И оде под небо горе... Кô голуб, летећи тамо,

Он се преврте трипут и гласно засмеја само,

Те пандур задржа кљусе. Он к небу подиже главу,

Но тада угледа само бескрајну пучину плаву.

5.

Паде, најзад, и вече уочи Ђурђева дана,

Чисто и светло вече. С румених западних страна

Изретка, покадшто само, заструји топлина нека,

И лаки задрхти удар брујећи издалека,

Протегнут и раван удар.

После омаре дневне

Далеко пламена муња с мрачнога видика севне,

И половину неба за часак осветли зраком,

И онда утрне нагло и мир се зацари с мраком.

Тежак, загушљив ваздух прохладне нијаху струје,
Као весници страшни пламена и олује.

А клисар, да олуј спречи, кад земљу обави тама
Попе се, преплашен страшно, на звоник старога храма.
Гледећи пред собом, смућен, огњено и бурно вече,
Прикупи конопце снажно, пропе се и онда клече,
И звук се проломи с куле. У томе истоме часу
Одзва се страшнији удар у сусрет овоме гласу.
И клисар над веђе своје подиже широку шаку,
Ал' поља шуштаху доле у мртвом, дубоком мраку.

И страшан вихар се диже. Грмнуше потмули гласи,
И ветар, што бурно наже, помрси његове власи,
А звоник застења чисто. Ал' он је вукао звона
И као господњи узвик свечано грмљаху она
У мраку и олуји...
Но, пре нег олуј дође,
Кметица лепо се спреми и онда у забран пође.
Идући пољаном дуго, кметица времена доби
Да појми дубину греха. Њу зној мртвачки проби
Од мисли на крајње дело. Два-трипут збуњено стаде,
И онда од страве неке, у живу журбу се даде.
Она је журила нагло кроз трње и густу честу

Док мртва уморна стиже у забран скровитим месту,
Где кравар требаше доћи. Но њега не беше тамо.
Стравична тишина нека владаше у пољу само,
Кô да је престао живот под струјом мртвачког даха,
И грешна жена се стресе од неискazanог страха,
Сама, у пустом пољу... Сумња је паклена узе,
Од бола, од стида, страха грунуше њезине сузе
Као бујица плаха. Она се стидела јако,
Зашто да презре мужа и брзо посрне тако?
И ради кравара јадног?!... Кметица очајно скочи,
И просто пољаном јурну, покривши рукама очи.

Она је бежала дуго, док, најзад, уморна клече,
И виде пољане пусте како их увија вече,
И страх јој силније букну. Ниоткуд живогa јавa,
Изгледа као да живот у миру дубоком спава.
Само облаци тавни, кô црни градови неки,
Покрише огњени запад. По тешкој потмулој жеки,
Клонула осети жена све своје очајно стање,
А муња изретка блесне и ветар затресе грање.
И она, уморна тешко, сад к небу подиже руке,
А ветар, у томе часу, пронесе потмуле звуке,
Налик на звуке звона. Олуја страшна се диже,
Но удар црквених звона до њених ушију стиже,

Кô тежак, громовит прекор.

Но није кметица само,

И кмет се кренуо беше на позив клисарке тамо,

Зловољан на самог себе. Однекуд на ум му паце:

Греш ли кметица, збиља? Двоумећ, он путем стаде

И тихо почеша главу. И дуго стојећи тамо,

„Сан је, мишљаше, лажа, а Бог је истина само.“

И кмет се најежи чисто. Зар све што човек снива

Мора се на јави збити, да буде истина жива?

Не, то не мора бити. И мучно дође му тада.

Коме се и зашто свети? И где се кренуо сада?

Он јетко одмахну руком и назад окрете селу,

Чудећ се самоме себи и своме ружноме делу.

Он је грабио нагло и згурен мислио тако,

Набивши на главу гуњче, јер плусак осу се јако,

А ваља подуже ићи. Но муња кад плаха сену,

Он стаде кô дирек право, јер своју сопствену жену

Упази крај селског друма. Он смућен над њоме клече.

„Ићи ћу у цвеће данас“, сети се како му рече,

И задрма је руком. Кметица подиже главу,

Једва се помаче с места кад слатку угледа јаву,

И мужа над собом спази. И онда, захвална Богу,

Трже се, и обви руке око његових ногу

И очи подиже к небу. А дотле олуја стаде,
И један светао зрачак кроз тавне слојеве паде
И поља обасја собом. А озго, с висина тавни',
Равни удари звона тоњаху у мирне равни.

1893.

